

Ki a

„MUMUS” Európában?

A cigányellenesség leküzdése
nem formális képzés útján

Módszertani eszköztár

Ki a

„MUMUS” Európában?

A cigányellenesség leküzdése
nem formális képzés útján

Módszertani eszköztár

Ki a „Mumus” Európában?:
a cigányellenesség leküzdése nem formális képzés útján

Jelentés
a Phiren Amenca szemináriumáról,
amely az Európa Tanács Budapesti Európai Ifjúsági Központjával
együttműködésben került megrendezésre

Budapesti Európai Ifjúsági Központ
2012. október

Szerkesztő:
Jonathan Mack

Szerzők:
Markus End
Vicente Rodriguez Fernandez
Marietta Herfort
Astrid Oelpenich
Orsós Julianna
Richard Otterness
Anca-Ruxandra Pandea

Látványterv:
Quintin Bart

Fényképek:
Balogh Máté
Kristyna Balaban

Phiren Amenca Nemzetközi Hálózat
Budapest, Erzsébet krt. 17. V./19.
1073 Budapest, Magyarország
info@phirenamenca.eu
www.phirenamenca.eu

Tartalomjegyzék

1. VEZETŐI ÖSSZEFOGLALÓ	6
-------------------------------	---

2. BEVEZETÉS

A szeminárium célkitűzései	8
A program és a módszertan	9
A résztvevők.....	10
Következtetések és eredmények.....	11
Phiren Amenca önkéntes szolgálat mint a cigányellenesség elleni küzdelem eszköze	13
EURÓPA TANÁCS: A CIGÁNYELLENESSÉG LEKÜZDÉSE AZ IFJÚSÁGI MUNKA ÁLTAL	17

3. A BESZÉLGETÉSEK FŐBB TÉMÁI

A CIGÁNYELLENESSÉG EURÓPAI TÖRTÉNELME: A TÁRSADALMI OKOK	23
AZ EURÓPAI ROMÁK ÍROTT ÉS ELBESZÉLT TÖRTÉNELME	34
NYUGAT-EURÓPÁBAN VALÓBAN JOBB AZ ÉLET? A KÖZELMÚLTBAN KIVÁNDOROLT ROMÁK HELYZETE FRANCIAORSZÁGBAN ÉS NÉMETORSZÁGBAN	40
Interjú Georgi Ivanovval, a Phiren Amenca önkéntesével.....	46
A ROMÁK HELYZETE MAGYARORSZÁGON.....	52
HOGYAN VÁLTOZTATHATJÁK MEG A KÉPREGÉNYEK A ROMÁKRÓL ALKOTOTT KÉPET? 56	

4. A CIGÁNYELLENESSÉG LEKÜZDÉSE – ESZKÖZTÁR

A ROMA TÖRTÉNELEM	64
Szerepjáték: A ROMAKÉRDÉSEL FOGLALKOZÓ RENDKÍVÜLI BIZOTTSÁG	80
X-MEN KONTRA MAGNETO	92
KAKUKKTOJÁS: Kik akarják, hogy a csoportjukban legyél?	100
„A MUMUS (BOOGIE MAN)”: Történetek a világból.....	104

5. KEZDEMÉNYEZÉSEK: TEVÉKENYSÉG A VÁLTOZÁS ÉRDEKÉBEN

Tanuljunk más budapesti székhelyű roma és nem-roma szervezetektől: Hogyan reagáljunk a cigányellenességre?	106
DOLGOZD KI SAJÁT KEZDEMÉNYEZÉSEIDET: Új ötletek a cigányellenesség leküzdésére	112

6. KÖVETKEZTETÉSEK & FOLLOW-UP

Következtetések és eredmények.....	116
A résztvevők tanulmányi eredményei	117
Eredmények és a Phiren Amenca általi nyomon követés.....	119
Javaslatok az Európa Tanács számára	120

7. FÜGGELÉKEK

Résztvevői lista.....	124
A képzési szakasz programja.....	126

1. VEZETŐI ÖSSZEFOGLALÓ

A „Phiren Amenca” cigány nyelven azt jelenti: „gyere, járj velünk”. A mi értelmezésünkben ez az út személyes, hossza és gyorsasága pedig minden esetben más és más, de a végső cél mindig a romák és nem romák közötti tisztelet megteremtése. A Phiren Amenca roma és nem roma önkéntesek és önkéntes szervezetek hálózata, amely a sztereotípiák és a rasszizmus leküzdése érdekében lehetőséget biztosít a nem formális oktatásra, párbeszédre és egyéb szerepvállalásra.

A Phiren Amenca 2012 októberében szervezte meg első szemináriumát a Budapesti Európai Ifjúsági Központban, amelynek célja a cigányellenesség, mint a rasszizmus speciális formájának leküzdése, valamint a fiatal önkéntesek és az általuk képviselt szervezetek felkészítése arra, hogy önkéntes szolgálat keretében foglalkozzanak ezzel a kérdéssel. A szemináriumon többféle módszert alkalmaztunk az elméleti oktatástól kezdve a szerepjátékokon át egészen a tereplátogatásig, de ezek kiindulópontja minden esetben a résztvevők tapasztalata és érdeklődési köre volt.

A szemináriumon azt vizsgáltuk, hogy a többségi társadalom által alkalmazott kirekesztő mechanizmusok hogyan tartják jelenlegi társadalmi helyzetükben a marginalizálódott csoportokat, köztük a romákat. A másokra mutogatás metaforájaként a „mumus” kifejezést alkalmaztuk a „többség” által a „cigányok” ellen érzett félelem kifejezésére.

Ez a jelentés áttekintést ad a szeminárium céljairól, a résztvevőkről és a programról, valamint a levont tanulságokról. Ezenkívül szakértők és csapattagok tollából származó cikkeken keresztül felfedi, hogy a szemináriumon elhangzott viták és beszélgetések milyen témákat érintettek. Azt is fontosnak tartottuk, hogy a jelentésben ismertessük azokat a feladatokat és tevékenységeket, amelyeket a szeminárium céljaira fejlesztettünk ki vagy adaptáltunk, hiszen azokat az önkénteseink és más érdeklődők is bármikor felhasználhatják a cigányellenesség

leküzdéséért végzett munkájukban. A jelentés utolsó része arról ad átfogó képet, hogy a cigányellenesség leküzdésében eddig milyen kezdeményezések születtek.

A szeminárium fő tanulságaként azt vonhatjuk le, hogy még sok a tennivaló annak az európai paradigmának a leküzdéséhez, amely „a romákat kiáltja ki fő problémaforrásként”, és sokkal inkább a sztereotípiákra és a cigányellenességre koncentrálni; és ezzel összefüggésben ahhoz is, hogy megvitassuk, lebontsuk és leküzdjük a többségi társadalom kirekesztő mechanizmusait. A cigányellenesség középpontba állítása segíthet a fiatal romáknak és nem romáknak abban, hogy képesek legyenek megvédeni saját emberi jogukat. E tekintetben fontos szerepet játszik az emberi jogok oktatása.

Reményeink szerint ez a jelentés hozzájárul majd ahhoz, hogy még nagyobb figyelem övezzé ezt a témát, még szélesebb vita folyjon róla, és új ötleteket adjon az Európán belüli ifjúsági szervezetek oktatási tevékenységeihez helyi és nemzetközi szinten egyaránt.

Ezúton szeretnénk köszönetet mondani az önkénteseknek és a résztvevőknek az elkötelezettségükért és hozzájárulásukért. Köszönjük az előkészítő bizottság tagjainak, hogy áldozatos munkájukkal megszervezték és lebonyolították a szemináriumot, és hogy e jelentés létrejöttének előkészületeiben is részt vettek. Külön köszönet Ruxanda Pandeának, oktatási szaktanácsadónknak és legfőbb támogatóknak a nagyszerű munkájáért.

Végül, de nem utolsósorban pedig köszönjük a Budapesti Európai Ifjúsági Központnak és az Európa Tanácsnak az olajozott és gyümölcsöző együttműködést és magát a szeminárium helyszínét.

Azért tartom rendkívül hasznosnak a Phiren Amenca szemináriumait, mert lehetőséget adnak az azonos területen dolgozó fiatalok számára, hogy találkozzanak, eszmét cseréljenek egymással, és megtapasztalják azt az érzést, hogy nem vagyunk egyedül. Ez az érzés pedig csodálatos!

Georgi, Phiren Amenca
önkéntes

2. BEVEZETÉS

„Ki a „Mumus” Európában? – a Phiren Amenca szemináriuma a cigányellenesség leküzdése érdekében” című eseményre 2012. október 14. és 20. között került sor a Budapesti Európai Ifjúsági Központban, 15 európai és észak-amerikai ország roma és nem roma önkénteseinek, önkéntesjelöltjeinek és ifjúsági vezetőinek részvételével.

A szeminárium célkitűzései

A szeminárium célja az volt, hogy a cigányellenesség felszámolása érdekében bővítse a résztvevők ismereteit és az ifjúságot cselekvésre buzdítsa, valamint támogatást nyújtson a fiatal roma és nem roma önkénteseknek a diszkrimináció leküzdésében és a világ különböző pontjain működő önkéntes szolgálatokhoz való kiküldetések népszerűsítésében.

A szeminárium konkrét céljai a következők voltak:

- a résztvevők közötti párbeszéd és tapasztalatcsere elősegítése;
- figyelemfelhívás, valamint információk és források biztosítása olyan témákban, amelyek az ifjúsági önkéntességhez, mint az idegengyűlölet és a rasszizmus leküzdésének eszközeihez kapcsolódnak;
- a cigányellenesség és a romák Európában betöltött helyzetének kritikai vizsgálatára való ösztönzés a történelmi tények feltárása és a jelenlegi európai kontextus elemzése révén;
- jó gyakorlatok felkutatása a cigányellenesség leküzdése érdekében Budapesten végzett ifjúsági munka területén;
- olyan befolyásos nemzetközi hálózatként történő fellépés, amely ösztönzéssel, a közösség erejével, valamint különféle szolgáltatásokkal és támogatási rendszerekkel segíti a fiatal aktivistákat;
- a szakterület különböző szervezeteivel és érdekelt feleivel kapcsolatos információk megosztása, különös figyelemmel a Roma Ifjúsági Cselekvési Tervre.

A program és a módszertan

A szeminárium programja az alábbi főbb témakörök szerint szerveződött:

- **Roma történelem:** megvitattuk a nemzeti történelmi narratívák kérdését, valamint azt, hogy az európai társadalomnak – ideértve a romákat is – több hivatkozási pontra van szüksége. A személyes történetektől az Európai Bizottság által készített promóciós anyagokig különféle forrásokat elemeztünk.
- **Cigányellenesség:** meghívott szakértő segítségével megvizsgáltuk a cigányellenesség mechanizmusait és folyamatait. Számos példán keresztül feltártuk, hogyan működik a homogenizálás, az általánosítás, a megbélyegzés és az ítélkezés folyamata.
- **A romák helyzete:** megismertük a romák Európán belüli helyzetét, különös figyelemmel Magyarországra és Franciaországra, valamint számos más országból származó példákat is megvizsgáltunk a résztvevők közötti tapasztalatcsere és tudástranszfer útján.
- **Reagálási lehetőségek:** meghívtuk a Társaság a Szabadságjogokért szervezet egyik képviselőjét, akitől

megtudtuk, hogy a jogi tanácsadó szolgálatok miként fonódnak össze a helyi szintű munkával. Öt különböző roma és romákkal összefüggésbe hozható szervezetet látogattunk meg Budapesten, hogy megismerjük az általuk alkalmazott megközelítéseket és stratégiákat; ezenkívül egy meghívott szakértő megosztotta a ternYpe Nemzetközi Ifjúsági Hálózat és a ROMA REACT online kampánya során szerzett tapasztalatokat. Elemeztük az X-Men filmeket és képregényeket, és azonosítottuk bennük a roma hősoket, például Magnetót. A résztvevők ezenkívül megismerkedhettek Malcolm X és Martin Luther King afroamerikai polgárjogi mozgalomban betöltött szerepével, hogy ezen keresztül megvitathassák az integráció, a szeparáció, az önrendelkezés, a szegregáció és a társadalmi befogadás fogalmát.

- **Kezdeményezések:** a résztvevők saját kezdeményezéseket dolgoztak ki, ezen kívül megismerkedtünk a Roma Ifjúsági Cselekvési Tervével és az Európa Tanács által biztosított további lehetőségekkel.

Az alkalmazott módszertan nem formális oktatási módszerekre épült, amelyek kiindulópontja a résztvevők saját tapasztalatai, fő mozgatórugója pedig a résztvevők érdeklődési köre és tanulási igényei voltak. Számos módszert alkalmaztunk: szakértői előadás, csoportos beszélgetés, szerepjáték, egyéni véleménynyilvánítás és közös tevékenységek.

A résztvevők

A szemináriumon európai és észak-amerikai roma és nem roma önkéntesek, önkéntesjelöltek, korábbi önkéntesek és ifjúsági vezetők vettek részt. A legfiatalabb közülük 19, a legidősebb 30 éves volt. Többségük már korábban is dolgozott romákkal kapcsolatos területen, de némelyikük számára ez volt az első alkalom, hogy a cigányellenesség kérdésével, és konkrétan annak leküzdésével foglalkozott. Az önkéntesek az európai önkéntes szolgálat vagy más hasonló nemzeti program, például Franciaországban a „Service Civique” keretében végzik munkájukat, de voltak olyan résztvevőink is, akik saját maguk teremtik elő az egy évig tartó önkéntes szolgálatuk költségeit.

Következtetések és eredmények

A szemináriumon sikerült a résztvevőkkel megismertetnünk a cigányellenesség mechanizmusait és dimenzióit, ami alapvető fontosságú a romák európai helyzetével kapcsolatos kritikai gondolkodáshoz. A szeminárium sikeresen körvonalazta a cigányellenességről folytatott vita főbb elemeit, különösképpen a társadalmon belüli sztereotípiák és megbélyegzés problémáját, és ezáltal sikerült túlmutatnia a gyakran kizárólag romákra – az ő helyzetükre és kultúrájukra – összpontosító látásmódon.

A szemináriumon elvégzett munka eredményeként a fiatal romák és nem romák közötti párbeszédet, kapcsolatépítést és közös kötelezettségvállalást olyan kezdeményezésekkel sikerült megerősíteni, amelyeket a résztvevők később, az önkéntes szolgálati év során igyekeznek majd megvalósítani.

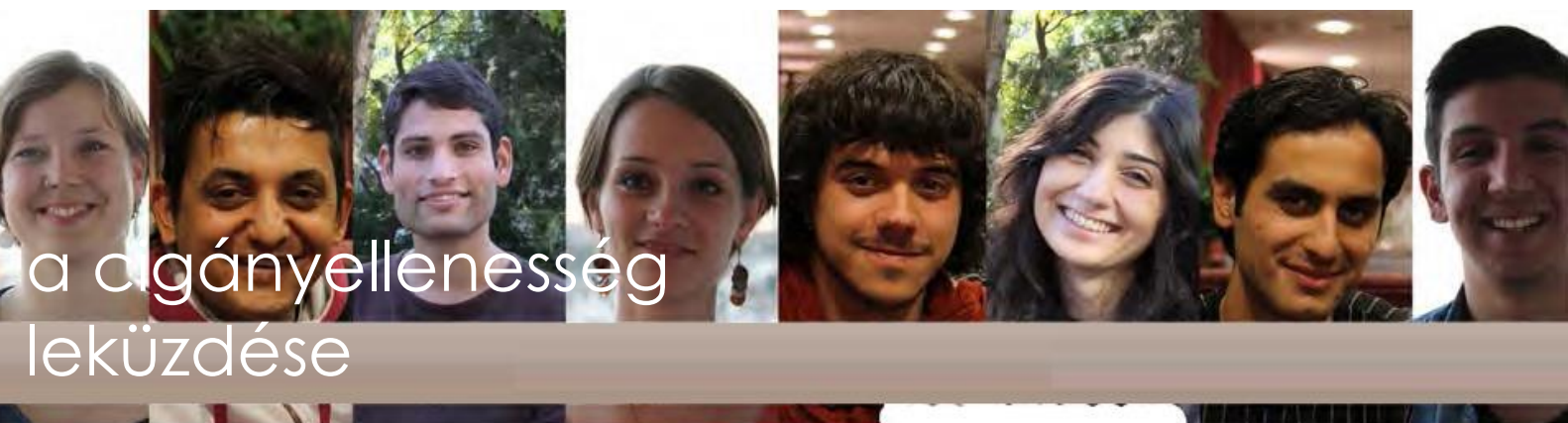
A szeminárium céljára más képzéseken is alkalmazható, új módszereket és megközelítéseket fejlesztettünk ki: például egy olyan forrásokra épülő workshopot, amely a roma történelmi narratívák témáját boncolgatja; egy olyan szerepjátékot, amelyben különböző érdekelt felek konferenciakörnyezetben vitatják meg a menekültek kérdését (például a franciaországi helyzetet), vagy a kisebbségi stratégiák újfajta megközelítését, amelynek alapja az X-Men-karakterek és Martin Luther King vagy Malcom X közötti párhuzam.

A résztvevők értékeléseikben azt emelték ki, hogy a szemináriumon sikerült fejleszteniük kritikus gondolkodásukat, rengeteg információval ismerkedtek meg, amelyek segítségével a továbbiakban nagyobb eséllyel ismerik fel és értik meg a cigányellenesség Európában és azon kívül fennálló mechanizmusait, ugyanakkor a képzés tükröt tartott elénk saját hozzáállásukat és viselkedésüket illetően is. A szeminárium azért is fontos volt számukra, mert megértették, mi a lényege egy roma vagy nem roma mozgalomnak, mit jelent egy ilyen mozgalom részesének lenni, és hogyan lehet helyi intézkedésekkel a lehető leghatékonyabban beavatkozni saját közösségük életébe.

A szeminárium kiválóan megtestesítette a Phiren Amenca küldetését, amelynek célja a sztereotípiák és a rasszizmus

leküzdése. A szemináriumon készült egy videó is, amelyben az önkéntesek és a szervezet aktív tagjai mesélik el saját történeteiket. Ez a videó az alábbi weboldalon érhető el:

<http://phirenamenca.eu/videos-challenging-antigypsyism/>

a cigányellenesség
leküzdése

Ki a „Mumus” Európában?

önkéntes szolgálat, mint a cigányellenesség leküzdésének eszköze

Küldetés

---

roma és nem roma önkéntesek és önkéntes szervezetek hálózata,
amely **a sztereotípiák és a rasszizmus leküzdése**
érdekében lehetőséget biztosít a **nem formális oktatásra,**
párbeszédre és egyéb szerepvállalásra.

Alapelvek

Önkéntesség és önkéntes szolgálat

Hisszük, hogy az önkéntesség a társadalmi változás hatásos eszköze, hiszen az önkéntesek időt és energiát nem kímélve dolgoznak a társadalmi problémák javításán. A Phiren Amencia hálózata helyi és nemzetközi önkéntes programokon keresztül lehetőséget kínál fiatal romáknak és nem romáknak, hogy egy éven keresztül egy helyi közösségben éljenek és egy adott projekten dolgozzanak. Az kiküldetések témája az ifjúságneveléstől a sporttevékenységeken, társadalmi befogadáson, művészeteken és kultúrán át egészen a környezetvédelemig és az emberi jogokig húzódhat. Munkájukért cserébe az önkénteseknek felejthetetlen élményben van részük, megismerkedhetnek egy idegen kultúrával, nem formális

oktatásban vehetnek részt és akár egy új nyelvet is megtanulhatnak. A Phiren Amenca hálózatában európai és észak-amerikai önkéntes szervezetek küldik ki és/vagy fogadják ezeket a fiatal felnőtteket, és mentori szolgáltatásokat nyújtanak; megérkezésük után, félidőben és hazatérésük előtt szemináriumokat tartanak, valamint zsebpénzt, szállást, ellátást és biztosítást nyújtanak számukra.

A romákat övező rejtélyek feltárása

«A SZTEREOTÍPIÁK ÉS A NARRATÍVÁK ELLENI KÜZDELEM»

phiren amenca önkéntes szeminárium
2013. május 12–19. | Firenze, Olaszország

Nem formális oktatás

Az önkéntes szolgálat, amely során a fiatalok új kultúrákkal, nyelvekkel, emberekkel és gondolatokkal ismerkedhetnek meg, egyrészt ösztönzőleg hathat rájuk, másrészt hatalmas kihívást jelenthet a számukra. Az önkéntesek ugyanakkor arra is megragadhatják ezt a lehetőséget, hogy új készségeket és képességeket fejlesszenek ki

magukban, új érdeklődési köröket fedezzenek fel és új kapcsolatokat építsenek. A Phiren Amenca hálózata olyan témák köré szervezett szemináriumokkal igyekszik támogatni és ösztönözni az önkénteseket ebben a tanulási folyamatban, mint

az interkulturális tanulás, a konfliktuskezelés, a romák történelme és kultúrája, a polgári jogi aktivitás, valamint a diszkrimináció, a kirekesztés mechanizmusai, a cigányellenesség és a jelenkor szélsőséges mozgalmi.

Párbeszéd és kötelezettségvállalás

Aktív társadalmi párbeszédre és kötelezettség-vállalásra van szükség a romák és a nem romák közötti bizalom, kölcsönös megértés és tisztelet megszilárdítása érdekében. A Phiren Amenca önkéntesei szeretnek tanulni és elkötelezettek a szervezet célja iránt, amely nem más, mint a sztereotípiák és a

rasszizmus leküzdése. A Phiren Amenca egy nyílt és biztonságos közösséget szeretne létrehozni, amely lehetőséget biztosít az önkéntesek, fogadó szervezetek, helyi közösségek és hálózati tagok közötti párbeszéd keretein belül a tapasztalatok cseréjére.

A sztereotípiák és a rasszizmus leküzdése

A romák társadalmi kirekesztésének és marginalizálódásának legfőbb okai a sztereotípiák és a rasszizmus. Önkéntes szervezetként a célunk, hogy minden fiatalnak esélyegyenlőséget biztosítsunk, legyen szó roma vagy nem roma fiatalokról, főként azáltal, hogy mindenkinek egyenlő esélyt adunk az önkéntes szolgálatban való részvételre.

további információ: www.phirenamenca.eu

EURÓPA TANÁCS:

A CIGÁNYELLENESSÉG LEKÜZDÉSE AZ IFJÚSÁGI MUNKA ÁLTAL

Az utóbbi években jelentős előrelépést tapasztalhattunk a tekintetben, hogy az európai uniós intézmények és szervezetek több olyan szakpolitikát és irányelvet is elfogadtak, amelynek célja, hogy megváltoztassa Európa legnépesebb kisebbsége, azaz a romák helyzetét. Az Európa Tanács romákkal kapcsolatos, 2010-ben elfogadott Strasbourgi Nyilatkozata, az esélyegyenlőségi irányelvek, az Európai Bizottság által a nemzeti romaintegrációs stratégiákra vonatkozóan létrehozott uniós keretrendszer, az Európai Biztonsági és Együttműködési Szervezetnek (EBESZ) az „Akcióterv a romák és szintók helyzetének javításáról az EBESZ-térségben” című dokumentuma mind-mind hatalmas előrelépést jelentenek az Európában élő romák emberi jogainak tiszteletben tartásának és a társadalmi befogadásának irányába. Minden ilyen lépés és intézkedés fontos, de ezeknek az intézkedéseknek a roma fiatalok tapasztalatait és igényeit is figyelembe kell venniük, és olyan kézzelfogható eredményeket és tevékenységeket kell megvalósítaniuk, amelyek pozitív hatást gyakorolnak az Európában élő roma közösségek mindennapjaira.

A cigányellenesség leküzdése, az emberi jogok gyakorlása: az ifjúsági munka hozzájárulása

Az Európa Tanács ifjúsági részlege már 1995-ben is indított roma fiatalok részvételével zajló tevékenységeket, például egy olyan képzést, amelyre a „Mindenki különböző – mindenki egyenlő” elnevezésű, az első rasszizmus-, antiszemitizmus-, idegengyűlölet- és intoleranciaellenes ifjúsági kampány keretében került sor. A szemináriumok, képzések, helyi ifjúsági projektekhez és ifjúsági szervezeteknek nyújtott támogatások és az ehhez hasonló tevékenységek mindig is a Rasszizmus és a diszkrimináció elleni és az emberi jogokért folytatott küzdelemmel foglalkozó osztály munkájának részét képezték.

A Roma Ifjúsági Cselekvési Terv

A Roma Ifjúsági Cselekvési Terv 2011-ben született az Európa Tanács két különböző problémára adott válaszként: az egyik a roma fiatalok által az európai társadalomban tapasztalt

nehézségek, a másik pedig a roma ifjúsági kérdések és aggodalmak hiánya az európai intézmények szakpolitikáiban és programjaiban. A terv a 2011 szeptemberében Strasbourgban megrendezett Roma ifjúsági konferencia eredményeként, a roma ifjúság és roma szervezetek hozzájárulásával jött létre.

A terv célja:

- Olyan környezet kialakításának támogatása, ahol a roma fiatalok diszkriminációtól mentesen tudnak felnőni, biztosak lehetnek a jövőbeli kilátásaikat illetően, ugyanakkor fiatalokként, romaként, saját országuk állampolgáraként és aktív európaiként tiszteletben tartják sokszínű kulturális háttérüket és hovatartozásukat.
- A romákat érő előítéletek és sztereotíp attitűdök megváltoztatása
- A roma fiatalok részvételének és autonómiájának támogatása és javítása európai, nemzeti és helyi szinten
- A romák emberi jogainak védelme fiatal romák társadalmi szerepvállalásának az emberi jogok oktatásán keresztül történő erősítésével
- Valódi esélyegyenlőség megteremtése a roma fiatalok számára az élet minden területén, azaz az oktatásban, a foglalkoztatásban, az egészségügyben és a lakhatás terén
- A romák elkülönítésének leküzdése az iskolákban és a településeken
- A roma fiatalokat érintő szakpolitikák mindegyikében az integrált megközelítés alkalmazásának támogatása
- A roma identitás, kultúra és nyelv társadalmi értéként való népszerűsítése

A Roma Ifjúsági Cselekvési Terv irányadó alapelvei:

- A roma fiatalok és roma ifjúsági szervezetek közvetlen, állandó és következetes részvétele a terv egyéb partnerekkel együtt történő végrehajtásában
- A különböző kezdeményezések közötti szinergiák kialakítása annak érdekében, hogy megfelelő válaszok szülessenek a diszkrimináció strukturális formáinak rendszerszintű megváltoztatása iránti igények kielégítését illetően
- Emberi jogokon alapuló megközelítések alkalmazása a roma fiatalok által tapasztalt kihívásokra, különösképpen a nemek közötti egyenlőséggel kapcsolatos aggodalomra
- A romákkal kapcsolatos szempontok érvényesítése az ifjúságpolitikában és az ifjúságpolitikai szempontok érvényesítése a romákkal kapcsolatos szakpolitikákban
- A változás és a cselekvés ösztönzése helyi és nemzeti szinten.

A Roma Ifjúsági Cselekvési Terv főbb munkaterületei:

- A roma ifjúság identitásának megerősítése
- A többszörös diszkrimináció leküzdése és a többszörös (plurális) identitások felismerése, egy roma ifjúsági mozgalom kiépítése
- Egy erősebb roma ifjúsági mozgalom kialakítása
- A roma ifjúsági szervezetek kapacitásának növelése a döntéshozatalban való részvétel érdekében
- Emberi jogok és az emberi jogok oktatása
- A diszkrimináció és a cigányellenesség leküzdése

E munkaterületek mindegyike vagy az Európa Tanács Ifjúsági Igazgatósága, vagy a partnerszervezetek és -intézmények által végrehajtott következő intézkedéseken keresztül kap támogatást: az Európai Roma Fiatalok Fóruma, ternYpe – Nemzetközi Roma Ifjúsági Hálózat, az

Európai Ifjúsági Fórum, de idetartozik még az Open Society Foundations, az Európai Roma Jogok Központja és az EBESZ Demokratikus Intézmények és Emberi Jogok Irodája (ODIHR). Egy informális kapcsolattartó csoport koordinálja a partnereket az intézkedésekhez tartozó programok végrehajtásában és értékelésében.

Helyi szinttől egészen a nemzetközi szintig

Általában véve az európai cselekvési tervek esetében a legnagyobb kihívás az, hogy sikerül-e a megfogalmazott célokat kézzelfogható változásokká alakítani az adott célcsoport életében, így a Roma Ifjúsági Cselekvési Terv sikere szintén ezen múlik. A diszkrimináció elleni harc eredményessége ugyanannyira függ attól, hogy a roma közösség és a fiatal romák fel tudják-e ismerni a diszkriminációt és meg tudják-e védeni emberi jogukat, mint attól, hogy a társadalom többi része hogyan kezeli a rasszizmus és a diszkrimináció kérdését, olyan intézkedéseket hoz-e, amelyek lehetővé teszik, hogy a társadalom minden tagja élhessen emberi jogaival és gyakorolhassa azokat, és szabadon részt vegyen a közösség életében.

további információ: www.coe.int/youth/roma

3. A BESZÉLGETÉSEK FŐBB TÉMÁI

**A CIGÁNYELLENESÉG EURÓPAI TÖRTÉNELME:
A TÁRSADALMI OKOK**

AZ EURÓPAI ROMÁK ÍROTT ÉS ELBESZÉLT TÖRTÉNELME

**NYUGAT-EURÓPÁBAN VALÓBAN JOBB AZ ÉLET?
A KÖZELMÚLTBAN KIVÁNDOROLT ROMÁK
HELYZETE FRANCIAORSZÁGBAN ÉS
NÉMETORSZÁGBAN**

**INTERJÚ GEORGI IVANOVVAL, A
PHIREN AMENCA ÖNKÉNTESÉVEL
A BERLINBEN ÉLŐ ROMA BEVÁNDORLÓK KÖRÉBEN VÉGZETT
MUNKÁJÁRÓL**

A ROMÁK HELYZETE MAGYARORSZÁGON

**HOGYAN VÁLTOZTATHATJÁK MEG A KÉPREGÉNYEK A ROMÁKRÓL
ALKOTOTT KÉPET?**

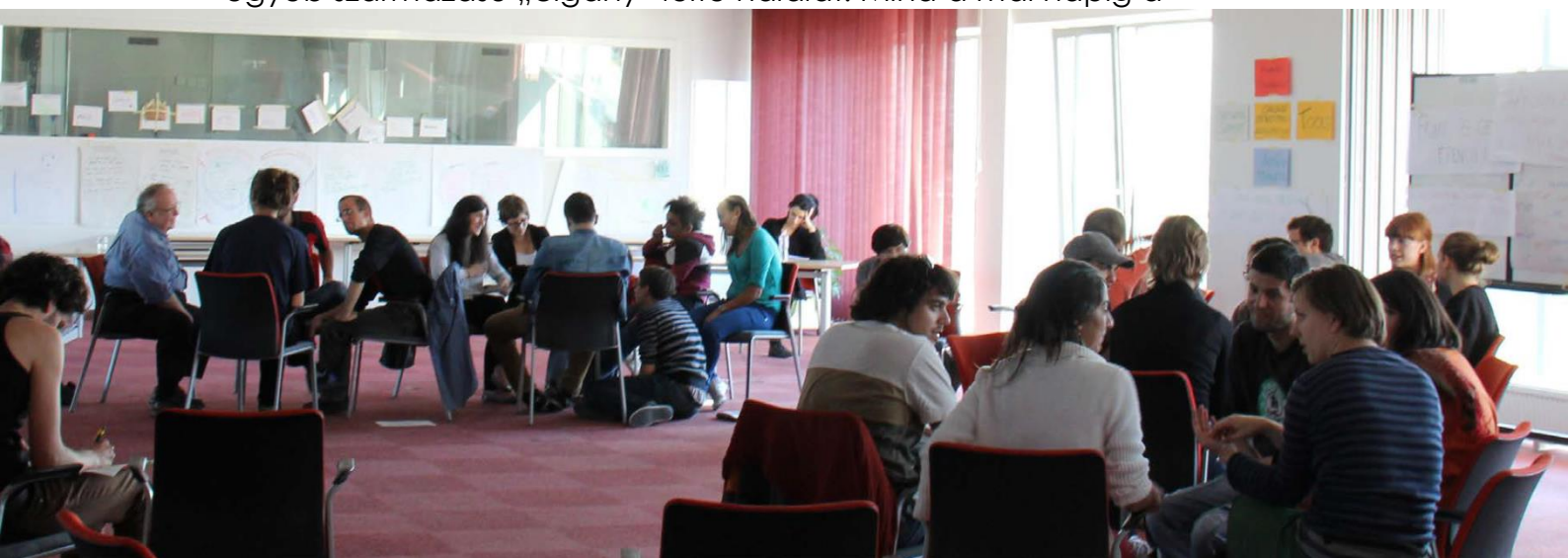
A CIGÁNYELLENESSÉG EURÓPAI TÖRTÉNELME:

A TÁRSADALMI OKOK

Markus End

Berlini Műszaki Egyetem (TU Berlin), Németország

Az úgynevezett „cigányok” elleni gyűlölet különböző formái immár több mint 500 éves múltra tekintenek vissza. Ezek már a kezdetekkor hatalmas veszélyt jelentettek a „cigányként” megbélyegzett emberek életére és egészségére. A cigányellenesség legnagyobb megnyilvánulása pedig maga a Holokauszt volt, amelyben több mint félmillió roma, szintó és egyéb származású „cigány” lelte halálát. Mind a mai napig a

cigányellenesség az oka annak, hogy bizonyos embereket „cigányként” bélyegeznek meg, elkülönítenek és hátrányos megkülönböztetésben részesítik őket, valamint hogy a romákat, szintókat, travellereket és más, „cigánynak” tartott népeket fizikai atrocitások érnek.

A cigányellenesség egy rövid munkadefiníciójának ismertetése után az előadó amellelt érvelt, hogy más nézőpontból kell megközelíteni a cigányellenesség kérdését. Ezek után azt

javasolta, hogy érdemes a cigányellenesség öt szintjét megkülönböztetni egymástól, majd a romaellenes szemantika három fő jellegzetességét elemezte.

Definíció

A cigányellenesség főként két elemből tevődik össze. Az egyik a „cigányok” elleni harag, amelybe beletartozik az is, hogy a többségi társadalomban egységes kép és hiedelem uralkodik a romákról, amelyet konkrét társadalmi csoportokra vetítenek ki, és e társadalmi csoportok között találhatóak főként azok, akik romaként, szintóként, kalderásként, ír travellerként stb. azonosítják magukat. A cigányellenesség második eleme az a diszkriminatív és gyakran erőszakos társadalmi struktúra és intézkedéshalmaz, amellyel a romák és a „cigányként” megbélyegzett egyéb népcsoportok a társadalomban szembesülnek.¹

A Németország és szövetségeseik által végrehajtott Holokauszt² a „cigány” nép üldöztetésének legsúlyosabb megnyilvánulása volt. A becslések szerint szinte az összes európai államból mintegy 500 ezren haltak meg „cigányként” a Holokauszt során, és több tízezeren váltak a kényszersterilizálás, a deportálás és a fogolytáborok áldozatává.

A „cigánynak” tartott népcsoport üldöztetése azonban jóval régebbre nyúlik vissza, már csaknem ötszáz éve zajlik. Manapság Európában a cigányellenesség még mindig a társadalmi neheztelés leggyorsabban terjedő és legerőszakosabb formái közé tartozik. Európa számos országában, köztük Bulgáriában, Romániában és Magyarországon több millió roma él embertelen körülmények között. Koszovóban a polgárháború után romák tízezeit űzték el otthonaikból. Több európai országban – például Olaszországban, Csehországban és Bulgáriában – a tavalyi év során több erőszakos felkelés is történt a romák ellen. Mindezek

---

¹ E cikkben a „roma” szót azokra az emberekre használom, akik önmagukat ekként azonosítják. A „cigány” szó pedig azt a kivefített képet jelöli, amelyet a többségi társadalom alakított ki magában a romákra vagy más népekre vonatkozóan.

² A roma népirtással kapcsolatban lásd Michael Zimmermann meghatározó könyvét, amelynek címe: *Rassenutopie und Genozid* (Faji utópia és népirtás) (Zimmermann 1996). Lásd még: Rose 1995.

mellett a roma népcsoport a legnagyobb úgynevezett „etnikai kisebbség”³ az Európai Unióban.

Az erőszakos múlt és a veszélyes jelen ellenére a cigányellenességre irányuló társadalmi-tudományos kutatás még mindig gyerekcipőben jár, önálló tudományterületté válása még várat magára; ráadásul a cigányellenességet gyakran nem is kezelik önálló, a rasszizmustól és/vagy az antiszemitizmustól különálló jelenségként. Éppen ezért szeretnék a cigányellenesség egy olyan megközelítésére javaslatot tenni, amely igyekszik elkerülni a múlt hibáit, többszintű elemzésre törekszik és a cigányellenesség olyan magyarázatát kínálja, amely teljesen különbözik azoktól a megközelítésekől, amelyek a romák és többségi társadalom tagjai közötti kulturális különbségekre összpontosítanak.

Perspektíva-váltás

A cigányellenesség elemzésében perspektíva-váltásra van szükség: a diszkrimináció tárgya – a romák – helyett inkább a többségi társadalomra kellene összpontosítanunk. Mind a mai napig – különösen európai szinten – a cigányellenesség elleni küzdelem kizárólag a romákra összpontosított. A romák rossz életkörülményeinek megváltoztatása valóban fontos cél.

Még fontosabb azonban, hogy megértsük: ezeket a rossz életkörülményeket a több évszázados – és ma is fennálló – diszkrimináció eredményeként kell értelmezni. Azt kell tehát megértenünk, hogy a cigányellenességhez nem feltétlenül szükséges konkrét romák elleni hátrányos megkülönböztetés. A romaellenes képzetek más népcsoportokra is ugyanúgy kivetíthetők. Emellett azt is meg kell értenünk – és talán ez a legfontosabb –, hogy a cigányellenesség a többségi társadalomban kialakult, állandósult és megerősített ideológia, kommunikációs forma, és kép vagy sztereotípiá. Nemcsak ezeket a megkülönböztető tevékenységeket és struktúrákat kell azonban elemeznünk, hanem a romaellenes ideológia mintázatait, logikáját és szerepköreit is.

---

³ Ami az „etnikai” kifejezést illeti, egyetértek Claudia Breggerrel, aki e szó történelmi szempontú elemzését szorgalmazta. Lásd: Bregger 1998, 2. o., 7. lábjegyzet. Lásd még „Az antiszemitizmus elemeinek” első tézisét, Horkheimer 1989, 177–178. o.

A cigányellenesség öt szintje

Az első szint a társadalmi gyakorlat szintje. Ezen a szinten történik az, hogy hús-vér emberek – az esetek többségében magukat romának, szintónak, kálónak, travellernek stb. tartók – sérülnek vagy halnak meg, szorulnak ki a munkaerő- vagy lakáspiacról, vagy egyszerűen újra és újra mások idegenkedő és rosszalló tekintetével szembesülnek. Bár még mindig sok a teendő, a cigányellenesség e szintjéről már eddig is hatalmas mennyiségű adatunk van, a diszkrimináció korábbi és jelenlegi formáival kapcsolatban egyaránt.

Az első szintre jellemző társadalmi gyakorlatok **politikai változás, gazdasági válság, antidiszkriminációs törvények stb. történelmi és társadalmi keretében** nyilvánulnak meg. Ez a keret magában foglalja a cigányellenesség második szintjét is. E társadalmi és történelmi keretnek az elemeit tartják ugyanis – gyakran félreértelmezve – a cigányellenesség okának, például abban az esetben, amikor politikusok amellett érvelnek, hogy egy gazdasági válság az oka romák elleni erőszakos felkelésnek. Fontos azonban megkülönböztetni az okot és azt a konkrét körülményt, amely elősegíti vagy esetlegesen korlátozza a romaellenes társadalmi gyakorlatok megnyilvánulását. A többségi társadalomhoz tartozó személyek vagy csoportok azért ítélkeznek a „cigányok” felett és okolják őket például a rossz gazdasági helyzetért, mert korábban már egy sor romaellenes képet, sztereotípiát és történetet örököltek. **Ezek a képek/ábrázolások tartoznak a cigányellenesség harmadik szintjéhez.** Ezen a szinten meg kell vizsgálnunk a „cigányokkal” kapcsolatos összes „tudást”, amelyet Európa többségi társadalmi hozott létre és reprodukált a tagjai elméjében és kulturális iparágainak termékeiben.⁴

A „cigányokról” kialakított képnek nincs köze a valódi tapasztalatokhoz vagy az „idegenekhez” való hozzáálláshoz.

A negyedik szint a cigányellenesség jelentésszerkezetének elemzése. A jelentésszerkezet nem más, mint romaellenes sztereotípiákat és elképzeléseket alátámasztó absztrakt jelentések kombinációja (Holz 2001: 133–140). Ezek az elképzelések a jelenlegi formájukban nem a véletlennek köszönhetőek, hanem

---

⁴ E területtel kapcsolatos, érdekes irodalmi tanulmányokért lásd: Breger 1998, Saul 2007, Solms 2008 és Uerlings/Patruț 2008.

sokkal inkább az azt meghatározó jelentésrendszer és kommunikációs struktúra kifejeződései.

Ennek a struktúrának a speciális formája a többségi társadalomban kialakuló társadalmi normákra és értékekre adott reakció. Ezek a normák és értékek képezik a cigányellenesség ötödik szintjét a javasolt modell szerint. A többségi társadalomban uralkodó értékek és normák megerősítése érdekében a „cigány” a jól viselkedő, a többségi társadalmi normáknak és értékeknek megfelelően gondolkodó és érző, „jó állampolgár” ellenképének kivetülése.

Mivel a társadalomban továbbra is léteznek olyan viselkedésformák és érzelmek, amelyek nem felelnek meg ezeknek a normáknak, a többségi társadalom tagjai e társadalmi normáknak és értékeknek a megsértését vetítik ki az elképzelt „cigányra”. A hatóságok követik a társadalmat ebben, ráadásul hozzá is járulnak ahhoz, hogy a „cigány” mint emberalak egy bizonyos nonkonformista viselkedés megtestesítője legyen (lásd: Lucassen 1996).

A cigányellenesség történelmi háttere Európában

Érdemes tudni, hogy az európai társadalmak egy olyan történelmi helyzetben – a modernkor elején – tettek először említést a „cigányokról”, amikor gyökeres társadalmi változások mentek végbe. Amint Franz Maciejewski rámutat (Maciejewski 1994, 1996), a nyugati társadalmak olyan változásokon estek át, amelyek magának a társadalomnak az alapját változtatták meg. Maciejewski szerint gazdasági értelemben ez a mezőgazdaságról a tőkealapú gazdaságra való átállást jelenti, ideértve a munka egyre növekvő jelentőségét és az önfegyelem szükségszerűségét. Politikai értelemben az átállás során egyrészt önálló területek, később pedig országok jöttek létre, másrészt pedig megerősödött ezeknek az országoknak az erőszak-monopóliuma. A nemek közötti viszonyokat illetően fokozódott a patriarchizmus, a magánéletben inkább női, a közéletben inkább férfi dominancia alakult ki, és ekkor szilárdultak meg a szexuális erkölcsi szabályok. Kulturális értelemben ez a tudományos világnézet kialakításának korszaka volt, amikor az emberek arra is rájöttek, hogy szükség van az életmód racionális megközelítésére (lásd: Maciejewski 1994: 42, Maciejewski 1996: 12).

E meglehetősen hosszú folyamat során számos egyén és társadalmi csoport vonakodott attól, sőt olykor vissza is utasította azt, hogy igazodjon az új rendhez. A „cigányokról” kialakított kép azonban elősegítette ezeknek az értékeknek a terjedését. Azáltal, hogy a többséghez tartozók megengedhették maguknak, hogy az e társadalmi értékek teljesítésének kudarcát kivefítsék a „cigányként” megbélyegzettekre, a többségi társadalom tagjai meg tudták erősíteni egyéni és kollektív azonosságukat és erőszakos eszközökkel tudtak fellépni azok ellen, akiket úgy bélyegeztek meg, mint az új értékek megkérdőjelezőit, és ezáltal egy képzeletbeli régi társadalom szimbólumait.

A jelentésszerkezet elemei

Az e tanulmányban tárgyalt érveket a modern cigányellenesség három alapvető kulcsszavának elemzése is alátámasztja (lásd: End 2012). Az egyértelműség kedvéért: ez alatt nem a „roma kultúrák” vagy egyfajta társadalmi utópia vagy egy létező embercsoport valódi tulajdonságainak elemzését értjük. Hanem sokkal inkább a cigányellenesség azon mintázatának jellemzését, amely fellelhető a többségi társadalom tagjaitól származó romaellenes szövegekben és médiatartalmakban.

Az identitás hiánya

A romaellenes jelentésszerkezet egyik első és legfontosabb elemét tipikusan a következőképpen fejezik ki: „A cigányoknak nincs stabil identitásuk. Épp ellenkezőleg: alapvető jellemvonásuk az, hogy nincs identitásuk, kettősség jellemzi őket.” A romaellenes jelentésstruktúra mindig kettős, hiszen valamit mindig elmond a többségi társadalomról is. A cigányellenesség mai változatában a „mi” csoport mindig nemzeti szinten jön létre, így példánkhoz most a „németeket” vesszük alapul, de bármelyik másik európai nemzetet is vehetnénk. „A németek stabil, mélyen gyökerező, fix és egységes identitással rendelkeznek.”

Így hát ebben a romaellenes mentalitásban a „cigányoknak” nemcsak a többiekéhez hasonló típusú, de mégis más felekezetet vagy vallást kellett képviselniük, hanem a vallási identitás rendszerén kívüli pozíciót kellett elfoglalniuk. Hasonlóképpen a nemzetiségek és a nemzeti identitások világában is az identitásrendszeren kívüli pozícióba kényszerítették a „cigányokat”. A romaellenes gondolkodásmód alapja nem az, hogy a „cigányok” ugyanolyan nemzetiség, mint a „németek”, a „franciák” vagy a „lengyelek”, hanem sokkal inkább az, hogy a „cigányoknak”, hogy nincs nemzetiségük – sehová nem tartoznak és egyáltalán nincsenek gyökereik. A nemzeti identitáshiány másik változata a „nem igazán” kifejezéssel szemléltethető: „Igen, ők németek, de nem igazán németek, mint mondjuk a többi német.” Ám ez a „nem igazán” is más, mint egyéb „nem igazán német”, például „török” vagy „lengyel” esetében. A „cigányok” igazán beleesnek a „nem igazán” kategóriába. Még a rasszisták sem tudják, melyik országba küldjék őket, hogy hová „tartoznak”. Szóval az a rasszista beszólás, hogy „A törökök menjenek haza Törökországba!” nem lehetséges a rasszisták által elképzelt „cigányok” esetében. A nemzetiségi identitások rendszerében az ő pozíciójuk az, hogy nincs identitásuk.⁵ Olyan kifejezéseket, mint a „nomádok”, „bizonytalan életmód”, „rugalmasság” és még az is, hogy a „cigányok” az „igazi európaiak” ennek megfelelően úgy kell értelmezni, hogy a többségi társadalom ily módon erősíti meg saját stabil, különálló csoportidentitáshoz fűződő speciális gondolkodásmódját.

Ősi parazitizmus

A cigányellenesség másik központi eleme az a toposz, amelyet „ősi parazitizmusnak” hívunk. Elvonatkoztatva ez a gondolat így fejezhető ki: „A cigányok nem maguk termelik meg az élelmiszerüket, hanem elveszik másoktól, figyelmen kívül hagyva a gazdaság alapvető szabályait.” Természetesen létezik ennek az ellenkezője, azaz a többségi társadalomra alkalmazott változata: „A németek kemény munkával kiérdemlik a kenyérüket.” E kijelentések segítenek rávilágítani a jelentésstruktúra (azaz a cigányellenesség negyedik szintje) és az elképzelések és sztereotípiák (azaz a harmadik szint) közötti különbségre. Az előítéletek olyannyira hasonlóak, hogy sok tudós arra a következtetésre jutott, hogy a „munkával” kapcsolatos általános utálat különböző struktúrái között van párhuzam. E mélyebb jelentések analízise azonban lehetőséget ad arra, hogy jobban

---

⁵ A „zsidók” identitáshiányáról lásd: Holz 2004.

megértsük, mit is értenek a romaellenesek azon, amikor azt mondják, hogy a „cigányok nem hajlandóak dolgozni”. Valójában az, amire gondolnak, egyfajta parazita életmódként vagy parazita viszonyulásként jellemezhető. Az effajta kijelentések funkciója ilyen tekintetben különbözik attól, amikor a „zsidók” vagy az „afro-amerikaiak” esetében mondjuk azt, hogy nem hajlandóak dolgozni. A modernkori antiszemitizmusban a „zsidó lustaság” szintén azt jelenti, hogy a „zsidók” ugyanúgy megeszik a többségi társadalom által termelt ételt, de más módon szerzik be azt. A „cigányokról” alkotott kép a civilizáció olyan normáinak figyelmen kívül hagyására és aláásására épül, mint az a szabály, hogy a rendes embernek dolgoznia kell, kell, hogy legyen vagyona, vagy maga a vagyonosság megléte, míg a „zsidókról” alkotott kép alapján ők azok, akik kiterjesztik, eltorzítják vagy kijátsszák az olyan modernkori vívmányokat vagy civilizációs szabályokat, mint például a tőzsde, a bankok, a kamatok, a média stb. A „zsidók” tehát túl civilizáltak, míg a „cigányok” túl ősinek vannak beállítva.

Az „afro-amerikai lustaság” egy harmadik kategória. A rasszista, Európa-centrikus világnézet szerint a „feketéket” közvetlenül a természetből élnek, és nem dolgoznak. Összegyűjtik azt, amit az a gazdag környezet (értsd: természet) adhat nekik, ahol élnek. Ez a gondolkodásmód tehát nem a parazitákhoz hasonlítja őket, hanem inkább olyanokhoz, akik közelebb állnak az állatokhoz és magához a természethez. A gazdasági értelemben vett „munka” területén a „cigányokról” alkotott romaellenes kép szerint ők az ősi élősködők, akik a többségi társadalom által végzett kemény munka gyümölcseként született termékekből élnek.

A fegyelem hiánya

Az e mögött húzódó gondolat így fogalmazható meg: „A cigányok általában azonnal kielégítik a vágyaikat. Nem képesek fegyelemre.” Ezzel szemben a következő áll: „A németeknek nagy az önfegyelme és megtervezik a jövőjüket.” Ez e két ellentétes kijelentés – csakúgy mint a többi – egyértelműen a modern Európa kialakulásának évszázadaiban vállalt munkafegyelemhez köthető, és számos variációja létezik. Az egyik legszemléletesebb Grellmantól származik, amely szerint a „cigányok” napokig élnek kenyér nélkül, ha van elég dohányjuk (Grellmann 1787: 47–48). A dohány itt a gátlástalan testi élvezet, a kenyér pedig az ésszerű táplálkozáshoz tartozó ízetlen és élvezet nélküli táplálkozás szimbóluma.

Következtetés

Ez az írás csupán egy rövid ízelítő arról, hogy a „cigányokkal” kapcsolatos sztereotípiák legtöbbször azokban a múltbéli társadalmi folyamatokban gyökereznek, amelyek során az európai többségi társadalmak megalkották saját normáikat és szabályaikat. Ez nem azt jelenti, hogy nincsenek olyan romák, akik a romaellenes sztereotípiáknak megfelelően viselkednek. Sokkal inkább azt, hogy nem az számít, hogy a romák e szerint viselkednek-e vagy sem, hiszen a cigányellenesség nem az igazságon vagy a tényeken alapul. A „cigányként” való megbélyegzés alapja tehát a cigányellenesség, még azokon a helyeken is, ahol már generációk óta letelepedtek, és például „cigány kéregetőnek” tartják őket akkor is, ha a mezőgazdaságban dolgoznak. Nem más ez, mint kulturális hagyomány, egy kép, egy kommunikációs forma, amely újra és újra megjelenik, függetlenül attól, hogy valójában milyen életet élnek a „cigányként” megbélyegzett emberek – a többségi társadalom gondolkodásmódjának és kulturális termékeinek egy olyan bástyája, amelynek semmilyen szinten nincs köze a való életben szerzett tapasztalatokhoz. Ezért olyan fontos megváltoztatni a nézőpontunkat és a cigányellenességet mint a többségi társadalomban és nem magában a roma népben gyökerező jelenséget elemezni.

Referenciák:

Breger, Claudia 1998: Die Ortlosigkeit des Fremden: „Zigeunerinnen” und „Zigeuner” in der deutschsprachigen Literatur um 1800. Köln

End, Markus 2011: Bilder und Sinnstruktur des Antiziganismus. In: Aus Politik und Zeitgeschichte, 22–23 (2011), pp. 15–21.

End, Markus 2012: Die Wirkungsweise der antiziganistischen Vorurteilsstruktur. In: Alte Feuerwache e.V. Jugendbildungsstätte Kaubstraße (Ed.): Methodenhandbuch zum Thema Antiziganismus für die schulische und außerschulische Bildungsarbeit. Münster, pp. 28–34.

Giere, Jacqueline (Ed.) 1996: Die gesellschaftliche Konstruktion des Zigeuners: Zur Genese eines Vorurteils. Frankfurt am Main

Grellmann, Heinrich Moritz Gottlieb 1787: Historischer Versuch über die Zigeuner. Betreffend die Lebensart und Verfassung Sitten

und Schicksale dieses Volks seit seiner Erscheinung in Europa und dessen Ursprung. 2. Ed., Göttingen

Heuß, Herbert 1996: Die Migration von Roma aus Osteuropa im 19. und 20. Jahrhundert: Historische Anlässe und staatliche Reaktion. Überlegungen zum Funktionswandel des Zigeuner - Ressentiments. In: Giere, Jacqueline (Ed.): Die gesellschaftliche Konstruktion des Zigeuners: Zur Genese eines Vorurteils. Frankfurt am Main, pp. 109–131.

Holz, Klaus 2001: Nationaler Antisemitismus. Wissenssoziologie einer Weltanschauung. Hamburg

Holz, Klaus 2004: Die antisemitische Konstruktion des Dritten und die nationale Ordnung der Welt. In: Braun, Christina von and Ziege, Eva-Maria (Ed.): Das bewegliche Vorurteil. Aspekte des internationalen Antisemitismus. Würzburg, pp. 43–61.

Horkheimer, Max and Adorno, Theodor W. 2002: Dialectic of Enlightenment. Philosophical Fragments. (Cultural Memory of the Present). Stanford

Hund, Wulf D. (Ed.) 1996: Zigeuner: Geschichte und Struktur einer rassistischen Konstruktion. Duisburg

Hund, Wulf D. (Ed.) 2000: Zigeunerbilder. Schnittmuster rassistischer Ideologie. Duisburg

Lucassen, Leo 1996: Zigeuner: Die Geschichte eines polizeilichen Ordnungsbegriffes in Deutschland 1700–1945. Köln et al.

Maciejewski, Franz 1994: Das geschichtlich Unheimliche am Beispiel der Sinti und Roma. In: Psyche, No. 1, 1994, pp. 30–49.

Maciejewski, Franz 1996: Elemente des Antiziganismus. In: Giere, Jacqueline (Ed.): Die gesellschaftliche Konstruktion des Zigeuners: Zur Genese eines Vorurteils. Frankfurt am Main, pp. 9–28.

Rose, Romani (Ed.) 1995: Der nationalsozialistische Völkermord an den Sinti und Roma. Heidelberg

Saul, Nicholas 2007: Gypsies and Orientalism in German Literature and Anthropology of the Long Nineteenth Century. Oxford

Solms, Wilhelm 2008: Zigeunerbilder: Ein dunkles Kapitel der deutschen Literaturgeschichte. Von der frühen Neuzeit bis zur Romantik. Würzburg

Scholz, Roswitha 2007: Homo Sacer und „Die Zigeuner“. Antiziganismus – Überlegungen zu einer wesentlichen und deshalb „vergessenen“ Variante des modernen Rassismus. In: Exit! No. 4, 2007, <http://www.exit-online.org/link.php?tabelle=theoriezeitschrift&posnr=23> (13.01.2008)

Uerlings, Herbert and Patruț, Iulia-Karin (Ed.) 2008: „Zigeuner“ und Nation: Repräsentation – Inklusion – Exklusion. Frankfurt am Main

Willems, Wim 1997: In search of the true gypsy: From enlightenment to final solution. London

Wippermann, Wolfgang 1997: „Wie die Zigeuner“: Antisemitismus und Antiziganismus im Vergleich. Berlin

Zimmermann, Michael 1996: Rassenutopie und Genozid: Die nationalsozialistische „Lösung der Zigeunerfrage“. Hamburg

Zimmermann, Michael 2007: Antiziganismus – ein Pendant zum Antisemitismus? Überlegungen zu einem bundesdeutschen Neologismus. In: Zeitschrift für Geschichtswissenschaft. Vol. 55, 2007, No. 4, pp. 304–31.

AZ EURÓPAI ROMÁK ÍROTT ÉS ELBESZÉLT TÖRTÉNELME

„A múlt nem halott, el sem múlt.”

William Faulkner: Rekviem egy apácáért

Történelem, narratívák és kollektív emlékezet

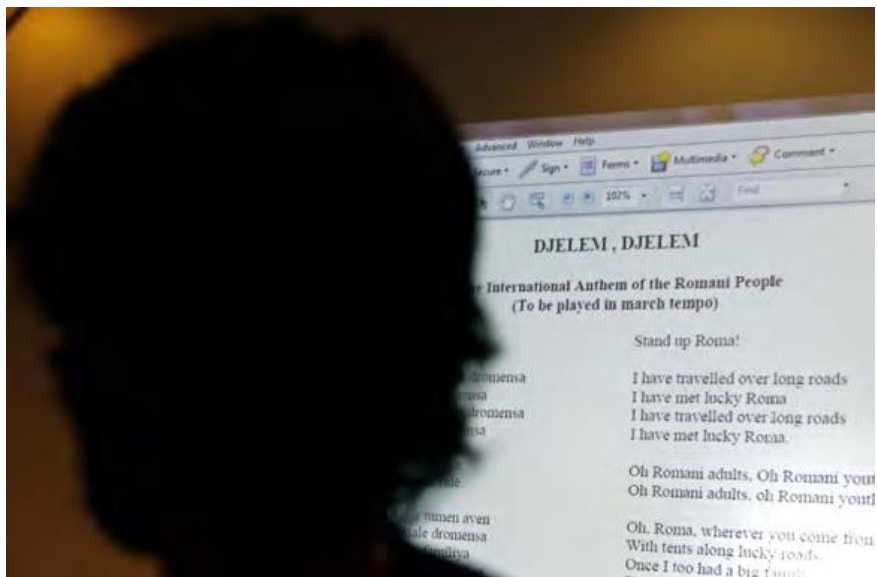
A történelem a kutatás és a képzelet eszközét egyenlő mértékben alkalmazó tudományág, amelynek célja a múlt tanulmányozása a jelen megértése érdekében. A múltelemzés lehetőséget kínál arra, hogy megértsük az idő változásait és folytonosságát. A történelem kutatása során különböző forrásokat értelmezünk, vizsgálunk, majd értelmezünk újra az írásos kommunikációs eszközöktől kezdve az elbeszélt történetekig, ideértve a műtárgyak tanulmányozását is.

A történelem elemzése és értelmezése alapvető a jelenkor intézményeinek, politikájának és kultúráinak elemzéséhez. Segít, hogy jobban megértsük azt a bonyolult világot, amelyben élünk, és különböző meglátásokat ad, amelyekkel könnyebben tudjuk kezelni a jelen és a jövő problémáit vagy lehetőségeit.

A történészek nem mindig értenek egyet, ami végső soron nem is feltétlenül szükséges, hiszen a különböző vélemények és értelmezések csak gazdagítják a történelem egyes fejezeteivel kapcsolatos vitát. A történelemben aligha lehet semlegesnek maradni, hiszen a lényege a múlt jelenben történő értelmezése, azaz különböző vélemények és elképzelések csapnak össze egymással, és az is igaz, hogy a történészek különböző korokban és körülmények között végzik tevékenységüket. Ez tehát azt jelenti, hogy minden történelmi jelenség több szempontból értelmezhető és rekonstruálható a felhasznált bizonyítékoktól, a rekonstrukciót végző személy korlátaitól és érdekeitől, valamint a változó kulturális hatásoktól függően, amelyek meghatározzák, hogy az egyes generációk mit tartanak fontosnak a múltat illetően. Bár a történelem értelmezésében nincs semlegesség, objektivitás azonban van.

Ha a történetírást mint az éppen aktuális kor termékét és visszatükröződését tekintjük, akkor a társadalmunkban tapasztalt diszkrimináció egy újabb visszatükröződésének is tarthatjuk. A roma történelem elismerése nem tekint hosszú múltra. A 20. század második felében történt ugyanis, hogy roma háttérrel rendelkező történészek magukhoz ragadták a jogot, hogy egy olyan semleges értelmezéssel álljanak elő, amely figyelembe veszi a roma közösség (sokak szerint a romákat támogató közösség) tapasztalatait és véleményét, szemben a már létező, de nem roma forrásokból és történészekről származó értelmezésekkel. Ha egy közösség a kisebbség történelmére összpontosít, érvényesíti azt a történelemalkotásban, valamint az általános történelemoktatás részévé teszi, akkor az az igazságosságról és a befogadásról tesz tanúbizonyságot.

A történelem alapvetően fontos az identitástudat kialakításához nemcsak az egyéni, de a közösségi identitás esetében is, hogy megpróbáljuk megérteni a kollektív múltat, amely a történelmi jelenhez vezetett minket. Az, ahogyan az emberek egymást beazonosítják, és ahogyan egymással viselkednek, többé-kevésbé a történelem következménye, amely

mindenképpen formálja és kondicionálja az egyéneket és társadalmakat, függetlenül attól, hogy teljesen értik-e a történelmet vagy sem. Néhányan úgy tartják, hogy az alapvető emberi természet részeként egy személyes narratíva kialakítása az egyén személyes vagy kulturális identitásának érzékelésétől, valamint az emlékképek létrehozásától és felépítésétől függ. Amint azt Paul Ricoeur állítja *Önmagunk mint idegen* című könyvében: „a személyiség identitása úgy bontakozik ki a narratívából, ahogyan az elbeszélte történet karaktere kibontakozik; ezt hívjuk narratív identitásnak. A történet identitása az, amely létrehozza a személyiség identitását.” Minden egyes közösségnek és csoportnak van legalább egy narratívája, azaz története a megalakulásról és a fennmaradásról. Ezek a narratívák elengedhetetlenek a csoportos identitás kialakításához, és alapvető elemei a történelmi elemzésnek, a történelemtanulásnak és -tanításnak egyaránt. Ez a kollektív narratíva annak a csoportnak vagy azoknak a csoportoknak (család, etnikai kisebbség stb.) a kollektív emlékezetén alapul,

ahová tartozunk, és éppen azért játszik fontos szerepet, mert az egyéni emlékezet és narratíva e kollektív emlékezet fényében formálódik. A múltból elmondott történeteink, szólnak azok az alakulásról vagy a közösség életében megtörtént fontosabb

eseményekről, a médián, a politikán, az oktatáson, a kollektív emlékezés helyein és sok más módon keresztül is mindennapi életünk részeivé válnak.

A történelemoktatás politikája

A történelem értelmezésében bizony a politikai dimenzió is fellelhető. Mivel a történelem a formális oktatás egyik legfontosabb tantárgya, a történelemoktatás megmutatja, melyek a jelen „elfogadott” nézetei, ugyanakkor erőteljes eszköz arra, hogy a fiatalokat az adott állam példaképeihez és

ideológiájához szocializáljuk. A történelemoktatás, ideértve a tantervet, a tankönyveket és tanítási módszereket, nem egyszerűen tényátadás, hanem politikai tevékenység eredménye. A tankönyvek és tantervek kiválóan tükrözik az állam irányadó narratíváit, amelyek megszabják, mi a helyes állampolgári magatartás. E narratívák tartalmából – ideértve az elfelejtett és a nem elfelejtett részleteket is – kiderül, hogy az állam vagy a társadalmi rend szolgáltatában mely népek történelme számít értékesnek. A történelemoktatás kialakítása és megvalósítása a fiatalok társadalmi és kulturális beilleszkedését érintő hatalmi harcok és ideológiai viták meglétét is jelzi, csakúgy, mint annak a folyamatnak a főbb elemeit is, amelyen keresztül egy társadalom folyamatosan újjászületik.

Az, hogy a romák történelmét tanítják vagy nem tanítják az általános történelemoktatásban, és ha igen, akkor milyen módszertant alkalmaznak, fontos szerepet játszik a cigányellenesség leküzdésében vagy – adott esetben – megerősítésében, amennyiben ugyanazokat az elképzeléseket ismételtetik, amelyekből a diszkrimináció jelenlegi struktúrái is táplálkoznak. D. Sibley magyarázata szerint: *„a szokásostól eltérő viselkedésformákról szóló történetek gyakran romantikus kontextusban jelennek meg, vagy arról szólnak, hogyan kell megszabadulni a devianciától, nagyrészt szintén mitikus kontextusban; a többnyire távoli környezetbe vagy a múltba helyezett romantikus ábrázolás a perifériára tolja a kisebbséget”* (további információért lásd **A cigányellenesség történelme Európában: a társadalmi okok** című szakaszt).

Az „elfelejtett” szálak felgöngyölítése és az egymásra figyelés

A történelmi értelmezés szervesen összekapcsolódik az „elfelejtett” elemekkel, hiszen a múltidézés soha nem tud maradéktalanul visszaadni minden múltbéli történést, és a források kiválasztásának folyamatában is mindig van olyan elem, amely elfelejtődik vagy kimarad. Ez ugyanúgy igaz a személyes narratívákra és a kollektív emlékekre is. A többségi narratívákból gyakran hiányoznak a kisebbségek történetei és emlékei vagy csak azokból az emlékekből építkeznek, amelyek a mainstream narratívát erősítik, egy újabb „elfeledett” történelmet írva ezáltal.

Azonban minden közösség – így a roma nép is – rendelkezik kollektív emlékezettel és saját múltjáról szóló narratívával. Az elbeszélte történelem rögzítése fontos kiindulópont a roma

közösségek beszámolóinak, nézeteinek és tapasztalatait megismeréséhez. A Roma Mozgalmon belül is azt látjuk, hogy a közösségi identitás egyik legfontosabb eleme és alapja a közös történelem vagy narratíva úgynevezett „újratanulása” és kialakítása. Olyan világnapok, mint április 8. (Nemzetközi Roma Nap) vagy augusztus 2. (a roma holokauszt nemzetközi emléknapja, a Porajmos) szintén ezt a célt szolgálják, de ebből a célból születtek például a Roma History Factsheets (Tájékoztatók a romák történelméről) és más ehhez hasonló anyagok is. Ezeket a tanárok és szociális munkások nemcsak arra tudják felhasználni, hogy saját maguk tájékozódjanak, hanem arra is, hogy azok alapján tanórákat és közösségi programokat szervezzenek iskolákban vagy a helyi közösség számára.

Emellett az ifjúsági szervezetek, különösen a kisebbségekkel foglalkozók azok, amelyeknek megvan a kapacitásuk arra, hogy felvessék a történelem és narratívák kérdését és támogassák a fiatalokat az identitás keresés folyamatában azáltal, hogy segítséget nyújtanak nekik a múltbanzéshez szükséges készségek és attitűdök kialakításához.

A roma történelmi ismeretek és az emberi jogok oktatása

A szeminárium során a résztvevők megismerkedhettek a roma történelem főbb korszakaival, és történelmi forrásokat is elemeztek. Sokan közülük még nem hallottak kimondottan a romák európai történelméről szóló előadást, amelynek az volt a célja, hogy a hallgatóság még jobban megértse a diszkrimináció mechanizmusát.

Emellett a történelemmel kapcsolatos szekció részét képezte még az is, hogy különböző forrásokat kellett a résztvevőknek kritikai szemmel megvizsgálniuk. A források sokfélék voltak: a roma szervezetek politikai szövegeitől a romák eredetéről szóló meséken át egészen a fotókig, festményekig és élő interjúkig. A résztvevők, miközben a történelmi forrásokat dolgozták fel, el tudtak gondolkodni azon, és meg tudták osztani egymással azt, hogy mit tanultak a roma közösség történelméről. Ennek lényege egymás meghallgatása volt, ami alapot teremt a megfelelő vitához és a múlt inkluzív módon történő megközelítéséhez, így a résztvevők nem csak a mainstream történelmi narratívákról tanultak. A jelenlévőknek az elemzés során el kellett dönteniük, hogy az adott forrás roma eredetű-e vagy sem, mi a jelentése, és hogy a közösség tisztában van-e a forrás létezésével.

A történetek feldolgozása és a „mumus-effektus” mint metafora alkalmazása által a résztvevők arról is elgondolkodhattak, hogy identitásunkat bizony úgy is megtalálhatjuk, hogy a másik ellentétének állítjuk be magunkat, illetve arról, milyen további összefüggéseket lehet találni arra, hogy a romák lettek az európai történelemben és narratívákban a „mumusok”.

Az emberi jogok oktatása kontextust és megközelítést is ad, hogy hogyan kell az érzékeny történelmi témákat olyan emberi jogi értékek és elvek perspektívájából kezelni, mint az esélyegyenlőség, az emberi méltóság, ugyanakkor a szabadság, mások tisztelete, diszkriminációmentesség, tolerancia, igazságosság és felelősség.

A roma történelemről szóló szekcióban végzett tevékenységek részletesebb ismertetése e jelents eszköztárában található.

További olvasnivaló

Ian Hancock: Mi vagyunk a romani nép, University of Hertfordshire, 2002.

Paul Ricoeur: Önmagunk mint idegen, University of Chicago Press, 1992.

Dr. Robert Stradling: Multiperspectivity in history teaching: a guide for teachers (Multiperspektivitas a történelemtanításban: útmutató tanároknak), Council of Europe, 2002,

<http://www.coe.int/t/dg4/education/historyteaching/Source/Notions/Multiperspectivity/MultiperspectivityEnglish.pdf>

Factsheets on Roma History, Council of Europe,
http://www.coe.int/t/dg4/education/roma/histoCulture_en.asp

NYUGAT-EURÓPÁBAN VALÓBAN JOBB AZ ÉLET?

A KÖZELMÚLTBAN KIVÁNDOROLT ROMÁK HELYZETE FRANCIAORSZÁGBAN ÉS NÉMETORSZÁGBAN

Astrid Oelpenich

2007-ben Románia elnöke, Traian Băsescu egy napon a következőt mondta feleségének: „milyen agresszív volt ez a mocskos cigány”.¹ Ő volt az, aki 2008 és 2012 között diplomáciai tárgyalásokat folytatott a francia kormánnyal a román állampolgárok, különösen a romák franciaországi helyzetéről.

- Románia elnöke, Traian Băsescu nyilatkozata: „Amíg képmutató módon közelítjük meg a témát, a roma integráció nem fog megtörténni. Mindannyian tudjuk, hogy az utazó romák körében nem szokás dolgozni és a gyerekeket iskolába járattatni. Elsősorban ezt a két problémát kell megoldanunk.”²
- A francia belügyminiszter, Manuel Valls ezt mondta: „Franciaország politikája az, hogy megszünteti az illegális

---

¹ Ez a kijelentés azokat az erős romaellenes sztereotípiákat hivatott jelképezni, amelyek határozottan jelen vannak a francia és román politikusok közötti párbeszédben. A fent említett fiktív kijelentés csupán arra mutat rá, hogy nemzetközi szinten milyen a politikai helyzet, és milyen álláspontot képviselnek a politikusok.

² Paun, Carmen (2010): „Băsescu: The travelling Roma are those in need of integration”. <http://www.digitaljournal.com/article/297663> (2012.10.17-i állapot szerint).

táborokat, és lakóikat [a roma bevándorlókat] az országhatárig kísérve kitoloncolja az országból.”³

- Băsescu: „Románia mindig is védeni fogja a romák Európán belüli szabad mozgáshoz való jogát. Ők is európai polgárok, és amíg bizonyítottan nem szegnek törvényt, addig őket is ugyanazok a jogok illetik, mint bármely más európai polgárt.”⁴
- Franciaország elnöke, Nicolas Sarkozy: „[A személyek szabad mozgása] nem jogosítja fel az embereket arra, hogy olyan területre költözzenek, amely nem hozzájuk tartozik.”⁵
- Valls: „A hazatelepülések semmiképpen nem erőszakos, csoportos kitoloncolás formájában történnek.” „Franciaország nem fogadhatja be Európa minden nyomorát.” „[A menekülttáborok] az illegális kereskedelem, a mélyen megrázó életkörülmények, gyermekek koldulásra kényszerítése, a prostitúció és a bűnözés melegágyai.”⁶
- Băsescu: „[Értem, hogy] a francia városok határain kívül felállított roma táborok problémát okoznak.”⁷

---

³ L., C. (2012): „Romania's Roma – Where is Europe's Roma Policy?”. <http://www.economist.com/blogs/easternapproaches/2012/09/romania-roma/print> (2012.10.17-i állapot szerint).

⁴ EU Business News (2010): „Romanian president asked France to stop Roma expulsions”. <http://www.eubusiness.com/news-eu/romania-france-roma.68r> (2012.10.17-i állapot szerint).

⁵ Taylor, Simon (2010): „Sarkozy fights back in Roma row at EU summit”. <http://www.eubusiness.com/news-eu/romania-france-roma.68r> (2012.10.17-i állapot szerint).

⁶ BBC News Europe (2010): „Q&A: France Roma expulsions”. <http://www.bbc.co.uk/news/world-europe-11027288?print=true> (2012.10.17-i állapot szerint).

⁷ BBC News Europe (2010): „Q&A: France Roma expulsions”. <http://www.bbc.co.uk/news/world-europe-11027288?print=true> (2012.10.17-i állapot szerint).

- Pierre Lellouche, Franciaország Európa-ügyi minisztere: „Az ideérkezők közül nagyon kevesen próbálnak beilleszkedni, integrálódni, és a kiskorúak hatalmas aránya vesz részt a drogkereskedelmi hálózatokban. Itt nem az a kérdés, hogy megbélyegzünk-e egy közösséget [...], hanem valódi problémával állunk szemben, és itt az idő, hogy megküzdjünk vele.”⁸
- Băsescu: „Talán biztosítanunk kellene nekik azt, hogy idejüket végezhessék. És talán el kell gondolkodnunk azon, hogy tanárokat küldjünk ezekhez az utazó roma közösségekhez, akik megtanítják majd a gyerekeket írni és olvasni. Ehhez hasonló intelligens megoldásokra van szükség. Az eddig alkalmazott szabványmegoldások nem váltak be.”⁹

Ezt a párbeszédet a román és francia kormány tagjainak 2010 és 2012 közötti, a Franciaországban élő román romákkal kapcsolatos nyilatkozataiból ollóztuk össze. Nem tudni, hogy Románia és Bulgária uniós csatlakozása óta – és az előtt – hány roma vándorolt ki e két országból Nyugat-Európába, hogy megmeneküljön a

diszkriminációtól és a társadalmi-gazdasági kirekesztéstől. Uniós polgárként éltek a szabad mozgáshoz való jogukkal. E romák közül sokan Franciaországban, illegális táborokban telepedtek le, amiről a médiában is gyakran beszámoltak, hiszen a roma bevándorlók heves politikai vitát keltettek. 2010 júliusában Franciaország elnöke, Nicolas Sarkozy kezdeményezésére hazatelepítési és kitoloncolási program indult, amelynek keretében több ezer roma kényszerült arra, hogy visszatávozzon Romániába és Bulgáriába. Sarkozy arra kérte belügyminiszterét, hogy „vessen véget a romák vadkempingezésének és táborozásának”, és három hónapon belül az 539 franciaországi illegális roma tábor felét szüntesse meg, hiszen a helyileg

⁸ Davies, Lizzy (2010): „Nicolas Sarkozy gets tough on France's itinerant groups”. <http://www.guardian.co.uk/world/2010/jul/27/france-nicolas-sarkozy-roma-gypsy> (2012.10.17-i állapot szerint).

⁹ Paun, Carmen (2010): „Băsescu: The travelling Roma are those in need of integration”. <http://www.digitaljournal.com/article/297663> (2012.10.17-i állapot szerint).

engedélyezett táborok „az illegális kereskedelem, mélyen megrázó életkörülmények, gyermekek koldulásra kényszerítése, a prostitúció és a bűnözés melegágyai”. A belügyminisztérium egyik kiszivárgott ügyirata azt taglalta a regionális rendőrség számára, hogy milyen megtorló intézkedések alkalmazandók a romákkal szemben.

Miközben Sarkozy arra használta fel a történéseket, hogy a szigorú biztonsági intézkedések közepette növelje népszerűségét, az Európai Bizottság 2010 szeptemberében kritikával illette a roma kisebbség megbélyegzését és az ellenük irányuló diszkriminációt, és felvetette annak kérdését, hogy Franciaország nem szegte-e meg a szabad mozgásra vonatkozó uniós jogot. Az uniós igazságügyi biztos, Viviane Reding „gyalázatosnak”¹⁰ nevezte a helyzetet, és a francia kormány lépéseit második világháborús intézkedésekhez hasonlította. A romák helyzetéről és az Európai Unión belüli szabad mozgásáról szóló állásfoglalásában az Európai Parlament „mély aggodalmát fejezi ki a francia és más tagállami hatóságok romákat és vándorokat célzó, kiutasításukra irányuló intézkedései miatt; sürgeti az említett hatóságokat, hogy haladéktalanul függesszék fel a romák kiutasítását (...)”¹¹. A Szociális Jogok Európai Bizottsága dokumentumában hangsúlyozza a szabad mozgáshoz való jogot és az egyenlő bánásmód elvét, és nyilvánvalóvá teszi, hogy a kifejezetten a romákra irányuló és őket megbélyegző kiutasítás sérti az uniós jogot. A francia kormány megbélyegző retorikája félelemkeltő volt és tartós romaellenességhez vezetett. A kiutasításokat az Európai Bizottság 2011-ben „diszkriminatív”¹² és az „emberi méltósággal ellentétesnek”¹³ ítélte.

---

¹⁰ BBC News Europe (2010): „Q&A: France Roma expulsions”.
<http://www.bbc.co.uk/news/world-europe-11027288?print=true> (2012.10.17-i állapot szerint).

¹¹ SZOCIÁLIS JOGOK EURÓPAI BIZOTTSÁGA (2011): HATÁROZAT. Lakhatási Jogok és Kilakoltatások Központja (COHRE) vs. Franciaország. 63/2010. sz. panasz
http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/socialcharter/Complaints/CC63Merits_en.pdf (2012.11.29-i állapot szerint) 9. o.

¹² Aljazeera (2011): „Rights body condemns French Roma expulsions”.
<http://www.aljazeera.com/news/europe/2011/11/20111110201357532347.html> (2012.11.29-i állapot szerint).

¹³ Aljazeera (2011): „Rights body condemns French Roma expulsions”.
<http://www.aljazeera.com/news/europe/2011/11/20111110201357532347.html> (2012.11.29-i állapot szerint).

A kilakoltatások és tömeges kitoloncolások azóta sem szűntek meg.

2011-ben is tovább folytatódtak, sőt 2012-ben a Francois Hollande által vezetett új szocialista kormány égisze alatt sem fejeződtek be, az Európai Unió pedig semmilyen konkrét politikai lépést nem tett.

Más nyugat-európai országokban is vitatott téma volt a romák bevándorlása. Románia és Bulgária uniós csatlakozása óta exponenciálisan megnőtt azoknak a román és bolgár állampolgároknak a száma, akik Németországba költöztek egy jobb élet reményében. 2009-ben néhány roma család egy berlini parkban telepedett le, amiről a média igen nagy arányban, de meglehetősen egyoldalú véleményeket közölve tudósított. A politikai intézmények először pénzt ajánlottak a romáknak, hogy segítsék a hazatelepülésüket. Főként civil szervezetek, például a roma és nem roma ifjúsági szervezet, az Amaro Drom kezdeményezésére kapcsolattartó pontok jöttek létre, amelyek az élet minden területén tanácsadással és fordítási szolgáltatásokkal segítették az újonnan bevándorlókat.

Interjú Georgi Ivanovval, a Phiren Amenca önkéntesével

a Berlinben élő roma bevándorlók körében végzett munkájáról

Az interjút készítette: Astrid Oelpenich

Georgi Ivanov a Phiren Amenca önkénteseként dolgozik az Amaro Del berlini kapcsolattartó pontjánál, ahol Bulgáriából és Romániából érkező romákkal foglalkozik. Georgi maga is Bulgáriából származik. Az interjúban a munkája során szerzett tapasztalataiból osztott meg velünk néhányat.

Az ő példája is mutatja, milyen fontos a nem kormányzati szervezetek és a helyi hálózatok mint önszabályozó szervek munkája, amelyek szolidaritást és támogatást nyújtanak a jobb élet reményében külföldre települteknek. Mindazonáltal a diszkrimináció különböző esetei azt mutatják: nemcsak az a fontos, hogy segítséget nyújtsunk a diszkrimináció áldozatainak, hanem az is, hogy küzdjünk a többségi társadalomban mélyen gyökerező cigányellenesség, valamint a sztereotípiák és a rasszizmus ellen. A román és bolgár romáknak papíron ugyanolyan jogaik vannak, mint az EU bármely más polgárának, de ez nem jelenti azt, hogy ez a gyakorlatban is így működik.

Olyan kormányokra és helyi politikai intézményekre van szükség, amelyek egyértelműen kiállnak a cigányellenesség ellen és olyan intézkedéseket javasolnak, amelyek a romák jogait a többi ember jogaihoz hasonlóan ugyanúgy tiszteletben tartják, és nem hárítják a felelősséget a romák származási országára, megerősítve ezzel a rasszista előítéleteket.

Mesélnél egy kicsit a kapcsolattartó pontnál végzett munkádról?

A hét három napján azért dolgozom, hogy a Berlinben élő bolgároknak segítsék. Különböző problémákkal keresnek meg minket, legyen az egészségbiztosítás, lakásbérlés, munka vagy bármi. Az ügyfelekkel közösen próbáljuk megtalálni a megfelelő megoldást: hogyan kezelhető a probléma, mi is valójában a probléma, és milyen megoldási lehetőségek vannak. El is megyünk velük a különböző intézményekhez; tolmácsolunk és közvetlen segítséget nyújtunk az adott helyen. A célunk az, hogy képessé tegyük az embereket arra, hogy idővel maguk is meg tudják oldani a hasonló problémáikat.

Ez valóban működik a gyakorlatban?

Nehéz dolog, a nyelvi korlátok miatt. A Németországba érkezők többsége nem beszél németül, és mi vagyunk számukra az

egyetlen kapocs, amelyen keresztül hozzájuthatnak a szokásos szolgáltatásokhoz. A bevándorlók nem beszélnek németül, a különböző szolgálatoknál pedig általában nincs olyan munkatárs, aki beszél románul vagy bolgárul. Ügyfeleink többsége törökül beszél, és ha már valaki tud törökül, akkor Berlinben nincs is szüksége a német nyelvre, mert a helyi török közösségben élhet és dolgozhat. Lassan, de biztosan azonban egyre többen képesek maguk is elintézni a kisebb dolgokat. Egyedül elmennek bizonyos intézményekbe és elmondják, mit szeretnének, megkapják a szükséges papírokat, majd elhosszúak hozzánk, az irodába, ahol együtt kitöltjük azokat.

Melyek a legfőbb problémák, amelyekkel a Romániából és Bulgáriából érkező bevándorlók szembesülnek Németországban?

Mindig azt mondom, hogy az ő problémáik nem különböznek nagyban a többség problémáitól. Ugyanazok a nehézségeik: lakhatási problémák, munkakeresés és egészségbiztosítás. Természetesen vannak speciális problémáik is, amelyek abból fakadnak, hogy bevándorlók. Ezek közé tartozik, amint már korábban említettem, a nyelv. Az egészségügyi szolgáltatásokhoz való hozzáférés meglehetősen bonyolult, hiszen az emberek

többségének a származási országában sincs egészségbiztosítása. Emellett természetesen a diszkrimináció is hatalmas probléma. Az intézmények és a társadalom is nagyobb akadályokat gördít a Balkánról érkező bevándorlók elé.

Ügyfeleitek többsége roma, de nem kizárólag romákkal foglalkoztok. A romáknak és a nem romáknak vajon más-más problémáik vannak, vagy hasonló nehézségekkel küzdenek?

A nehézségek mindig ugyanazok. Az irodában nem érzékelem a romák és nem romák közötti különbséget, hiszen ugyanazok a problémáik, ugyanabban a helyzetben vannak – látható és érezhető, hogy az emberek mennyire hasonlóak egymáshoz.

Az állam vállal-e valamilyen felelősséget a bevándorlók nyelvtanításában?

Létezik három vagy négy civil szervezet, amelyek ingyenes németnyelv-tanfolyamokat kínálnak bevándorlóknak. Ezeken a kurzusokon azonban nincs sok szabad hely, és azok is elég gyorsan elkelnek. A város azonban nem tesz semmit. A felnőttoktatásban (Volkshochschule) vannak nagyon olcsó kurzusok, de sokan a 120 és 160 euró közötti tanfolyamárát sem engedhetik meg maguknak. Ha valakinek sikerül szociális támogatást kapnia az államtól, akkor ingyenesen látogathatja ezeket a kurzusokat.

El tudod magyarázni, miért éppen Németországba mennek a bevándorlók?

Szerintem ez egyéntől függ, de természetesen az emberek többsége jobb életet szeretne saját magának és főként a gyermekeiknek. És azért jönnek Németországba, mert Bulgáriában, Romániában, vagy bármelyik hátrahagyott országban a hátrányos megkülönböztetés miatt nem találnak munkát. Nincs más, csak szemétszedés vagy nagyon rosszul fizetett állások. Ezek az emberek azt gondolják, hogy itt jobb lesz a helyzetük. És én is azt gondolom, hogy olyan nyugat-európai országok neve, mint Németország, Svédország vagy Franciaország jól csengenek a Balkánon. Ezekben az országokban megtalálhatók azok a nagyvállalatok, mint a Lidl és a Kaufland, amelyek tönkretették a kisvállalkozásokat.

Többször is megemlítetted a diszkriminációt. Neked milyen személyes tapasztalataid vannak a német intézményekkel?

Nehéz általánosítani, mert minden egyes eset más. Amikor Berlinbe érkeztem, úgy hittem, hogy itt teljesen más a helyzet, mint Bulgáriában, ahol nem várhatsz segítséget a közintézmények dolgozóitól. Egyszerűen nem vesznek figyelembe. Azt gondoltam, hogy Németország más. Most már kicsit másképp vélekedem, hiszen itt is nagy szerencse kell ahhoz, hogy egy kedves emberhez kerülj az adott intézménynél.

Hol tapasztaltál diszkriminációt? Tudsz néhány példát adni?

A Romániából és Bulgáriából érkezők például munkavállalási engedély nélkül nem dolgozhatnak. Legálisan csak kisvállalkozás alkalmazhatja őket. Az engedély megszerzéséhez adószámot kell kérni az adóhatóság helyi kirendeltségénél, ahol azonban

mindent megtesznek azért, hogy a Bulgáriából vagy Romániából érkezők ne kapjanak adószámot. Amikor bemegy valaki az adóhatósághoz, a kérvény mellé automatikusan kap egy kiegészítő lapot, amelyet csak akkor adnak, ha valami nem egyértelmű. Ha látják, hogy valaki Romániából vagy Bulgáriából érkezett, azonnal odaadják neki ezt a kiegészítő lapot. Nincs is szükség semmilyen bizonyítékra.

Mivel a kapcsolattartó ponthoz főként romák jönnek segítségért: hol és hogyan szembesülsz a cigányellenességgel a mindennapi munkádban?

Kezdetben szándékosan nem foglalkoztam azzal, hogy az ügyfeleink romák, hiszen erről nem kérdezzük meg a hozzánk érkező embereket. De igazad van: a romák a célcsoportunk, és az ügyfeleink többsége roma. Nagyon nehéz, hiszen itt, Németországban a cigányellenesség nem kézzelfogható jelenség, de látható az emberek arcán. Nehéz elmagyarázni, de

érezhető, hogy jelen van. Az emberek sokszor hátrálnak, mondván, hogy csak magukat védik, de ahogy beszélnek, néznek, és magyarázkodnak, az nem szép.

Hogyan reagálsz, ha ilyen viselkedéssel találkozol egy intézménynél?

Nos, mindig megpróbálok kedves lenni, mert ha agresszívvé vagy dühössé válok, azzal nem teszek jót az ügyfeleinknek. Ezért sokszor

inkább nem nyitom ki a számat, és próbálok elsimítani a helyzetet. Természetesen emellett próbálunk újságcikkek vagy ahhoz hasonló írások segítségével felhívni a nyilvánosság figyelmét a problémára, és ezzel az eszközzel harcolni ellene.

A cikkek írásán kívül milyen eszközökkel küzd még az Amaro Drom a cigányellenesség ellen?

Szemináriumokat, workshopokat és képzéseket szervezünk különféle embereknek a cigányellenesség leküzdésével kapcsolatban. Célcsoportjaink szerteágazóak. Szeretnénk elérni a fiatalokat, azokat, akik a különböző intézményeknél dolgoznak, az iskolai tanárokat, vagyis gyakorlatilag mindenkit.

A ROMÁK HELYZETE MAGYARORSZÁGON

Herfort Marietta

*„Először uzorásoknak nevezték őket vagy azt mondták,
hogy romák gyilkolták meg egymást.”*

Mohácsi Viktória
korábbi európai parlamenti
képviselő

2008. július és 2009. augusztus között közép- és kelet-magyarországi falvakban több brutális támadás is érte a romákat, amelyek során hat roma halt meg és további öt súlyosan megsérült. A támadók minden esetben lőfegyvereket használtak, három helyszínen pedig Molotov-koktélt is.

2009. február 23-án Csorba Róbert és ötéves kislánya is lövések áldozata lett Tatárszentgyörgyön, miközben éppen menekülni igyekeztek Molotov-koktél miatt lánggra gyúlt otthonukból. Kezdetben a rendőrség balesetként kezelte az ügyet. A boncolás azonban később megerősítette, hogy az áldozatok halálát lőfegyver okozta. Nem Csorba Róbert fia volt az egyetlen kiskorú, aki a támadások célpontjává vált. 2009. augusztus 3-án a 45 éves Balogh Máriát és kislányát is megtámadták kislétai otthonukban. Az anya aludt, amikor az ágyában fekvé érte a lövés, kislánya pedig túlélte ugyan a merényletet, de súlyosan megsérült.

Ez csak néhány példa, de a romák és roma tulajdonban lévő ingatlanok elleni, 2008. január és 2009. augusztus között elkövetett bűncselekmények félelmet keltettek a roma közösségben. A merényletek négy gyanúsítottját 2009 augusztusában fogták el. 2013. augusztus 6-án egy budapesti bíróság a négy szélsőjobboldali nézeteket valló személy közül hármat a feltételes szabadlábra helyezés lehetőségét kizárva tényleges életfogytiglanra ítélte az 5 éves kisleány és további négy, roma kisebbséghez tartozó személy meggyilkolásáért. A csoport negyedik tagjára a bíróság 13 év fegyházbüntetést szabott ki. A négy gyanúsított beismerte érintettségét, de tagadta a gyilkosságot. Nagy valószínűséggel fellebbeznek majd.

A cigányellenesség tehát elfogadott Magyarországon?

„A magyar–cigány együttélés a társadalom legsúlyosabb problémái közé tartozik”

Jobbik Magyarországért Mozgalom

Vona Gábor, a radikálisan nacionalista Jobbik párt vezetője szerint Magyarország számos problémával küzd, ideértve az Európai Uniótól való függőséget, a munkahelyek hiányát és a „cigánybűnözést”, amelyet „demográfiai problémának” nevez. A Jobbik a nyilatkozatai szerint az egyetlen olyan magyarországi párt, amely vezető szerepet vállalt a magyar társadalom egyik mélyen gyökerező problémája, a „folyamatosan növekvő cigány népesség” helyzetének megoldásában. Az ehhez vezető út pedig a gyermekek társadalmi normák tiszteltben tartására való nevelése, az oktatás és szakképzés, valamint a munkahelyteremtés – hangsúlyoztatják.

2012. október 21-én a Jobbik demonstrációt szervezett a kelet-magyarországi Kerecsenden a „cigánybűnözés” ellen. A párt azt mondta: azért szervezték meg a demonstrációt, mert a helyiek tőlük kértek segítséget, ugyanis a cigányság nagy része ellehetetleníti a falu életét. A közeli Gyöngyöspata polgármestere (a Jobbik tagja) szintén részt vett a demonstráción, és saját falvát példaként állította, hiszen náluk másfél év alatt sikerült drasztikusan visszaszorítani a koldulást.

2011 tavaszán éppen Gyöngyöspata volt a figyelem középpontjában a radikális nacionalisták és a helyi roma közösség között kialakult nézeteltérések miatt. Márciusban a Szébb Jövőért Polgárőr Egyesület aktivistái járőrszolgálatot állítottak fel a faluban, hiszen – állításuk szerint – egyre nőtt a bűnözés a területen. A helyzet akkor vált igazán feszültté, amikor a félkatonai szervezet, a

Véderő áprilisban kiképzőtáborot telepített a romanegyed közelébe, ezzel is beavatkozásra készítette a rendőrséget, hiszen a Véderő heteken át illegális járőrözést folytatott a faluban, provokálva ezzel a roma közösséget.

A mai napig radikális nacionalista pártok és szervezetek tevékenykednek a területen, miközben a roma gyermekeket számos iskolában hátrányosan megkülönböztetik és elkülönítik. Közéleti személyiségek gyűlöletbeszédet folytatnak, azt állítva, hogy a romák azért szellemi fogyatékosak, mert a roma kultúrában megengedett a testvérek vagy unokatestvérek közötti házasság, ezzel is erősítve a romaellenes meggyőződést és trendeket, amelyek már korábban is büntetlenül léteztek a társadalomban. Eközben több ezer magyar roma vándorolt ki Kanadába, és sokuk szintén az ország elhagyását fontolgatja.

Az európai roma közösségek helyzetének megvitatása

A Phiren Amenca szemináriumának egyik célja a romák Európán belüli helyzetének feltárása és megvitatása volt. Azért választottuk Magyarországot, mert az ottani helyzet a jelenkor Európájának egyik legszembetűnőbb és leginkább megoldásra váró problémája, amelyet részleteiben szeretnénk volna megvizsgálni ahelyett, hogy a társadalom egészének általános véleményével foglalkoztunk volna. A résztvevők többsége számára a 2008/2009-es magyarországi gyűlölet-bűncselekményekkel kapcsolatos részletek sokkolóak voltak.

A magyarországi helyzet megvitatása előtt megnéztük a „Csak a szél” című filmet, valamint panelbeszélgetést folytattunk Kis

Tiborral, a Társaság a Szabadságjogokért (TASZ) aktivistájával, aki bemutatta a résztvevőknek azt a roma programot, amelyet a szervezet a támadássorozatot követően indított, hogy tájékoztassa a közösséget az emberi jogairól és azok gyakorlásáról.

HOGYAN VÁLTOZTATHATJÁK MEG A KÉPREGÉNYEK A ROMÁKRÓL ALKOTOTT KÉPET?

Vicente Rodriguez Fernandez

Roma archetípusok és az antihősök

A romák évszázadokon keresztül az európai népművészet és mitológia fontos szereplői voltak, legtöbbször persze leegyszerűsített és rasszista ábrázolásban. A legendák roma karaktere vagy a főgonosz, vagy a főhős szerepét töltötte be. Az irodalomtörténetben a roma nép és a „cigány” sztereotípiá számos példája megtalálható, úgymint Cervantes *Cigánylány (La Gitanilla)* című költeménye vagy Victor Hugo *A párizsi Notre Dame* című regényében megjelenő romák. William Shakespeare-től Stephen Kingig több ezer író művében szerepelnek romák, de ezek között az amerikai képregények mindenképp kivételesek.

Az amerikai grafikus regényekben és a képregényekben az antihős archetípus az 1960-as évek környékén született meg. Az antihősök természetesen már korábban is az irodalmi örökség fontos részét képezték, de a '60-as években, az amerikai képregény hőskorában a superhősök és a főellenségek érzelmi és lelki szempontból komplex, és ezáltal sokkal valódibb, ellentmondásosabb karakterekké váltak, mint korábban a tipikus mítoszokban és legendákban. A történelem ezen időszakában és az ezt követő években a romák nemcsak mint másodlagos

karakterek, hanem mint a legfontosabb események főszereplői jelentek meg az amerikai képregényekben.

Fátum Doktor (vagy eredeti nevén Dr. Doom), minden idők legnagyobb főgonosza egy megalomán roma zseni

Victor Von Doom a valaha volt legismertebb és legnagyobb hatást gyakorló képregényhősök egyike. Stan Lee és Jack Kirby keltette életre, és A fantasztikus négyes 5. számában szerepelt először (1962-ben). Dr. Doom megjelenésével örökre megváltozott a főgonosz fogalma. George Lucas, a Csillagok háborúja megalkotója például Darth Vader karakterét Dr. Doom alapján alkotta meg. Dr. Doom érzelmileg sérült karakterként vált ikonikussá, aki hatalmas fájdalmat hordoz a lelkében, visszautasítja az emberiség minden formáját, hiszen ő maga kivételesen tehetséges mindenben, viszont arcát, amelyet szörnyű sebek borítják, eltakarja.

Roma származását először A fantasztikus négyes 2. különszámában¹ közölték (1964-ben): Victor Von Doom Latvériában született (egy kitalált ország Magyarország és Szerbia között). Gyerekkorában a származása miatt üldözték, a szüleit a helyi hatóságok, különösen a Báró (Baron) zaklatása miatt veszítette el. Von Doom hamar belekezdett a felső osztály kampányszerű kisemmizésébe, amihez különböző tudományos trükköket és bájitalokat használt, és a megszerzett vagyont a szegényeknek adta. Igen, Fátum Doktor úgy kezdte, mint egy különc Robin Hood, aki osztályharcot vívott a gádzsó arisztokrácia ellen!

Victorból önfejű zseni lett, aki arra használja a technológiát, hogy olyan szokatlan eszközöket hozzon létre, amelyekkel harcra készíteti a Báró embereit és megvédi a romákat. Hőstettei az

---

¹ http://marvel.wikia.com/Fantastic_Four_Annual_Vol_1_2

Empire State Egyetem² dékánjának figyelmét is felkeltették, aki elküldte érte egy emberét abba a táborba, ahol Dr. Doom lakott. A dékán felajánlotta neki, hogy tanuljon az Egyesült Államokban, így Fátum elhagyta szülőhazáját és szerelmét, Valériát. Amerikában egy időgép építésébe kezdett, és számos más lenyűgöző tárgyat is igyekezett megalkotni, például egy olyan berendezést, amely lehetővé teszi a halottakkal való kommunikációt. Ez a berendezés azonban felrobbant, a baleset következtében Fátum arca sebhelyessé vált, ráadásul e hiba miatt elbocsátották az egyetemről. Ezek után Fátum Doktor hátat fordított a világnak, Tibetbe ment, ahol titkos szerzetesek egy rejtőzködő csoportja viselte gondját. Ebben az időszakban készítet magának páncélt és maszkot, felvette a Fátum Doktor nevet, és bosszút esküdött mindazok ellen, akik fájdalmat okoztak neki.

Visszatért Latvériába és átvette az ország fölötti hatalmat. Első lépésként romákat toborzott maga mellé a saját családjából és közösségéből. A hatalmi harc végére még Latvéria hadserege számára is egyértelművé vált, hogy senki sem veheti fel a kesztyűt Fátum Doktor eszével és stratégiáival. Ő lett az ország teljhatalmú ura, aki mindig odafigyelt a romák jólétére,

ezért az általa kialakított diktatúrában nem üldözték a romákat, nem volt betegség, bűnözés és szegénység – és természetesen cigányellenesség sem!!! A nyugati civilizáció és a többi szuperhős azonban nem fogadta kitörő örömmel Fátum ambícióit, hiszen komolyan gondolta, hogy a világ jobb hely lenne, ha ő lenne annak egyedüli uralkodója.

Richard Grayson, a „roma Batman” Gothamben

Az első Batman-képregény 1939-ben jelent meg, nem sokkal Superman előtt. A saját jogon legendássá vált Batman karakterét Bob Kane és Bill Finger alkotta meg. A popkulturában ma már több ezer Batmanre utaló hivatkozás felfedezhető.

² http://en.wikipedia.org/wiki/Empire_State_University

Tagadhatatlan, hogy Batman karaktere az irodalom és a film világra is hatással volt. Azonban sokan nem tudják, hogy Batman eredeti segédje roma volt.

Richard Grayson avagy Robin egy vándorcirkuszban dolgozó roma artistacsaládban nőtt fel. Családtagjai tragikus körülmények között, egy balesetben haltak meg. Bruce Wayne, az eredeti Batman fogadta őt örökbe. Egy idő után Richard Robinként (később Nightwing néven) csatlakozott Bruce-hoz a bűnözés elleni harcban, sőt számos alkalommal Batmanként is helyettesítette Bruce-t.

A Gotham lovagjai (Gotham knights, 20. szám, 2001. október) című képregény az, amely megemlíti Richard roma származását. A történetben egy idős férfi, aki nagy valószínűséggel Richard nagyapja, romani nyelven beszél Richarddal.

Nem lehet pontosan tudni, hogy az amerikai képregényírók honnan tudtak ennyit a romani nyelvről és kultúráról, és miért tartották fontosnak, hogy némely karakternek roma háttere legyen. Egy roma srác a mainstream médiában, aki nem démonokat idéz és nem is jóslással foglalkozik? Hogyan történhetett ez?

Magneto és családja – a revizionizmus története

Magneto az X-Men első számában jelent meg 1963-ban, megalkotói: Stan Lee és Jack Kirby (csakúgy mint Fátum Doktor esetében, lásd fent). A szerzők bevallása szerint az X-Men képregények az 1960-as évek polgárjogi mozgalmát ábrázolják. Miközben Charles Xavier és X-menjei képviselik a béke és a különböző kulturális és etnikai háttérrel rendelkező népek együttélése iránti vágyat, ami Martin Luther Kinget is hajtotta, addig Magneto és az ő testvérisége jelképezi Malcolm X-et és a fekete nacionalista mozgalmat, amely az afro-amerikaiak teljes függetlenségéért harcolt, hogy többé ne kelljen olyan életet élniük, amelyben a társadalom többsége gyűlöli őket, és ezért számos veszélynek vannak kitéve.

A többség–kisebbség közötti ellentétek e két nézőpontja a képregényekben is jól elkülönül egymástól, nagy sikert aratva ezzel. A képregények előtörténete szerint a mutánsok szupererővel és kivételes képességekkel születtek, és mivel néhányuk nem tudja ezeket véka alá rejteni, üldöztetésben és

hátrányos megkülönböztetésben van részük. Egy ponton előtérbe kerül két karakter:

X Professzor, aki az integráció híve, és Magneto, aki a felszabadításért harcol. De ki is valójában ez a Magneto? Erik Lehnsherr még kislíú

volt, amikor a náci hatalomra jutottak. Gyerekként került Auschwitzba, ahol végig kellett néznie, hogyan gyilkolják meg a szüleit, ezért megfogadta: nem engedi, hogy a Holokauszt még egyszer megtörténjen. Innen ered a felszabadítás iránti elhivatottsága. Amint azt Magneto az X-Men – Az elsők (2011) című filmben is elmondja, a béke nem választás kérdése.

Az évek során többen is azt feltételezték, hogy Magneto zsidó, és magukban a képregényekben is számos jel erre utal. Az 1990-es években azonban az X-Men Unlimited 2. számából kiderült, hogy roma származású!!!

Magneto roma gyökerei a második világháború alatti roma népirtásra irányítják a figyelmet. A képregény-sorozatot rendszeresen olvasó fiatalok és gyermekek többsége Magneto miatt szerzett tudomást erről a szomorú tényről, de a 20. század végére az első X-Men-filmek moziba kerülésével egy időben Magneto roma származását tagadni kezdték. Ekkor tették világossá, hogy Magneto zsidó, ahogyan az a Magneto testamentuma (Magneto testament) limitált kiadású mini képregény-sorozatból kiderül. Ebben még a nevét is megváltoztatják és egy teljesen új történeti háttérrel adnak a karakternek. Ez kettéosztotta a képregényrajongók egész generációját. Több ezer internetes komment született Magneto roma származását illetően: némelyek védték, némelyek támadták roma mivoltát.

Ezzel Magneto történetében meglehetősen sok a furcsaság: valószínűleg zsidó volt, aki feleségül vette Magdát, a roma lányt. Két gyermekük született, akik később szuperhőssé lettek: Skarlát boszorkány (Scarlet witch) és Higanyszál (Quicksilver), mindkettő romák között nőtt fel, és a roma archetípus megtestesítői. Ha tehát már elképzelünk egy olyan férfit, aki élete nagy részét romákkal töltötte, roma nőt vett feleségül, és gyermekei is főként roma szellemben nevelkedtek... Nos, ez nem lehetetlen, de akkor miért kell tagadni ilyen erősen Magneto roma identitását?

Roma popkultúra, az egyre terjedő valóság

Eljött az ideje annak, hogy a roma nép sajátjaként értelmezze újra a mitológia, a legendák és a popkultúra, hiszen eddig évszázadokon át nem roma írók fejezték ki

mondanivalójukat a roma archetípus felhasználásával. Itt az ideje, hogy a roma fiatalok és aktivisták a popkultúra eszközeivel élve hallassák a hangjukat. Hiszen egyedül a romáknak van joguk eldönteni, hogy Fátum Doktor gonosz-e vagy sem, hogy Magnetónak igaza van-e vagy sem.

Az amerikai képregények egyedülálló lehetőséget biztosítanak a fiatalok számára ahhoz, hogy elgondolkodjanak olyan komoly témákon, mint a cigányellenesség, a strukturális diszkrimináció, az önrendelkezés, az integráció szemben a felszabadítással, és így tovább. Megvan a lehetőségünk arra, hogy ledöntsük a többségi mozgalmak által fenntartott gátakat, és használjuk a kreativitásunkat és képzelőerőnket, amely egy teljesen új világba repíthet.

4. A CIGÁNYELLENESSÉG LEKÜZDÉSE – ESZKÖZTÁR

A szeminárium szervező csapata több nem formális oktatási feladatot is kifejlesztett vagy adaptált annak érdekében, hogy a résztvevők több olyan témát is fel tudjanak dolgozni, amely a szeminárium céljához kapcsolódik. E feladatok közül néhányat a résztvevők kérésére az alábbiakban ismertetünk, hogy azok iránymutatásként szolgáljanak számukra a saját közösségeikben és szervezeteikben megvalósítani kívánt tevékenységekhez.

Míg a feladatokat a szeminárimon alkalmazott változatban ismertetjük, azt ajánljuk mindazoknak, akik ki szeretnék azokat kipróbálni fiatalok körében, hogy adaptálják az adott résztvevők helyzetére, tudásszintjére és tanulási igényeire. Arra bátorítjuk az ifjúságsegítőket és önkénteseket, hogy olvassanak és használjanak olyan kézikönyveket, mint a „Kompassz: Kézikönyv a fiatalok emberi jogi képzéséhez” vagy a „Képzők könyve – te is más vagy – te sem vagy más”, amelyekből ötleteket és további ismereteket meríthetnek arról, hogyan érdemes megtervezni az emberi jogi kérdésekkel kapcsolatos képzési feladatokat vagy tevékenységeket.

A ROMA TÖRTÉNELEM

Témák: a roma nép történelme, a narratívák

Időtartam: 2 óra

Részvevők száma: 10–40

Érintett kérdések / kompetenciák: a történelmi források kritikai elemzése, szakkifejezések – úgymint társadalmi hivatkozási pontok, narratívák, elbeszélte történelem – megértése; a roma történelem főbb korszakainak ismerete

A feladat célja:

A feladat abban segíti a résztvevőket, hogy különféle források elemzésén keresztül elmélyedjenek a roma történelemben és narratívákban.

A konkrét célok:

- Az európai roma történelem főbb korszakainak és eseményeinek megismerése, pl. a Porajmos (az „elpusztítás, elnyeletés”, azaz a roma holokauszt), a polgárjogi mozgalom, az első roma világkongresszus stb.;
- Különböző történelmi források bemutatása a résztvevők számára, valamint segítségnyújtás azok kritikai elemzéséhez;
- A vonatkozó szakkifejezések jelentésének tisztázása, úgymint társadalmi hivatkozási pont, narratívák, elbeszélte történelem, integráció, befogadás;
- A Romani mozgalom és a létjogosultság alátámasztására szolgáló roma narratíva szükségessége közötti kapcsolat megértése;
- A történelem elemzésében alkalmazott multiperspektivitás megértése;

A feladat előkészítése:

- Készülj fel a roma történelemmel kapcsolatos témákból! Bizonyosodj meg arról, hogy megfelelő tudással rendelkezel ahhoz, hogy válaszolni tudj a résztvevők kérdéseire és/vagy hívj meg egy szakértőt az adott foglalkozásra.
- A csoport méretétől függően készíts elő 3–5 különböző történelmi forrást, amely megfelel a résztvevők tudásszintjének. A kiosztott anyagokban szerepeljenek irányított kérdések, amelyek segítenek a foglalkozás során kialakuló csoportoknak a forrás elemzésében.

- Mindenképpen fuss végig a forrásokon, és bizonyosodj meg arról, hogy tudsz majd válaszolni a források eredetét, célját és bírálóitát illetően.

A feladat végrehajtása lépésről lépésre:

1. lépés	Bevezetés a roma történelembe és a vonatkozó szakkifejezések ismertetése	(30 perc)
2. lépés	A történelmi forrásokkal végzett kiscsoportos foglalkozás	(45 perc)
3. lépés	A kiscsoportos munka bemutatása frontális prezentáció keretében, következtetések levonása	(45 perc)

1. lépés: Bevezetés a roma történelembe

Ismertesd a résztvevőkkel a roma történelem főbb korszakait és azok főbb jellemzőit. A hallgatósággal együtt közösen létrehozhattok egy idővonalat, amelyre első lépésként felírtok a csoport által már eddig is ismert eseményeket. Azt az idővonalat is felhasználhatod, amely a „Factsheets on Roma history” című kiadványban szerepel.

Kérdezd meg a résztvevőket, hogy ismernek-e a saját etnikai vagy nemzetiségi csoportjuk származásáról szóló meséket/történeteket. Oszd meg velük a romák származásáról szóló történetek egyikét, és beszéljétek meg, mennyire fontosak az etnogenezisről, azaz valamely nép és nyelv kialakulásának folyamatáról szóló történetek.

A vita folytatásához ismertesd a fontos kifejezések jelentését, úgymint történelem, narratíva, történelmi forrás, kisebbség, hivatkozási pont.

2. lépés: A történelmi forrásokkal végzett kiscsoportos foglalkozás

A résztvevőket oszd kisebb csoportokra, az egyes csoportoknak pedig adj egy-egy forrást elemzésre. Kérd meg őket, hogy olvassák el a szöveget, és az irányított kérdésekre válaszolva elemezzék a forrást. A mellékletben szereplő forrásokat is használhatod vagy készülhetsz más olyan forrásokkal is, amelyek helyi szinten jelentőségteljesebbek. Minden egyes forrás esetében

a külön kiosztott papírlapon általános irányított kérdéseket és konkrét kérdéseket is fel kell tenned.

A csoportoknak az idő lejártával 5 perces frontális kiselőadás formájában össze kell foglalniuk az általuk folytatott vita következtetéseit.

3. lépés: A kiscsoportos foglalkozást összefoglaló kiselőadás

Kérd meg a résztvevőket, hogy mindenki számára osszák meg, mire jutottak a kiscsoportos munkájukban. Ezen a ponton kizárólag tisztázó kérdéseket engedj meg a résztvevőknek.

Összegzés és értékelés

Vezessen le egy vitát a csoporttal a következő kérdésekről:

- Történelmi szempontból mindegyik forrás jelentős? Miért? Miért nem?
- Mi a különbség a roma és nem roma narratívák között? Mitől lesz ez a különbség jelentőségteljes?
- A roma társadalmi mozgalom szempontjából miért fontos, hogy a roma történelemről egy roma szempontú narratíva is létezzen?
- A roma narratívákat illetően mennyire fontos az elbeszélte vagy szájhagyomány útján terjedő történelem?
- Mit jelent a többszemponúság a történetírásban? Hogyan fogadtathatunk el egy narratívát a többségi társadalommal?

Tippek a vita vezetőjének:

A forrásokkal végzett kiscsoportos munka nagyon fontos, különösen azért, mert a résztvevők ezalatt tudják egymással megbeszélni a véleményüket. Ha a résztvevők nem követik az irányított kérdéseket, a vita vezetője emlékeztetheti őket azokra, de a vita menetét ne próbálja nagymértékben befolyásolni.

További adaptálási lehetőségek:

Olyan forrásokat is felhasználhatsz, amelyek a helyi roma közösség számára fontosak. Emellett a bevezető részt olyan különálló feladattá is alakíthatod, amelyen keresztül a résztvevők megismerkedhetnek a roma történelemmel.

Nyomon követés és további tevékenységek – ötletek

- A fiatalok kutatást végezhetnek az iskolai történelemkönyvükben, hogy van-e bennük a romákra vagy más kisebbségekre vonatkozó információ, és ha igen, akkor azt milyen módon találják.
- Kérd meg a fiatalokat, hogy készítsenek interjút saját közösségük tagjaival a roma történelem fontos eseményeiről (például a holokauszttal kapcsolatban).

Segédanyagok:

- A kiscsoportos foglalkozáshoz szükséges források
- Projektor, vetítőtábla és hangszórók
- Flipchart papír vagy tábla és íróeszköz a csoportok prezentációjához

További információk

- **Factsheets on Roma History**, Európa Tanács, elérhető: http://www.coe.int/t/dg4/education/roma/histoculture_EN.asp
- **Ian Hancock**: Mi vagyunk a romani nép, 2002.
- **Ian Hancock**: The Pariah Syndrome (A pária-szindróma), 2000.

Roma történelem – 1. számú forrás

Az Európai Romák és Utazók Fórumának Chartája

A Charta teljes szövege online elérhető a következő címen
(angol nyelven):

https://www.ertf.org/images/ERTF_Charter_Rights_Roma_EN_FIN.pdf

A Charta néhány pontja a kiscsoportos foglalkozáshoz:

2. pont

Mi, romák több mint hat évszázada élünk itt, Európában. Történelmünk során szembesültünk anticigányizmussal¹, rabszolgasággal, diszkriminációval, üldöztetéssel, kitoloncolással, erőszakkal és népiirtással; ez a történelem népünk vérével íródott.

4. pont

Minket, romákat mindeddig nem ismertek el nemzeti kisebbségi csoportként. Mindig is társadalmi problémát jelentő szakadár csoportként tartottak minket számon, amelyet fegyelmi eszközökkel és állami elnyomással kell „integrálni”.

5. pont

Sorsunkat önjelölt szakértők és specialisták határozták meg; történelmünket nyelvészek és romológusok írták.

---

¹ Az anticigányizmus a német „Antiziganismus” szó fordítása, a szövegben e fogalom eddig cigányellenességként szerepelt. Bővebben információért lásd a cigányellenességről szóló fejezetet.

17. pont

A nyelvünket, szokásainkat, hagyományainkat és kultúránkat ért hátrányos megkülönböztetés, valamint történelmünk és identitásunk meghamisítása a táptalaja az európai cigányellenesség megszületésének.

30. pont

Mi, az Európai Romák és Utazók Fóruma mint a romák egyetlen legitim, demokratikus eszközökkel felhatalmazott európai képviselői a romák jogairól szóló ezen Charta alapelveit kötelező érvényűként hirdetjük ki, és aktívan elkötelezzük magunkat e Charta gyakorlati megvalósításának előmozdítása mellett, együttműködve minden romával és jóakarató emberrel.

A nyilatkozat részletei:

1. cikk

Roma az, aki magáénak vallja a közös indo-görög származást, aki magáénak vallja a közös nyelvet, a romanit, és aki magáénak vallja a romaság közös kulturális örökségét.

3. cikk

Népünk minden tagjának joga van ahhoz, hogy saját maga határozza meg hovatartozását, identitását és közösségét. Minden személynek joga van ahhoz, hogy szabadon gyakorolja saját vallását, kultúráját és hagyományait. A romaság alapja a sokszínűségben uralkodó egység.

15. cikk

A nemzeteknek biztosítaniuk kell, hogy a roma történelem, származás és sors, üldöztetés és közösség szerepeljen az iskolai tantervekben. E célból a nemzeteknek és nemzetközi intézményeknek a roma intézményekkel együttműködésben kell kidolgozniuk ilyen tanterveket, és mihamarabb integrálniuk azokat oktatási rendszereikbe.

23. cikk

A béke követőiként mi, romák nem kívánunk háborúban részt venni, éppen ezért nem kényszeríthetnek minket sorkatonai szolgálatra; bár ez nem befolyásolja az egyén jogát arra, hogy önkéntesen jelentkezzen katonai szolgálatra.

26. cikk

E Charta jelentős részének megvalósítása érdekében jogilag kötelező erejű megállapodásokra van szükség az Európa Tanács, az Európai Unió, az ENSZ és az EBESZ tagországai között. Az effajta jogilag kötelező erejű megállapodások kizárólag a népünk ellen irányuló, jelenleg fennálló, nemzetközi szintű egyenlőtlen bánásmód megszüntetéséhez, valamint népünk speciális helyzetének tiszteletben tartásához járulhatnak hozzá.

27. cikk

E Charta tartalma semmiképpen nem értelmezhető úgy, mint amely bármilyen módon feljogosítana bármilyen nemzetet, népet, csoportot vagy személyt arra, hogy az ENSZ Alapokmányával ellentétesen cselekedjen, vagy amely olyan tette ösztönöz vagy ad felhatalmazást, amely részben vagy teljes egészében megcsonkítaná vagy megbénítaná a szuverén és független államok területi integritását és politikai függetlenségét. Az e nyilatkozatban megfogalmazott jogok gyakorlása során a mindenkit megillető emberi jogokat és alapvető szabadságokat tiszteletben kell tartani.

Az e nyilatkozatban rögzített jogok gyakorlásának csak törvényileg meghatározott korlátozások szabhatnak gátat, a nemzetközi emberi jogi kötelezettségekkel összhangban. E korlátozásoknak megkülönböztetéstől mentesnek kell lenniük, és szigorúan a mások jogainak és szabadságainak megfelelő elismerését és tiszteletben tartását, valamint a demokratikus társadalom igazságos és leginkább kényszerítő erejű követelményeinek való megfelelést kell szolgálniuk.

Kérdések a csoportos megbeszéléshez:

- Miről szól ez a forrás?
- Mitől lesz a forrás roma vagy romákkal kapcsolatos?
- Hogyan határozható meg a forrás célcsoportja?
- A forrást romák vagy nem romák írták? Miért?
- A romák vajon ismerik ezt a forrást?
- Melyek a romák társadalmi befogadásával kapcsolatos legfőbb témák, amelyeket ez a forrás érint?
- Hallottál már valaha az Európai Romák és Utazók Fórumáról?
- Hogyan határozza meg a Charta a roma történelmet?
- A Charta szerint mit jelent a romaság?
- Mi a Charta célközönsége?

Roma történelem – 2. számú forrás

Gogol Bordello: Break the Spell (Megtöröm az átkot) című dala

a Trans-Continental-Hustle című, 2010-ben megjelent albumról

Just because I come from Roma camp on the hill They put me in a school for mentally ill Opa, opa deedeeda All their lies about Roma	Csak azért, mert a hegyen lévő roma táborból származom A szellemi fogyatékosok iskolájába raktak engem Opa, opa deedeeda Hazudnak a romákról
Just because I do refuse to take your pill Any road I take leads to the Bastille Opa, opa deedeeda All their lies about Roma	Csak azért, mert nem vagyok hajlandó beszedni a gyógyszered minden utam a börtönbe vezet Opa, opa deedeeda Hazudnak a romákról
You love our music but you hate our guts And I know you still want me to ride the back of the bus Yeah yeah yeah yeah Opportunities for me is a red carpet to hell But I'm a Roma wunderkind I'm gonna break the	Tetszik a zenénk, de gyűlölöd a vérmérsékletünket És tudom, hogy még mindig azt szeretnéd, ha a busz hátsó részében utaznék Yeah yeah yeah yeah A lehetőség számomra egy vörös szőnyeg a pokolba De én egy roma csodagyerek vagyok és megtöröm
Break the spell (break the spell) Break the spell (break the spell) Break the spell (break the spell) I'm gonna break the spell (break the spell)	Megtöröm az átkot, megtöröm az átkot Megtöröm az átkot, megtöröm az átkot Megtöröm az átkot, megtöröm az átkot Meg fogom törni az átkot, megtöröm az átkot
Like a pro I pack your dance floor But you want me to come in and exit through back door Opa, opa deedeeda All their lies about Roma	Mint egy profi, úgy töltöm meg a táncparkettet De azt szeretnéd, hogy ha bejövök, akkor a hátsó ajtón távozzak Opa, opa deedeeda Hazudnak a romákról
You love our music but you hate our guts And I know you still want me to ride the back of the bus Yeah, yeah, yeah, yeah Opportunities for me is a red carpet to hell But I'm a Roma wunderkind I'm gonna break the	Tetszik a zenénk, de gyűlölöd a vérmérsékletünket És tudom, hogy még mindig azt szeretnéd, ha a busz hátsó részében utaznék Yeah, yeah, yeah, yeah A lehetőség számomra egy vörös szőnyeg a pokolba De én egy roma csodagyerek vagyok és megtöröm
Break the spell (break the spell) Break the spell (break the spell) Break the spell (break the spell) I'm gonna break the spell (break the spell)	Megtöröm az átkot, megtöröm az átkot Megtöröm az átkot, megtöröm az átkot Megtöröm az átkot, megtöröm az átkot

	Meg fogom törni az átkot, megtöröm az átkot
We came from Rajasthan as non-militant travelers The time in Byzantium made us even more advanced And at the end I gotta say to conclude our little study One thing about them gypsies, they never bored nobody	Rádzasztánból jöttünk, utazókként, nem katonákként A Bizáncban töltött idő alatt sokat fejlődtünk És végül e rövid tanóra zárásaként azt kell mondanom Egy dolog biztos a cigányokkal kapcsolatban: ők soha nem voltak unalmasak
You love our music but you hate our guts We know all about you, you know nothing about us Yeah, yeah, yeah, yeah Opportunities for me is a red carpet to hell But I'm a Roma wunderkind I'm gonna break the	Tetszik a zenénk, de gyűlölöd a vérmérsékletünket Mi mindent tudunk rólatok, ti nem tudtok rólunk semmit Yeah, yeah, yeah, yeah A lehetőség számomra egy vörös szőnyeg a pokolba De én egy roma csodagyerek vagyok és megtöröm
Break the spell (break the spell) Break the spell (break the spell) Break the spell (break the spell) Break the spell (break the spell)	Megtöröm az átkot, megtöröm az átkot Megtöröm az átkot, megtöröm az átkot Megtöröm az átkot, megtöröm az átkot Megtöröm az átkot, megtöröm az átkot
Break the spell, I'm gonna break the spell, gonna Break the spell, I'm gonna break the spell I'm gonna break the spell You gotta break the spell I'm gonna break the spell...	Megtöröm az átkot, meg fogom törni az átkot, meg fogom Megtöröm az átkot, meg fogom törni az átkot Meg fogom törni az átkot Meg kell tömöd az átkot Meg fogom törni az átkot...

Kérdések a csoportos megbeszéléshez:

- Miről szól ez a forrás?
- Mitől lesz a forrás roma vagy romákkal kapcsolatos?
- Hogyan határozható meg a forrás célcsoportja?
- A forrást romák vagy nem romák írták? Miért?
- A romák vajon ismerik ezt a forrást?
- Melyek a romák társadalmi befogadásával kapcsolatos legfőbb témák, amelyeket ez a forrás érint?
- A romák vándorlásával/üldöztetésével kapcsolatban milyen történelmi adat található meg a dalszövegben?
- Keress meg két konkrét példát a dalszövegben, amelyek a mindennapi diszkriminációra utalnak!
- Milyen esetben használja a szerző a „roma”, és milyenben a „cigány” szavakat? Mi az oka a különbségnek?

Roma történelem – 3. számú forrás

Roxy Freeman: „My Gypsy childhood” (Cigány gyerekkorom)

The Guardian c. napilap, 2009. szeptember 7., hétfő

A teljes cikk itt érhető el:

<https://www.theguardian.com/lifeandstyle/2009/sep/07/gypsy-childhood-prejudice-education>

„Roxy Freeman sosem járt iskolába. 22 évesen azonban úgy döntött, hogy dacolva a cigány közösség előítéleteivel, és gátat szabva saját vándorló lelkének, beül az iskolapadba.

Különös gyerekkorom volt, de nem volt példa nélküli. Nyolcéves koromig a családom vándorló életmódot folytatott, lovaskocsin utaztuk körbe Írországot. Hatan voltunk testvérek, és volt még három lány féltestvérem is, de a családnak még így sem számított nagynak. Az írországi travellerek vagy utazók körében nem voltak ritkák a 12–13 gyermekes családok.

És bár a cigányok körében az első unokatestvérek közötti házasság (és ezzel egy potenciálisan nagyot robbanó genetikai bomba) is elterjedt, az én szüleim egymástól nagyon eltérő háttérrel rendelkeznek. Az édesanyám egy amerikai felső osztálybeli családba született. A középiskola elvégzése után szó szerint megszojtotta egy cigány, az apám, aki lótenyésztéssel foglalkozott. Mindketten rendkívül intelligens és nyitott szellemiségű emberek, akik ingergazdag, szabad és megalégedésre ösztönző környezetben szerettek volna felnevelni minket.

A testvéreim és én nem jártunk iskolába, hanem, mint az utazó családok gyermekeinek többsége, otthon tanultunk művészetet, zenét és táncot. A mi oktatásunk arról szólt, hogy megismerkedtünk a természettel és a vadon élő állatokkal, megtanultunk főzni és túlélni. Nem ismertem a szorzótáblát, de tudtam, hogyan kell kecskét fejni vagy lovagolni. Felismertem a tintagombát, a pöfeteget és a csiperkét, és tudtam, hol kell keresni a vizitormát és a sóskát. Nyolc- vagy kilencéves koromra tudtam tüzet gyújtani, 10 tagú családnak vacsorát főzni, és azt is tudtam, hogyan kell nyílt lángon kenyeret sütni.

Némely testvéremmel ellentétben viszonylag fiatalon tanultam meg olvasni. Az édesanyámtól és a nagyszüleimtől kaptam könyvetek és az anyám segítségével úgy kilencévesen már tudtam olvasni. A könyveket bizományi boltokban vettem vagy ajándékba kértem születésnapomra; formális oktatás híján a számokat és a szavakat könyvekből és kártyákból tanultam meg.

A cigányok és az utazók az egyetlen olyan társadalmi csoport, amelynek a zaklatása még mindig elfogadott. Ez részben az analfabétizmusunkból ered, és abból, hogy nem veszünk részt a társadalmi életben; ha nem tudod, hogy mások miket írnak rólad, akkor nincs is lehetőséged vitába szállni. És ha nem szállsz vitába, akkor minden ugyanúgy megy tovább.

Iskolázottság nélkül nehéz kiaknázni a lehetőségeidet, de a hagyományosan írástudatlan cigány vagy utazó családokkal összehasonlítva nekünk jó lehetőségeink voltak, nem kényszerítettek minket arra, hogy fiatalon házasodjunk, sok gyereket szüljünk és mindenképpen a szüleink nyomdokaiba lépjünk. Gyerekként a flamenco (a spanyol cigány közösség zenéje) volt a szenvedélyem. Kilencévesen, miután Norfolkban telepedtünk le, az anyám elvitt egy flamenco táncórára, ahol megpecsételődött a sorsom.

Földet béreltünk a szekereinknek, és a helyi önkormányzat speciális engedélyével lakhattunk ott. Aztán mobil otthonokba költözünk, majd végül egy faházat építettünk, ahol volt fürdőszoba, konyha és egy közösségi tér. Ez azt jelentette, hogy rendszeresen eljárhattam táncórákra, és végül profi flamencotáncos lettem. 17 éves koromban rámtört a vágy, hogy hátrahagyjam a tábor zűrzavaros kényelmét. Miután betegek gondozásából sikerült némi pénzt összespórolnom, éveken át jártam a világot: Ausztráliában flamenco bárókban, Spanyolországban flamenco iskolákban, Indiában pedig tengerpartokon táncoltam.

De hosszan tartó utam alatt egyszer sem beszéltem másoknak arról, hogy milyen családban, és hogyan nevelkedtem, mert féltem a negatív reakcióktól vagy a tudatlanságból eredő ítélkezéstől. Iskola nélkül nehéz életre szóló barátságokat kötni, és tudom, hogy a családomon kívül senki nem érti meg igazán a félelmeimet, az érzelmeimet és a múltamat. Népes családom és a közöttünk lévő szoros kötelék miatt soha nem éreztem azt, hogy barátira van szükségem. Ám amikor távol kerültem tőlük, egyfajta elégedetlenség kezdett kialakulni bennem, amiről tudtam, hogy soha nem fog eltűnni.

Mégis, ha a cigányok és utazók le szeretnének valahol telepedni, néhány extra nehézséggel is számolniuk kell. A cigány családok építési engedély iránti kérelmének több mint 90%-át elutasítják, míg a nem utazó családok esetében ugyanez az arány mindössze 20%. Ugyanakkor lehet, hogy a cigányok földet vásárolnak a városoktól távol eső területeken úgy, hogy közben alig vagy egyáltalán nem ismerik az igazgatási rendszert. A helyi lakosok mindig rendkívül sok ellenvetéssel fogadják, ha egy cigány család folyamodik építési engedélyért (ezt tapasztalatból mondom). És tény, hogy azonnal esnek az ingatlanárak abban a körzetben, ahová cigányok költöznek.

Jelentkeztem egy egyetemi felvételi előkészítő kurzusra, amelyet sikeresen elvégeztem (minden tanegységet kitűnő eredménnyel teljesítve – köszönet érte a nagyszerű tanáromnak), majd diplomát szereztem az Open University-n, ami teljesen megváltoztatta az életviteletem. Tavaly novemberben 30 évesen Brightonba költöztem, hogy a Brighton Journalist Works elnevezésű újságíró-iskolában tanuljak. Egy lakásban lakom, a barátommal együtt, ami meglehetősen új és furcsa számomra. A családom most már nem él teljesen nomád életet, és a szüleim támogatják az életmódváltásomat, de attól még tény, hogy soha nem éltem téglafalak között, és most olyan, mintha teljesen elszakadtam volna a természettől."

Kérdések a csoportos megbeszéléshez:

- Miről szól ez a forrás?
- Mitől lesz a forrás roma vagy romákkal kapcsolatos?
- Hogyan határozható meg a forrás célcsoportja?
- A forrást romák vagy nem romák írták? Miért?
- A romák vajon ismerik ezt a forrást?
- Melyek a romák társadalmi befogadásával kapcsolatos legfőbb témák, amelyeket ez a forrás érint?
- Roxy roma vagy nem roma?
- Mitől cigány ő? Mitől roma? Mitől nem roma?
- Hogyan vált Roxy előnyére a roma kultúra?

Roma történelem – 4. számú forrás

Tényleg ismerjük a romákat?

Az Európai Bizottság megbízásából készült kisfilm

A kisfilm (angol nyelven) elérhető az alábbi internetes címen:

http://ec.europa.eu/avservices/video/player.cfm?ref=1065169&site_lang=en

Kérdések a csoportos megbeszéléshez:

Figyelmesen nézzétek végig a kisfilmet és csoportokban válaszoljatok az alábbi kérdésekre:

- Miről szól ez a forrás?
- Mitől lesz a forrás roma vagy romákkal kapcsolatos?
- Hogyan határozható meg a forrás célcsoportja?
- A forrást romák vagy nem romák írták? Miért?
- A romák vajon ismerik ezt a forrást?
- Melyek a romák társadalmi befogadásával kapcsolatos legfőbb témák, amelyeket ez a forrás érint?
- Milyen foglalkozások jelennek meg a filmben?
- A roma szereplők milyen társadalmi osztályokat képviselnek?
- A roma szereplők hogyan beszélnek más romákról és a saját erőfeszítéseikről?
- Hogyan beszélnek a videóban a nem romák a romákról?

Roma történelem – 5. számú forrás

Ferdinand Koci: A roma történelem egy darabja

A kép elérhető az interneten a következő címen:

<http://grthm.natt.org.uk/poster2.html>

Kérdések a csoportos megbeszéléshez:

Figyelmesen nézzétek meg a képet és csoportokban válaszoljatok az alábbi kérdésekre:

- Miről szól ez a forrás?
- Mitől lesz a forrás roma vagy romákkal kapcsolatos?
- Hogyan határozható meg a forrás célcsoportja?
- A forrást romák vagy nem romák írták? Miért?
- A romák vajon ismerik ezt a forrást?
- Melyek a romák társadalmi befogadásával kapcsolatos legfőbb témák, amelyeket ez a forrás érint?
- Felismeresz valakit a képen? Ha igen, kit?
- A roma történelemnek mely jeles pillanatait ábrázolja a festmény?
- Melyek a legfontosabb társadalmi kihívások, amelyekkel a kép is foglalkozik?

Szerepjáték: A ROMAKÉRDÉSSEL FOGLALKOZÓ RENDKÍVÜLI BIZOTTSÁG

Témák: migráció, emberi jogok, intézményes diszkrimináció

Időtartam: 3 óra

Részvevők száma: 15–40

Érintett kérdések / kompetenciák: kritikus gondolkodás, vitázás, tárgyalási készségek, nyilvánosság előtti beszéd

A feladat célja:

A szerepjáték a franciaországi helyzeten keresztül világít rá a romák Európán belüli jelenlegi helyzetére. A cél az, hogy a résztvevők jobban megértsék és megfelelő módon elemezzék a cigányellenességet, valamint a strukturális és intézményes diszkriminációt.

Konkrét célok:

- a romák 2010-ben kezdődött kiutasítási hullámával kapcsolatos franciaországi helyzet elemzése;
- annak a folyamatnak az elemzése, ahogyan az európai közhivatalok megbélyegzik, hátrányosan megkülönböztetik és bűnbaknak állítják be a romákat;
- a közhivatalok, a civil társadalom és a roma közösség Európán belüli diszkriminációról alkotott különböző nézőpontjainak és érveinek megértése;
- annak elemzése, hogy a társadalom, a kormányok és a média mennyiben felelős a kisebbségek emberi jogainak védelméért és biztosításáért.

A feladat előkészítése:

Válassz ki megfelelő számú és kellően friss videót, újságcikket, weboldalt, amely röviden bemutatja a migrációval és a kiutasítással kapcsolatos helyzetet. Bizonyosodj meg arról, hogy megfelelő mennyiségű háttér-információt elolvastál a kérdésről, hogy a résztvevőknek pontosan el tudd mondani a helyzet

kialakulásának okait, és az egymással szemben álló oldalak álláspontjait és érveit.

Legalább annyi szerepkártyát készíts, ahány résztvevő vagy csoport van. A helyzet ismertetését és a háttéranyagokat tartalmazó papírlapból annyi példányt készíts, hogy mindenkinek jusson.

Úgy rendezd be a termet, hogy az megfelelő legyen a bizottság munkájára és a vitákhoz: teremts megfelelő légkört mindehhez.

A feladat végrehajtása lépésről lépésre:

1. lépés	A franciaországi helyzet ismertetése annak érdekében, hogy minden résztvevő tisztában legyen a legfontosabb információkkal	(30 perc)
2. lépés	Bevezető a szerepjátékhoz, a szerepek kiosztása és csoportokban felkészülés a játékra	(30 perc)
3. lépés	A romakérdéssel foglalkozó rendkívüli bizottság ülése	(60 perc)
4. lépés	Kilépés a szerepekből, összegzés	(60 perc)

1. lépés:

Bizonyosodj meg róla, hogy minden résztvevő érti, mi történt 2010-ben Franciaországban, amikor is elkezdődött a romák visszatoloncolása Romániába és Bulgáriába. A Romedia Alapítvány dokumentumfilmje kellő módon mutatja be a 2010-ben indult kitoloncolásokhoz vezető konfliktus hátterét, ideértve a francia belügyminiszter, Viviane Reding uniós biztos, valamint a civil társadalmi szervezetek és maguk a roma migránsok nyilatkozatait.

[http://www.mundiromani.com/videos/?video\[video\]\[item\]=80](http://www.mundiromani.com/videos/?video[video][item]=80)
(2:56-tól 12:00-ig)

Alternatíva: Az Al Jazeera dokumentumfilmje:
<http://www.youtube.com/watch?v=TmirOqIMgCk>

2. lépés:

Olvasd fel a résztvevőknek a konkrét helyzetet és kérd meg őket, hogy alakítsanak kis csoportokat. Oszd ki nekik a szerepkártyákat és kérdezd meg, hogy mindenki tudja-e, hol található az adott szereplők főhadiszállásai. 30 perc felkészülési időt adj nekik. Eközben Te és a kollégáid járjátok körbe a csoportokat, hogy válaszolni tudjatok a felkészülés során felmerülő speciális kérdésekre. Az elnököket kellőképpen készítsd fel a szerepjáték során végzendő munkájukra. A terem átrendezéséhez – a bizottsági munkához legmegfelelőbb ülésrend kialakításához – a résztvevőket is megkérheted.

3. lépés:

A romakérdéssel foglalkozó rendkívüli bizottság ülésén valamennyi szereplő részt vesz, hogy mindenki számára elfogadható megoldást találjanak. A szereplők felszólalhatnak, beszédet tarthatnak álláspontjukról és követeléseikről, a vitát pedig az elnök vezeti le. Ő az, aki a vita végén javaslatot tesz a végső megállapodásra, amelynek nem feltétlenül kell tükröznie az összes szereplő érdekét, vagy a bizottság dönthet úgy is, hogy a tárgyalásokat sikertelennek nyilvánítja.

Szerepek és csoportok:

- A francia kormány
- A román kormány (a franciaországi nagykövet)
- Az Európai Bizottság
- Civil társadalmi szervezetek
- A romák
- Koalíció a kerület biztonságáért
- A bizottság elnöke(i)
- A média képviselői

Összegzés és értékelés

A szerepjáték összegzése és értékelése előtt hagyj egy kis időt arra, hogy a résztvevők kilépjenek szerepeikből, különösen mivel előfordulhat, hogy a vita hevében sok érzelem felszínre kerül. Mondj néhány levezető gondolatot vagy végezzetek másfajta feladatot, hogy a résztvevőknek legyen alkalmuk hátrahagyni az ülésen betöltött szerepeiket.

Ezek után a résztvevőket ültess körbe, majd vitassátok meg a következőket:

Kérdések a csoportos megbeszéléshez:

- Mi történt a rendkívüli bizottság ülésén?
- Hogyan érezted magad a vita során a szerepedben?
- Miből és hogyan építetted fel a szerepedet?
- Mit gondolsz a többi szerepről, a vita levezetéséről és a szerepek által gyakorolt hatalomról?
- A vita során felszínre került érvek realiztikusak voltak?
- Milyen társadalmi és politikai probléma forog kockán ebben a helyzetben, és mit kellene tenni annak megoldására?

Tippek a vita vezetőjének (facilitátor):

- **A szerepekre való felkészüléskor nyújtott segítség:** A felkészülési idő alatt minden csoporthoz menj oda, hogy fel tudják tenni az esetleges kérdéseiket, és kellően fel tudjanak készülni a beszédeikre és a vitához.
- **A részvétel kiegyensúlyozása:** Általában csoportonként egy-két ember ragadja magához a szót a vita során. Az elegendő felkészülési idő, a csoportos felkészülés során nyújtott segítség és az instrukciók azonban mind-mind arra kellene, hogy ösztönözzék a résztvevőket arra, hogy mindegyikük felszólaljon. A vita nyitásként például több résztvevő is mondhat rövid nyitóbeszédet.
- **Az elnök:** A játékban az elnök játssza a főszerepet, így ez a feladat kellő előzetes felkészülést igényel, azaz tudnia kell, milyen eszközökkel moderálhatja a vitát (pl. figyelnie kell a felszólalási időt, ragaszkodnia kell a felszólalók sorrendjéhez, nem szabad részrehajlónak lennie). A levezető elnök olyan ember legyen, aki ösztönözni tudja a vitát, jó kifejezőképességgel rendelkezik, irányítása alatt tudja tartani a bizottság munkáját, és adott esetben javaslataival (kompromisszum, végső állásfoglalás) tovább tudja görgetni a beszélgetést.
- **A szerepjáték szabályai:** A szabályokat vagy a foglalkozás vezetője adja, vagy az elnök határozza meg.
- **A szerepjáték dinamikája:** Fontos, hogy a foglalkozás (vita) vezetője felkészítse a levezető elnököket a szerepjáték dinamikájára. A szerepjáték az elnökök nyitóbeszédével kezdődhet, amelyben ismertethetik a bizottság összetételét és célkitűzéseit, a politikai kérdés jelentőségét és sürgősségét, valamint a bizottság szabályait. Ezek után következhetnek a

résztevők rövid, 2 perces nyitóbeszédei, így minden oldal megszólalhat és körvonalazhatja alapvető érveit. A nyitóbeszédet követően az elnökök sorban szólítják a felszólalókat, lehetőséget biztosítva a különböző feleknek és a média képviselőinek, hogy a vita jól meghatározott dinamika szerint történjen; bizonyos pillanatokban az elnöknek megoldási javaslattal kell előállnia, például kompromisszumot kell találnia, konkrét határozatot előterjesznie és elfogadtatnia, vagy sikertelennek nyilvánítania a bizottság munkáját.

- **Összegzés:** A szerepjáték során a különböző csoportok közötti kiegyensúlyozatlan erőviszonyok, bizonyos csoportok vagy szónokok dominanciája, valamint egyes politikai álláspontokkal való elégedetlenség heves érzelmeket korbácsolhat fel a résztvevőkben. Az összegzés arra szolgál, hogy a résztvevők hátrahagyják szerepeiket, és egyben elemezzék ezeket a hatalmi tényezőket.

További adaptálási lehetőségek:

Hosszú verzió:

A szerepjáték akár 1 vagy 2 napig is játszható; ezáltal a tárgyalások és a játék dinamikája hatalmas fordulatokat vehet. A hosszabb játékidő nagyobb teret biztosít a résztvevőknek ahhoz, hogy jobban felépítsék szerepeiket, különböző stratégiákat alkalmazzanak az ellenvetésre vagy a közbevetésre, valamint formális és informális tárgyalási eszközökkel végül elérjék, hogy a bizottság közös állásfoglalást vagy nyilatkozatot tegyen.

A tárgyalási folyamat formálissá tétele:

A hosszabb (1–2 napos) változat esetén számos új szabály is bevezethető, amellyel még formálisabb keretet adhatunk a tárgyalásnak, konkrétabbá tehetjük a vita célját, és akár írásbeli határozat elkészítésére is lehetőséget biztosíthatunk.

A média:

A médiát képviselő csoport tulajdonképpen a beavatkozás eszköze, amelynek saját dinamikával kell rendelkeznie, vagy éppen a foglalkozás vezetőjének/az elnöknek kell felkérnie a közbelépésre. A média rendszeresen kommentálhatja a tárgyalásokat, akár közbeszólásokkal vagy transzparenszekkel is, a hosszú verzióban pedig audiovizuális eszközöket is alkalmazhatnak, például interjúkat készíthetnek a szünetekben, kommentálhatják az eseményeket vagy összefoglalhatják a fejleményeket.

Nyomon követés (follow-up) és további tevékenységek – ötletek

Emberi jogi dimenzió:

A helyzet emberi jogi vetületéről a későbbiekben is lehet vitát folytatni, például a migránsok jogait megvizsgálva.

Politikai részvétel:

A résztvevőket arra is lehet buzdítani, hogy maguk is lendüljenek akcióba: szólaljanak fel a roma migránsok érdekében, kritizálják az intézményes diszkriminációt és a romák megbélyegzését a politikában, a társadalomban és a médiában.

Segédanyagok:

- Az alapvető információk megszerzéséhez: a migráció és a kitoloncolás kérdésével foglalkozó dokumentumfilmek vagy újságcikkek
- A résztvevők számára: szerepkártyák és a csoportoknak megfelelő tér biztosítása a felkészüléshez
- Eszközök: nagyméretű papírlapok, a médiacsoportnak íróeszközök, videokamera, projektor
- A kerekasztal-tárgyaláshoz: megfelelő asztal- és székelrendezés, névkártyák (a szerep nevével), asztali mikrofonok

További információk

A kitoloncolással kapcsolatban:

- Nicolae, Valeriu (2012): Failing Roma, again, online: <http://www.opendemocracy.net/valeriu-nicolae/fang-romaagain>
- Rorke, Bernard (2012): The Roma rights dilemma of the French left, online: <http://www.opendemocracy.net/bernard-rorke/roma-rights-dilemma-of-french-left>
- http://en.wikipedia.org/wiki/French_Roma_expulsion

Vesd össze az ENSZ Modellel:

- <http://www.wfuna.org/wfuna-mun>

A ROMAKÉRDÉSSEL FOGLALKOZÓ KÜLÖNLEGES BIZOTTSÁG

Szabályok és Szerepkártyák

Kontextus:

Főként Románia és Bulgária 2007-ben az Európai Unióhoz való csatlakozása óta ismeretlen számú roma vándorolt ezekből az országokból Nyugat-Európába, élve az európai uniós polgárok szabad mozgáshoz való jogával. 2010 júliusában a francia elnök, Nicolas Sarkozy elindított egy hazatelepítési programot, ami több ezer roma kiutasításával és Romániába ill. Bulgáriába történő visszaküldésével járt. Felkérte az ország belügyminiszterét, hogy „vessen véget a romák vadkempingezésének és jogtalan területfoglalásának” és három hónapon belül szüntesse meg az 539 illegális franciaországi roma tábor felét. Úgy vélte, hogy a helyi engedélyezett táborok „a tiltott kereskedelem, a mélyszélesen megdöbbentő életkörülmények, a gyermekek koldulásra való kényszerítésének, valamint a prostitúció és bűnözés melegágyát jelentik”.

Egy, a Belügyminisztérium által a helyi rendőri erőknek küldött kiszivárgott dokumentum szerint kifejezetten a romákra alkalmazandó speciális elnyomó intézkedéseket dolgoztak ki. Míg a szigorú biztonsági intézkedések révén Sarkozy kihasználta az alkalmat népszerűsége növelésére, 2010 szeptemberében az Európai Bizottság kritikával élt a roma kisebbség stigmatizálása és diszkriminációja miatt és felvetette, hogy Franciaország megsérti a szabad mozgásról szóló európai jogszabályokat.

A „franciaországi roma problémával foglalkozó különleges bizottság”:

Mivel a helyzet 2012-ben is fennállt, az Európa Tanács meghívta valamennyi érintettet, beleértve a francia kormányt, a román kormányt, az Európai Bizottságot, a civil társadalmi szervezeteket, a roma képviselőket és a biztonságos szomszédságpolitikai koalíciót, hogy vegyenek részt a „franciaországi roma

problémával foglalkozó különleges bizottságban" egy közös megoldás kialakítása érdekében.

Készülj fel a bizottságban történő közreműködésedre:

Olvasd el a helyzethez kapcsolódó és kiosztott szerepkártyádat. A kérdéseket a kapott szerepkör szemszögéből vitasd meg:

- Kik azok a romák és miért vannak Franciaországban?
- Mi a jelenleg megvitatott problémakör?
- Véleményed szerint miként kell kezelni a problémát? Mi a megoldásod a problémára?

Jelenléted a Bizottság ülésén:

- 1 ½ perce van arra, hogy a kerekasztalnál kifejtse véleményét, érveit és kéréseit, követeléseit.
- Meg kell hallgatnod minden résztvevő indító prezentációját.
- A megbeszélésen minden, a saját szerepedhez illő hozzáállást képviselhetsz.

A kerekasztal szabályai:

- Tartsd tiszteletben az elnököt/elnököket és döntéseiket.
- Tartsd be a felszólalásra adott időkereteket: 1 ½ perc az indító prezentációra, 30 másodperc további, a megbeszéléshez kapcsolódó megállapításokra.
- Lehetséges közbeszólások: 30 másodperctől 1 percre terjedő, megbeszélésekre szolgáló szünetekre irányuló kérés.

Szerepkártya: A francia kormány

Ön meg van győződve arról, hogy a roma kérdés egy Európa egészét érintő kérdés, és Franciaország ezt a problémát nem tudja egyedül megoldani. Szeretné megszüntetni az illegális roma táborokat, amelyek a tiltott kereskedelem, a gyermekek kizsákmányolásának, a prostitúciónak és a bűnözésnek a melegágyát jelentik. Ismerve a táborokban fennálló meghökkentő életkörülményeket, a kormány nem fogadhatja el ezeket, amelyek veszélyt jelentenek mind az egészségre, mind a jólétre.

Ön nem hajlandó változtatni álláspontján. Készen áll egyezséget kötni a román kormánnyal, pl. pénzügyi segítséget nyújtani a helyzet Romániában történő megoldására, de az embereknek vissza kell menniük saját országukba. Tisztában van azzal, hogy ha a Kerekasztal megbukik, akkor Ön nyer és végül is kormányként azt csinál, amit akar. Ennek ellenére tart attól, hogy rossz hírnévre tesz szert Európában.

Szerepkártya: A román kormány

Ön támogatja azt, hogy a francia kormány kemény lépéseket tegyen azon bevándorlókkal szemben, akik nem tartják be az európai jogszabályokat saját önös érdekeik miatt. Különbséget tesz a romák különböző csoportjai között és azzal érvel, hogy a vándorló romák okozzák a problémát. Ezenkívül kiemeli saját országának érdekeit több mint 1 millió roma integrációjában és az uniós normáknak való megfelelésben a kisebbségek védelmére. Szeretné, ha megszűnne az országgal kapcsolatos negatív visszhang, így nyitott az új megoldások keresésére a francia kormánnyal együttműködésben.

„Talán garantalunk kellene számukra az idénymunkákban való részvételt. És talán ki kéne dolgoznunk egy módszert arra, hogy tanárokat küldjünk ezekbe a vándorló roma közösségekbe, hogy megtanítsák a gyerekeket írni és olvasni. Ilyen, és ehhez hasonló értelmes megoldásokat kell találnunk. Azok az általános megoldások, amiket ezidáig alkalmaztunk, nem működnek” – mondta Basescu elnök.

Szerepkártya: Az Európai Bizottság

Ami sok az sok. Ön figyelmezteti valamennyi EU-tagállam kormányát, hogy „tartsa távol magát a rasszizmustól és a xenofóbiától”. Önt aggasztja az európai jogszabályok francia kormány általi megsértése, főként az uniós polgárok szabad mozgásának korlátozása etnikai hovatartozás alapján. A deportálások „szégyenletesek”, és Ön nem gondolta, hogy ilyesmivel fog még találkozni „a második világháború után”.

Ön készen áll arra, hogy a francia kormányt bíróság elé állítsa az uniós jogszabályok megsértése miatt, de egyúttal óvatos is, mivel tisztában van azzal, hogy a francia kormány erős pozícióval rendelkezik az Európai Unióban, és nem minden biztos fogja támogatni ezt az indítványt. A Nobel-békedíj nyerteseként Ön nem szeretne rossz megítélés alá esni.

Szerepkártya: Civil társadalmi szervezetek

Ön meg van győződve arról, hogy a francia kormány diszkriminatív gyakorlatokat folytat a romákkal szemben. A hivatalos beszédek és megnyilvánulások hozzájárulnak ahhoz, hogy a romák összességét egy csoportként stigmatizálják és kirekesztésüket tovább mélyítik. A romák a mélyszegénység és a diszkrimináció miatt hagyták el Romániát. A román kormány továbbra is korrupt, nem hajlandó megoldani a diszkrimináció kérdését és a változás érdekében hozott intézkedéseik sorra megbuknak.

A gazdasági válság óta a romákkal szembeni rasszizmus és gyűlöletbeszéd egyre érzékelhetőbb és nyíltabb. Minden egyes bűncselekményt egyedileg kell kivizsgálni és az igazságszolgáltatás elé vinni; ezzel szemben a kormány továbbra is etnikai alapú kollektív intézkedéseket alkalmaz. Ön nem fogadhat el képmutató kompromisszumokat; kész bojkottálni a helytelen megoldásokat, és mobilizálni az embereket mind az utcán, mind termekben, hogy a romákkal együtt és érdekükben tiltakozzanak.

Szerepkártya: A romák

A romák a strukturális és intézményesített diszkrimináció, a széles körű cigányellenesség, a nyomor és a kirekesztés miatt hagyták el Romániát. Ön élve uniós jogaival Franciaországban él, és még ha a francia államtól pénzt is kapna azért, hogy visszatérjen országába, Ön akkor is vissza fog menni Franciaországba. Ön kijelenti, hogy európai állampolgár, és mint ilyen, ugyanolyan joga van a szabad mozgáshoz és szociális biztonsághoz, mint bármely más uniós állampolgárnak.

Döbbenettel tapasztalja, hogy ugyanazzal a kirekesztési és diszkriminatív környezettel találkozik, mint Romániában. Nem hajlandó meghunyászkodni, erősen hallatni kívánja a hangját. Támogatókat keres a tiltakozáshoz, és felhívni az Európai Unió figyelmét a kisebbségek védelmének és az egyenlő jogok biztosításának kötelességére. Ragaszkodik ahhoz, hogy képviselje saját érdekeit és el fogja hagyni a bizottságot, amennyiben nincs megoldás a követeléseire.

Szerepkártya: A biztonságos szomszédságpolitikai koalíció

Ön az egyik roma tábor mellett élő és aggódó szomszédok csoportjának egy tagja. Amióta a romák letelepedtek a szomszédságában, úgy érzi, hogy megnőtt a bűnelkövetések aránya és az utcák piszkosak, szemetesek lettek. Aggódik az iskolába nem járó, utcán játszó gyerekek és a környék biztonsága miatt. Ezért felszólítja a francia kormányt arra, hogy hozzon intézkedéseket a cigányokkal szemben és biztosítsa a jogrend betartását az egész városban.

Emellett dühíti, ahogy a cigányok élvezik a szociális biztonsági rendszer előnyeit anélkül, hogy valaha megdolgoztak volna érte. Senkit ne illessenek kiváltságok!

Szerepkártya: Médiumok

A média olyan hírlapcímeket és mindkét oldalon olyan álláspontokat tud kreálni, hogy ezáltal manipulálja és befolyásolja a megbeszéléseket. Ön képes botrányt okozni a francia vagy román kormánnyal kapcsolatban vagy azok ellen, de képes arra is, hogy erősítse a lakosság többségének azon kemény álláspontját, hogy a romáknak el kell menniük, a romák bűnözők, stb.

Posztereken vagy rövid, kreatív hirdetések/hírveréseken keresztül (pl. kisebb bemutatók/színházi előadások) tegye a szalagcímeket láthatóvá. A szüneteket használja fel arra, hogy interjút készítsen pár emberrel.

Szerepkártya: Az elnök

Elnökként Ön az ülések levezetése során pártatlan kíván maradni. Hivatalosan biztosítani kell a romák és a civil társadalmi szervezetek részvételét; ugyanakkor Ön tiszteletben tartja a politikai szereplők erejét és érdekeit, így finoman a kormányok javára billentheti a tárgyalás menetét. Nagyon szigorúan betartatja a találkozók időkeretét és szüneteket engedélyez a külön megbeszélések számára.

Abban érdekelt, hogy a megbeszélések közös megoldással végződjenek, pl. egy javaslat szavazásra történő benyújtásával (akár Öntől, mint elnöktől, akár egy csoporttól). Amennyiben azonban nem születik lehetséges megoldás, Ön sikertelennek nyilváníthatja a megbeszélést és betervezhet egy újabb találkozót.

Lehetséges alapvető lebonyolítási szabályok:

- Az elnök nyitóbeszéde
- Minden résztvevő 1 ½ perces beszéde politikai fontosságuk sorrendjében
- **Megbeszélés:** lehetővé kell tenni a résztvevők számára a hozzászólásokat, kérdéseket és javaslatokat egy felszólalói listához igazodva
- **Időkeret:** a felszólalásokat max. 30 másodpercre kell korlátozni. A felszólalást szükség esetén le kell állítani.
- **Szünetek:** a csoportok 30-60 másodperces szüneteket kérhetnek, erről az összes résztvevő nyílt szavazásával hoznak döntést.
- **Eredmény:** befejezésként bármelyik csoport benyújthat/előterjeszhet egy írásos/szóbeli javaslatot.

X-MEN KONTRA MAGNETO

Témák: Roma szuperhősök képregényekben, integráció, emancipáció, felszabadítás, szélsőségesség, afro-amerikai polgárjogi mozgalmak

Időtartam: 2 órás film, 1.5 óra megbeszélés

Résztevők száma: 15-40 fő

Érintett kérdések/hatáskörök (kompetenciák) kijelölése:
megismerni a kisebbségi csoportok által alkalmazható stratégiákat az elnyomás elleni küzdelemben, a társadalmi és polgárjogi mozgalmakat és a kritikai gondolkodást;

A tevékenység célkitűzései:

Ez a tevékenység ahhoz az átfogó kérdéshez kapcsolódik, hogy miként lehet a jelenlegi roma kirekesztést megváltoztatni. Az X-Men és Magneto, a szuperhős (roma háttérrel és auschwitzi tapasztalással) párhuzamot mutatnak Malcolm X mozgalmával, aki a „fekete embert” akarta felszabadítani a „fehér ördöggel” szemben, illetve Martin Luther Kingnek a társadalomba való beilleszkedés filozófiájával.

A megbeszélés legfontosabb célja a résztvevők arra való ösztönzése, hogy kritikai gondolatokat fogalmazzanak meg az integráció (beilleszkedés), a felszabadulás és a szélsőségesség fő jellemzőiről. A találkozó lehetővé teszi, hogy a résztvevők eltávolodjanak az „integráció/befogadás vita” uralkodó (mainstream) társadalmi megítélésétől és inkább a kisebbségek szempontjából közelítsenek a társadalmi változásra irányuló stratégiákhoz és lehetőségekhez.

A megbeszélés lehetőséget ad arra, hogy a résztvevők kifejtsék véleményüket a kisebbségi/uralkodó (vagy elit) szerepköréről, főként a kisebbség szempontjából, valamint a cigányellenesség és a különböző típusú megkülönböztetések elleni küzdelem felelősségéről. A vita elindíthat egy mélyebb szintű párbeszédet a romák társadalmi mozgalmának helyzetéről, lehetőségeiről és kihívásairól.

Konkrét célkitűzések:

- annak megvitatása, hogy kisebbségi jogokat képviselő aktivistákként miként tudunk reagálni egy olyan uralkodó (mainstream) társadalomra, amely kirekeszt bennünket és az

erőszak különböző megnyilvánulásaiával fenyeget minket állami háttérrel;

- vita a film szereplőinek motivációjáról és hitelességéről, illetve az X-MEN és MAGNETO által képviselt filozófiáról.

A tevékenység előkészítése:

- A filmvetítés előkészítése
- Martin Luther King és Malcolm X szerepének interaktív bemutatása eredeti idézetek felhasználásával.

A tevékenység lépésről lépésre:

1. lépés	A szereplők bemutatása és párhuzamba állítása Martin Luther King (Professzor X) és Malcolm X (Magneto)	(30 perc)
2. lépés	Filmvetítés: X-Men First Class (rendezte: Brian Vaughn 2011)	(120 perc)
3. lépés	Az X-Men & MAGNETO filozófiája, a kisebbségek lehetséges stratégiája	(60 perc)

1. lépés

A szereplők bemutatása és párhuzamba állítása Martin Luther King (Professzor X) és Malcolm X (Magneto)

A találkozó elején a résztvevőknek bemutatják Malcolm X-et és Martin Luther Kinget, olyan személyekként, akik eltérő módon akarják elérni ugyanazt vagy egy hasonló célt. Ezt követően ismertetésre kerül a film, annak tartalma és kapcsolata a tanulmánnyal, majd Martin Luther Kinget és Malcolm X-et hasonlítjuk össze Professzor X-szel és Magnetóval.

2. lépés

Filmvetítés: X-Men First Class (rendezte: Brian Vaughn 2011)

A résztvevőket megkérjük, hogy nézzék meg a filmet, figyelve arra, hogy a vetítés után a következő kérdéseket kell megvitatni:

- Mi a szereplők motivációja?
- Magneto and Professzor X erősségei és gyengeségei

3A. lépés

Az X-Men & MAGNETO filozófiája, a kisebbségek lehetséges stratégiája

Első benyomások gyűjtése, pl. a résztvevők kiválasztják, hogy a teremben hol helyezkednek el:

- Kinek az oldalán állsz? Magneto vagy X-MEN oldalán?
- Miért választottad az egyik stratégiát a másikkal szemben?

3B. lépés

A stratégiák és a karakterek kiértékelése:

- Mi a karakterek motivációja?
- Magneto és Professzor X erősségei és gyengeségei
- A szereplők háttere milyen módon befolyásolja filozófiájukat?
- Te hogyan viselkednél ebben az elvont világban? Szerinted lehetséges semlegesnek maradni? Miért gondolod így?

3C. lépés

Az X-Men és az afro-amerikai tapasztalat felhasználása a roma kérdésben:

- Mire van a romáknak szükségük? Magnetóra vagy Professzor X-re?
- A polgárjogi & társadalmi mozgalmaknak szükségük van-e olyan kiemelkedő vezetőkre, mint Martin Luther King vagy Malcolm X?
- Mi a roma mozgalmak jelenlegi helyzete, lehetőségei és kihívásai?
- Mik a párhuzamok és mik a különbségek az afro-amerikai és a roma helyzet és mozgalom között?

Javaslatok a vita/foglalkozás vezetőjének

- **Bevezetés:** A filmvetítés előtt ne zsúfold tele a bevezetőt túl sok háttérinformációval; inkább mutasd be röviden a szereplőket és a párhuzamok vonásának lehetőségeit, de ne határozd meg túl részletesen, hogy milyen szemmel kell nézni a filmet.
- **Quotes of the movie:** A párbeszédok elősegítésére és az érvek megvitatására használd a film szereplőinek idézeteit, de ne csak a főszereplőkéét, pl. „Szeretnéd, ha a társadalom elfogadna téged, de te sem fogadod el önmagad” (Magneto), „Mutáns és büszke” (Raven/Mystique).
- **Szélsőségesség és erőszak:** Légy tisztában azzal, hogy a vita nagymértékben Magneto erőszakos oldalára fókuszál majd. Próbáld meg rávenni a résztvevőket arra, hogy gondolkozzanak el Magneto személyes hátterén, motivációján, fejlődésén, valamint a szélsőségesség veszélyein. Mik a radikális gondolkodás, a szélsőségesség és

az erőszakos cselekedetek közötti különbségek és mik a különböző szintek?

- **Elemezd a többségi társadalom véleményét:** A filmben hogyan hatnak egymásra és hogyan függnek egymástól a mutánsok és az emberek, és hogyan működik ez a valóságban a kisebbségek és a többség között? Hogyan alakult a többségi-kisebbségi kapcsolat a történelem során, utalva pl. a roma diszkrimináció és üldöztetés többszáz éves gyakorlatára? Érdeke-e a többségi társadalomnak, hogy egy adott kisebbségi stratégiát támogasson pl. Martin Luther King és Malcolm X legitimálásával (törvényesítésével) vagy épp delegitimálásával?

Hogyan alkalmazkodjunk még jobban?

Feminista kritika:

Mind a film, mind a történelmi elbeszélés a férfi szereplőkre koncentrál, amely feminista szempontból erősen kritizálható. A beszélgetés során érdemes lenne a film és az afro-amerikai mozgalom női szereplőivel is foglalkozni, pl. Rosa Parks-szal és Soyerrel.

Mutánsok a transzneműek metaforájaként:

A beszélgetés foglalkozhat a mutánsok és a való élet transzneműi közötti párhuzamokkal, egy olyan párhuzammal, melyet a képregény olvasói már megvitattak. Beszélhettek a klasszikus bináris férfi-nő identitás átváltozásáról (genderfluid), ami kapcsolódik a témához (mint pl. Raven/Mystique esetében, aki férfi és női alakot is képes felvenni), szembeállítva azt a legtöbb szereplő nagyon sztereotíp/szexista ábrázolásával.

Eredeti képregények:

A szeminárium használhatná az eredeti képregényeket, főleg azokat, ahol Magneto romani nyelven beszél.

Cselekvési és follow-up (nyomonkövetési) ötletek

Roma és popkultúra:

Elemezzétek tovább a romák és a roma személyiségek szerepét a pop kultúrában, pl. Valenciában egy helyi roma ifjúsági csoport, a Yag Bari, összejövetelet szervezett egy helyi képregény boltban.

Roma mozgalom:

Hívj meg roma szervezeteket vagy különböző aktivistákat, hogy beszéljenek a roma mozgalomról és arról, hogy miként lehetne egy közösséget aktivizálni a társadalmi változásokra.

Anyagok

- Videó projektor
- **Film:** X-men-First Class: rendezte: Brian Vaughn 2011
- **Képregények:** eredeti X-Men képregények, melyek Magneto auschwitz történetét mutatják be.

További információk

X-Men:

- Magneto testament
- X men unlimited N°2 fatal attractions – írta: Fabian Nicieza
- X men 1-6 – írta: Chris Claremont és Jim Lee
- The uncanny X men n° 1 1963 – írta: Stan Lee és Jack Kirby
- New Xmen-Quentin Quire saga – írta: Grant Morrison and Frank Quitely
- New Mutants (Új Mutánsok) - Magneto "good times" (jó idők) saga

Martin Luther King:

- King, Dr. Martin Luther: I Have a Dream (Van egy álmom), Schwartz & Wade.

Malcolm X:

- Malcolm X, Alex Haley (1965): The Autobiography of Malcolm X (Malcolm X önéletrajza)
- Marable, Manning (2011): Malcolm X. A life of reinvention (A megújulás élete), Penguin Books.

Robert Rustem (2010): Why Martin Luther King Matters To Europe's Roma (Miért fontos Martin Luther King az európai romák számára?), online: <http://www.ertf.org/index.php/10-news/news/72-why-martin-luther-king-matters-to-europes-roma>

Videók:

- „Eyes on the Prize”: polgárjogi mozgalmakról szóló dokumentumfilmek, online: http://opendocumentaries.com/watch/eyes_on_the_prize-full.php
- Malcolm X (1992), rendezte: Spike Lee

KAKUKKTOJÁS:

Kik akarják, hogy a csoportjukban legyél?

A „Te is más vagy – te sem vagy más” képzési csomag alapján (Education Pack „all different – all equal”), Ifjúsági és Sport Igazgatóság, Európa Tanács, 2. kiadás, 133-134 oldal, online: http://www.coe.int/t/dg4/youth/Source/Resources/Publications/2004_Education_pack_en.pdf

Témák: többségi – kisebbségi kapcsolatok, diszkrimináció

Időtartam: 10 perc + 30 perc átgondolás

Létszám: 16+

Megbeszélendők/hatáskörök kijelölése: kritikai gondolkodás, önvizsgálat

A tevékenység célkitűzései:

- Párbeszédet indítani a különböző társadalmi csoportokról
- Felhívni a figyelmet az előítéletek és a diszkrimináció létezésére
- A visszautasítás és kirekesztés megtapasztalása iránti együttérzésre való biztatás.

A tevékenység előkészítése

Színes, öntapadós papírpöttyök. Pl. egy 16 főből álló csoportnál 4 kék, 4 piros, 4 sárga, 3 zöld és egy fehér pöttyre lesz szükség.

A tevékenység lépésről lépésre

- 1. lépés** Ragassz fel egy pöttyöt minden egyes játékos homlokára. A játékosoknak nem szabad tudniuk, hogy milyen színű pöttyük van.
- 2. lépés** Mondd azt a játékosoknak, hogy alkossanak egy csapatot másokkal.
- 3. lépés** Senki nem beszélhet, csak nem-verbális kommunikációt alkalmazhatnak.

Eligazítás és kiértékelés

Segítsd a csoportot abban, hogy feltárják érzéseiket arról, hogy mit csináltak és mit tanultak:

- Mit éreztél akkor, amikor először találkoztál valaki olyannal, akinek ugyanolyan színű pöttye volt, mint neked?
- Hogyan érezte magát az, aki a kakukktojás volt?
- Megpróbáltátok segíteni egymást a csoportba rendeződésben?
- Te milyen különböző csoportokba tartozol pl. futballcsapat, iskolai csoport, egyházi csoport?
- Bárki beléphet ezekbe a csoportokba?
- Kik a kakukktojások a mi társadalmunkban?

Javaslatok a vita/foglalkozás vezetőjének

Ügyelj arra, hogy ki kapja a fehér pöttyöt. Lehetőséged van arra, hogy manipuláld a csoportok végső összetételét, de ez ne legyen nyilvánvaló. Hagyd, hogy a játékosok azt higgyék, hogy a pöttyöket véletlenszerűen kapták. Ez a játék arra is jó, hogy megtörje a jeget, és a résztvevőket újra csoportokba lehet rendezni egy következő játékhoz.

Hogyan alkalmazkodjunk még jobban?

- A fentiekhez hasonlóan használj színes, öntapadós papírpöttyöket, de ne legyen senki kakukktojás – a végén mindenki egy csapatban lesz.
- Az 1. változathoz hasonlóan készüljenek fel a játékosok. Kérd meg őket, hogy rendeződjenek csoportokba úgy, hogy mindenki bekerüljön egy csoportba, de egy csoportban sem lehet egy adott színből több mint egy ember. Így minden csoport úgynevezett multi-csoport lesz.

Cselekvési és follow-up (nyomonkövetési) ötletek

- Vizsgáld meg a csoportod vagy szervezeted tagsági politikáját. Bárki beléphet a csoportba?
- Mi tehetnél annak érdekében, hogy a szervezeted nyitottabb és befogadóbb legyen mindenkivel?
- Kakukktójásnak lenni nem jelenti feltétlenül azt, hogy kirekesztettek vagyunk. Sokszor saját magunk döntünk úgy, hogy el kívánunk különülni másoktól és mások akarunk lenni.

Anyagok

Színes öntapadós papírpöttyök

További információk

Alte Feuerwache e.V./Jugendbildungsstätte Kaubstraße (ed)

2012: Methodenhandbuch zum Thema Antiziganismus für die schulische und außerschulische Bildungsarbeit [fordítás: a formális és nem-formális oktatásban alkalmazható módszertan a cigányellenesség témájához], kiadás Unrast.

„A MUMUS (BOOGIE MAN)”: Történetek a világból

A „Mumus” egy meghatározhatatlan képzeletbeli figura, akit a felnőttek a gyermekek ijesztgetésére emlegetnek, amikor azok rosszul viselkednek. A szörnynek nincs kialakult megjelenése és a róla alkotott kép jelentősen különbözhet az egyes családokban ugyanazon közösségen belül; sok esetben nem is jelenik meg konkrét alakban a felnőttek vagy gyermekek képzeletében, csupán a rettegés és félelem nem meghatározott megtestesítője. A szülők azt mondják gyermekeiknek, hogy ha nem viselkednek jól, akkor jön a mumus, és elviszi őket. A mumust egy adott rossz szokás esetében is lehet alkalmazni — pl. a mumus megbünteti azokat a gyerekeket, akik szopják az ujjukat — de általános rosszaságért is büntethet, attól függően, hogy a szülők milyen célból hivatkoznak rá.

Néhány esetben a mumus az ördög beceneve. A mumusról szóló történetek országonként, tájanként változnak. A mumus általában egy férfias egyén, de lehet nőnemű is, vagy egyszerűen kétnemű. A mumus metaforáját azért használtuk, hogy rávilágítsunk a romák iránt mutatott európai jellemzőkre. A mi felfogásunk szerint a romákat társadalmi összehasonlításban Európa mumusainként említhetjük.

A tanulmány témájánk dala: „I’m your Boogie Man (A mumusod vagyok)”

KC & The Sunshine Band

I’m your boogie man that’s what I am
I’m here to do whatever I can
Be it early mornin’ late afternoon
Or at midnight it’s never too soon
To wanna please you to wanna please
you
To wanna do it raw awhaw
I wanna be your be your Rubber Ball
I wanna be the one ya’ love most of all -
oh yeah

I’m your boogie man I’m your boogie
man
Turn me on
I’m your boogie man I’m your boogie
man
Do what you want

A mumusod, igen az vagyok
Azért vagyok itt, hogy megtegyek bármit
Legyen az kora reggel vagy késő délután
Akár éjfél tájt, de sohasem túl korán
Szeretnék a kedvedben járni, a
kedvedben járni
Szeretném nyersen csinálni, igen
Szeretnék a gumilabdád lenni
Azt akarom, hogy engem szeress
legjobban – ó igen

Én vagyok a te mumusod, én vagyok a
te mumusod
Csigázz fel
Én vagyok a te mumusod, én vagyok a
te mumusod
Azt teszem, amit akarsz

I'm your boogie man I'm your boogie
man
Turn me on
I'm your boogie man I'm your boogie
man
Do what you want

I'm your boogie man that's what I am
I'm here to do whatever I can
Be it early mornin' late afternoon
Or at midnight it's never too soon
To wanna take you to wanna hold you
I wanna give my all, all to you
And I want you to completely
understand
Just where I'm at that's where I am - oh
yeah

I'm your boogie man that's what I am
I'm here to do whatever I can
Be it early mornin' late afternoon
Or at midnight aww it's never too soon
I wanna be with you I wanna be with you
Yeah we'll be together you and me
I wanna see you ah get near you
I wanna love you up from sundown
sunup

I'm your boogie man that's what I am
I'm here to do whatever I can
Be it early mornin' late afternoon
Or at midnight it's never too soon
To wanna please you to wanna hold you
To wanna do it all all for you
I wanna be your be your rubber ball
I wanna be the one ya love most of all
I'm your boogie man aha ...

Én vagyok a te mumusod, én vagyok a
te mumusod
Csigázz fel
Én vagyok a te mumusod, én vagyok a
te mumusod
Azt teszem, amit akarsz

Én vagyok a te mumusod, igen az
vagyok
Azért vagyok itt, hogy megtegyek bármit
Legyen az kora reggel vagy késő délután
Akár éjfélután, ó, de sohasem túl korán
El akarok vinni, a karjaimban akarok
tartani
Mindenemet odaadni neked, csak
neked
És azt akarom, hogy teljesen megértsd
Hogy mit akarok, és én ott vagyok – ó
igen

A mumusod, igen az vagyok
Azért vagyok itt, hogy megtegyek bármit
Legyen az kora reggel vagy késő délután
Akár éjfélután, ó, de sohasem túl korán
Veled akrok lenni, veled akarok lenni
Igen, együtt leszünk te meg én
Látni akarok, a közeledben lenni
Betakarni a szerelmemmel, míg a nap fel
és lemegy

A mumusod, igen az vagyok
Azért vagyok itt, hogy megtegyek bármit
Legyen az kora reggel vagy késő délután
Akár éjfélután, de sohasem túl korán
Szeretnék a kedvedben járni, szeretnék
a karomban tartani
Megtenni neked mindent
Szeretnék a gumilabdád lenni
Azt akarom, hogy engem szeress
legjobban
Én vagyok a mumusod, aha ...

Csoportmegbeszélés kérdései:

- Tudod-e, hogy a te országodban/vidéken hogyan hívják a mumust?
- Hogyan jelentkezik a szarkazmus és az apátia a dal szövegében?
- Félretéve a szerelmi értelmezést, véleményed szerint a romákat milyen mértékben lehet a dal mumusaként értelmezni?

5. KEZDEMÉNYEZÉSEK: AKTIVIZMUS A VÁLOZÁSÉRT

Tanuljunk más budapesti székhelyű roma és nem roma szervezetektől:

Hogyan reagáljunk a cigányellenességre?

HELYI SZERVEZETEK, HÁLÓZATOK ÉS KEZDEMÉNYEZÉSEK MEGLÁTOGATÁSA

Az alábbi célokkal látogattunk meg a különböző magyarországi szervezeteket, hálózatokat és kezdeményezéseket:

- megismerni olyan egyéb szervezeteket, amelyek szintén a cigányellenesség és a rasszizmus ellen dolgoznak;
- megtudni, hogy ezek a szervezetek miként reagálnak a cigányellenességre;
- feltárni a különféle jó gyakorlatokat; elősegíteni a részvételt, a mozgósítást és a helyi kezdeményezéseket a sztereotípiák és a rasszizmus leküzdése érdekében;
- arra motiválni a résztvevőket, hogy fejlesszék ki saját kompetenciájukat (képességeiket) az antidiszkriminációs munka, az emberi jogok oktatása és az ifjúsági munka által.

A résztvevők öt csoportot alkottak és riportokat, valamint fényképeket készítettek a helyszínen. Mindezt a következő napon bemutatták a többi csoportnak, ismertetve, hogy mit tudtak meg ezekről a szervezetekről.

Európai Roma Jogok Központja

European Roma Rights Centre (ERRC)

Az Európai Roma Jogok Központja (ERRC) egy nemzetközi közérdekű jogszervezet, amely a romaellenes rasszizmus és a romák emberi jogainak megsértése ellen küzd a stratégiai jogviták, kutatás, politikafejlesztés, érdekképviselet és az emberjogi oktatás eszközeivel. Az 1996-ban történt megalapítása óta az ERRC arra törekszik, hogy a romákat olyan eszközrendszerrel lássa el, amely segíti őket a diszkrimináció elleni harcban és lehetővé teszi, hogy egyenlő hozzáférésük legyen az igazságszolgáltatáshoz, az oktatáshoz, a lakhatáshoz, az egészségügyi ellátásokhoz és a közszolgáltatásokhoz. Stratégiai fontosságú területnek számít a romák elleni erőszak, a gyűlöletbeszéd, az oktatás, a lakhatás, a nők és gyermekek jogai, a szabad mozgás és migráció, valamint a lebontott adatgyűjtés. Az ERRC gyakornoki lehetőségeket kínál fiatal roma aktivistáknak és a romák jogaival foglalkozó nyári iskolákat szervez.

Az ERRC konzultatív státusszal rendelkezik az Európa Tanácsban és az ENSZ Gazdasági és Szociális Tanácsában. Az ERRC számos díjat nyert már el a romák emberi jogainak tiszteletben tartása érdekében tett erőfeszítései elismeréseként.

Még több információ itt: www.errc.org

Szemétálmok Független Színház (Garbage Dreams)

A tanulmány résztvevői találkoztak Illés Mártonnal (tréner) a Szemétálmok Független Színház budapesti irodájában. Ott megnézték a „Tollfosztás” (Plucking of Feathers) című filmet, amely öt roma gyermekről és a magyarországi diszkriminációról és gyilkosságról szól. A Szemétálmok egy nagy projekt - az un.

Független Színház - részét képezi, amely 2004-ben azzal a céllal jött létre, hogy roma és etnikumok közötti témákkal foglalkozó, magas színvonalú művészeti alkotásokat hozzon létre és gondozzon. A Független Színház széles körű ismeretekkel és tapasztalatokkal rendelkezik a fiatalok továbbfejlesztésében, melynek keretében a civil média alkalmazásában és magas szintű művészeti alkotások létrehozásában szereznek jártasságot, hogy

ily módon társadalmi üzeneteket terjesszenek minél több ember innovatív, kritikus és humoros módon történő mozgósítása érdekében.

A Phiren Amenca is együttműködött már a Szemétálmok Független Színházzal a 2012 áprilisában Budapesten megrendezett „Köszöntünk a Paprika Planétán: A Phiren Amenca Nemzetközi Önkéntes Szemináriuma” c. rendezvény keretében.

Még több infó itt: www.independenttheater.blogspot.hu

Karaván Művészeti Alapítvány (Karaván Art Foundation)

A résztvevők egy csoportja meglátogatta a Karaván Művészeti Alapítványt, ahol a vendégeket Nyári Pál fogadta, aki a találkozót néhány vicces és stimuláló játékkal kezdte és nagyon finom forró teát kínált nekünk. A Karavánt 2000-ben alapították Budapesten, azzal a céllal, hogy lehetővé tegyék a tehetséges roma és nem roma fiatalok és fiatal felnőttek számára, hogy ingyenesen tanuljanak színjátszást. Az alapítvány célja, hogy növelje e fiatalok esélyeit és segítse társadalmi mobilizációjukat. Az elmúlt 12 évben az alapítvány folyamatosan fejlődött. A színjátszó stúdió mellett létrehoztak egy gyermek- és ifjúsági csoportot is. Minden évben megpróbálnak tehetséges fiatalokat felfedezni, elsőként Budapest területén. Tanítványaik összetétele heterogén.

Vannak itt romák és nem romák, hátrányos helyzetű és középosztálybeli fiatalok. A stúdiónak jelenleg 40 tanulója van. Az alapítvány szeretné a fiatalok művészi fejlődését biztosítani egy inspiráló közösségen belül. Az egyik módszer, amely egyedivé teszi a társaságot, a nézők bevonása az előadásokba. Az előadások után lehetőség van arra, hogy a nézők a színházban maradjanak és beszélgessenek a színjátszókkal és a munkatársakkal. Az egyik legutóbbi darabjukban („The Show Goes On” – A show folytatódik) a közönség döntheti el, hogy a történet hogyan folytatódjon a színpadon.

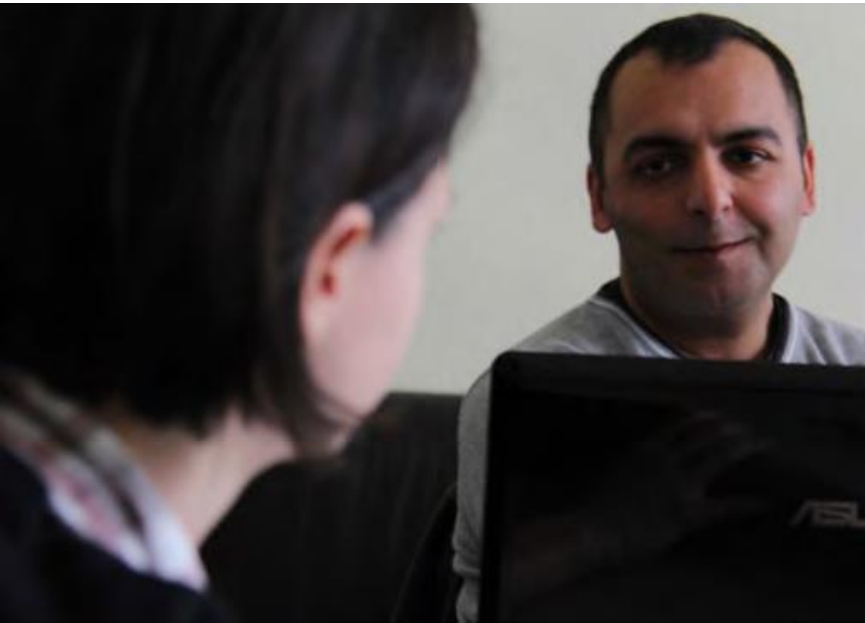
Még több infó itt: www.karavan.co.hu

Romaversitas Alapítvány (Romaversitas Foundation)

A Romaversitas egy oktatási és ösztöndíj program fiatal romáknak a felsőoktatásban. A Romaversitas Alapítvány immár 14 éve nyújt pénzügyi támogatást egyetemi és főiskolai diákok számára. A Romaversitas nem csak ösztöndíjakat és egyéb szolgáltatásokat nyújt, de megpróbál helyszínt is biztosítani egy élénk és virágzó társadalmi együttlét számára is. A Romaversitas hisz abban, hogy a pénzügyi támogatás önmagában nem elég ezen, nagyrészt erősen hátrányos helyzetű fiatalok számára; szükség van egy kompetenciafejlesztő, a hátrányos helyzetet kompenzáló képzési programra is, hogy sikeresen tudják befejezni tanulmányaikat és megtanulják, miként válhatnak versenyképessé a munkaerő piacon.

A diákok legtöbbszörnek maga az ösztöndíj is hatalmas segítséget jelent. A havi 30.000,- Ft-nak köszönhetően kevesebbet kell dolgozniuk és több időt fordíthatnak tanulmányaikra és szakmai fejlődésükre. A Romaversitas Alapítvány ötven fiatalot támogat a 2012-2013-as tanévben Pécestől Szegedig, beleértve 37 végzőt, a mechatronikai mérnöktől az orvoson keresztül a szociális munkáig.

Még több infó itt: www.romaversitas.hu

Roma Sajtóközpont (Roma Press Centre)

Az 1995-ben történt alapítása óta a Roma Sajtóközpont az elmúlt tizenhét évben mintegy 4000, különféle roma kérdésekkel foglalkozó rövid újsághírt és többszáz elemző jelentést adott ki. Ezek mintegy 80 százalékát országos napilapok is átvették. 1996 és 2004 között a központ szerkesztői irodája ösztöndíjat nyújtott mintegy 70 fiatal roma újságírónak,

akik jelenleg vagy valamelyik vezető szerkesztőségben, vagy a roma médiában dolgoznak.

A Roma Sajtóközpont fő célja, hogy megváltoztassa a romákról a médiában kialakult képet, mivel a vezető lapokban megjelenő cikkek jórészt valamiféle konfliktusról adnak hírt. Ezen konfliktusok több mint egynegyede társadalmi természetű. Azonban a hírek nagyobb százaléka politikai viszályokról és bűnügyekről számol be. Az ellentétek 90 százalékát a kisebbség és a többség közötti konfrontációként mutatják be, ami tovább mélyíti a kisebbség és az uralkodó társadalom közötti meglévő konfliktust, még akkor is, ha a romákat érintő társadalmi kérdések más csoportokat is érintenek.

Roma React

A RomaReact olyan roma és nem roma egyénekből áll, akik formálni akarják a romák integrációjával kapcsolatos nyilvános vitát. Az interaktív multimédia feltérképező platform pedig lehetővé teszi számunkra, hogy a mindennapi roma valóságot megosszuk és visszautasítsuk azon sztereotípiákat és előítéleteket, amelyekkel a romáknak kell szembesülniük. Egy globális online közösség alakult ki, amely változást és igazságot akar. A RomaReact arra mozgósítja a fiatalokat, hogy aktívan vegyenek részt a társadalomban és legyenek saját életük rendezői, valamint egyenlő és megbecsült polgárok.

Még több infó itt: www.romareact.org

ternYpe International
Roma Youth Network

ternYpe Nemzetközi
Roma Ifjúsági Hálózat

International Roma Youth Network

A ternYpe – Nemzetközi

Roma Ifjúsági Hálózat 2010 januárjában alakult és több roma ifjúsági szervezetet tömörít Albániából, Bulgáriából, Németországból, Magyarországból, Olaszországból, Macedóniából, Szlovákiából, Spanyolországból és Lengyelországból. Fiatalokból és ifjúsági egyesületekből álló hálózat vagyunk, akik lehetőséget adnak a fiatalok számára arra, hogy az önállósulás, a mozgósítás, az önszerveződés és a részvétel révén aktív polgárokká váljanak. Hiszünk a közös erőfeszítés erejében, törekedve arra, hogy kialakuljon a bizalom és a közös megbecsülés a roma és nem roma fiatalság között.

Még több infó itt: www.ternype.eu

TASZ – Hungarian Civil Liberties Union's Roma Program (Társaság a Szabadságjogokért)

A Társaság a Szabadságjogokért (TASZ) Roma Programját hivatalosan 2010 tavaszán indította el. Ekkor érezték úgy, hogy Magyarországon a romák ellen kialakult helyzet elviselhetetlenné vált. Úgy döntöttek, hogy egy komoly emberjogi szervezet nem maradhat szótlán a romák elleni diszkrimináció ügyében. A Roma Program alapvető célja, hogy eszközöket adjon azok kezébe, akik szeretnék megvédeni és gyakorolni a nekik járó jogokat, amelyek valahogy nem érvényesülnek.

A Társaság a Szabadságjogokért (TASZ), Magyarország vezető jogreform és emberi jogi „watchdog” (ellenőrző) civil szervezete, 1994-ben alakult Budapesten. A TASZ politikai pártoktól, az államtól vagy annak bármely intézményétől függetlenül működik.

Még több infó itt: www.tasz.hu/en/roma-program

DOLGOZD KI SAJÁT KEZDEMÉNYEZÉSEIDET:

Új ötletek a cigányellenesség leküzdésére

A tanulmányi szakasz legutolsó része azt a célt szolgálta, hogy erősítse a résztvevők önálló kezdeményezési kedvét és az aktivitásukat helyi szinten. Az egyéni és csoportos munkafázisokban arra ösztönöztük a résztvevőket, hogy az elsajátított tudást és a tanulmány témáit emeljék át a saját helyi környezetük, közösségük és ifjúsági szervezeteik realitásába. A résztvevők lehetőséget kaptak arra, hogy csapatokat építsenek, különböző nézeteket ütköztessenek és új kezdeményezéseket indítsanak.

Kezdeményezések

1. Önkéntesek platformja

A Phiren Amenca törekszik arra, hogy az önkéntesek és korábbi önkéntesek számára platformot biztosítson, ahol további lehetőségek nyílnak a párbeszédre, a nem formális oktatásra és a részvételre, és ahol erősödik az önkéntes szolgálatban betöltött multiplikátor és támogató szerepük. A Phiren Amenca nagy jelentőséget tulajdonít a fiatalok részvételének és az önkéntesek jogainak a saját szervezetén belül és a munka során is. A platform egy éves összejevetel keretében találkozik, beleértve az éves közgyűlést.

2. Figyelemfelhívás

- Blog: a cigányellenességgel szembeni küzdelemmel kapcsolatos ötletek, elképzelések megosztása
- A „Young Adults in Global Mission (YAGM) – Fiatalkorúak a Globális Misszióban” weboldal frissítése, hogy az új önkéntesek is több ismereteket szerezzenek a romákról és a cigányellenességről
- Készíts egy riportot a cigányellenességről az otthoni közösséged számára

3. Kulturális események

- Tehetség show (Talent show): Roma témájú dalok, versek és képzőművészeti alkotások előadása, bemutatása (roma és nem roma származású előadókkal)
- Gyermek csereprogramok: romák és nem romák részvételével, gyermek tánc- és zenefesztivál/show kidolgozása
- Dokumentumfilm fesztivál: A kanadai „ál-menekült” sztereotípiáinak vitatása, kifogásolása
- Workshop roma és nem roma fiatalokkal: különböző tánc stílusok és kultúrák megosztása és elsajátítása

4. Oktatási tevékenységek

- Szerepjáték, amely a sztereotípiák és rasszizmus elleni fellépésre koncentrálnak: ezeket iskolákban, workshopokban kell bemutatni, ahol egy adott nemzet/etnikum szereplője egy másik nemzet/etnikum szerepét adja elő
- Szervezz egy iskola utáni programot hátrányos helyzetű diákoknak (legyen az sport, oktatás, csapatmunka, stb.)
- Romani nyelvi tábor
- Segíts egy roma és nem roma alkotta közösség kiépítésében informális diákcsoportokkal

- Szervezz meg egy cigányellenességgel foglalkozó szemináriumot Bulgáriában
- Kezdeményezz egy cigányellenességről szóló megbeszélést egyetemi/főiskolai hallgatókkal

A koordinációs csapat iránymutató kérdéseket adott át a kezdeményezések továbbfejlesztésének elősegítése céljából.

- Mit szeretnél elérni? Hogyan? Mikor? Hol?
- Milyen nehézségekkel kell megküzdened a kezdeményezésed kialakításakor?
- Milyen segítségre van szükséged?

Előadások, prezentációk

Minden résztvevő lehetőséget kapott arra, hogy megtervezze és kialakítsa saját kezdeményezését (egyéni vagy csoportban), hogy elképzeléseket fogalmazzon meg és elindítson egy olyan projektet, amely pozitív hatást gyakorol az adott, érdeklődésre számot tartó témájukra. A résztvevők különböző módokon mutatták be kezdeményezéseiket: néhányan hagyományos prezentációt tartottak (lépésről lépésre, részletesen bemutatva, hogy miként építenék fel kezdeményezésüket), míg mások egy szerepjátékos hirdetést készítettek projektjükéről, amit egy rádió- vagy tv-műsor részeként mutattak be.

6. KÖVETKEZTETÉSEK & FOLLOW-UP

A kiértékelés egy írásos kérdőív alapján történt, melyet az Európa Tanács sablonját átvéve készítettek el annak érdekében, hogy megismerjék a résztvevők egyéni nézeteit. A kérdőív megvizsgálta a különböző találkozók/megbeszélésekkel kapcsolatos személyes tapasztalatokat, véleményeket, az általános benyomásokat és a tanulás sikerét. Ezenkívül elvégeztünk néhány kiértékelési tevékenységet is, hogy számos kérdéssel kapcsolatban csoportos véleményeket és interaktív értékelést kapjunk.

Négy sarkot alakítottunk ki a szobában. Az első sarokban (graffiti fal) a résztvevők hagyhattak egy utolsó üzenetet a csoport számára. A második sarokban egy pontot kellett tenniük a célkitűzésre, ahol megkérdeztük, hogy milyen mértékben sajátították el a tanulmányi szakasz fő témáit (a cigányellenesség elutasítása). A harmadik sarokban egy sokkal személyesebb feladatot kaptak, arra kértük őket, hogy osszanak meg egy titkot egymással. Az utolsó sarokban a résztvevőket arra kértük, hogy mondják el, mi volt a tanulmányi szakasz és a hét legnagyobb meglepetése számukra.

Következtetések és eredmények

- A tanulmányi szakasz elérte azon célját, hogy felkeltette a résztvevők figyelmét a cigányellenesség témájának mechanizmusaira és mértékére, és ez szolgálta a kritikai gondolkodás alapját az európai romák helyzetének vonatkozásában.
- Az összejövetel sikeresen meghatározta a „cigányellenesség” témájában folyó vita elemeit, a többségi társadalom által képviselt sztereotípiát és stigmatizálás problémájára

összpontosítva, és így túlhaladva azon a nézőponton, amely gyakran kizárólag a romákra, a romák helyzetére és kultúrájára figyel.

- Az összejövétel segített a fiatal romák és nem romák közötti párbeszéd, a networking (kapcsolatépítés) és az együttes munka megerősítésében, így a résztvevők meg tudták fogalmazni saját kezdeményezéseiket és javaslataikat, melyeket helyi környezetükben és főként az önkéntes szolgálati évük során tudnak érvényesíteni.
- Az összejövétel során új módszereket és megközelítéseket dolgoztak ki, melyeket más szemináriumokon is alkalmazni lehet. Ezek közül megemlítendő egy erőforrás-alapú workshop a roma történelem elbeszéléseiből, egy szerepjáték a migráns kérdéssel (pl. franciaországi helyzet) foglalkozó konferencia érdekelt feleivel és egy megbeszélés a kisebbségi stratégiákról az X-Men képregény/film kapcsán, párhuzamot vonva ifj. Martin Luther Kinggel és Malcolm X-szel.
- A résztvevők olyan kezdeményezéseket dolgoztak ki, amelyeket otthon is meg tudnak valósítani, főként az önkéntes szolgálati évük alatt, a delegáló szervezetek valamint a Phiren Amenca segítségével.
- A tanulmányi szakasz jól képviselte a Phiren Amenca küldetésnyilatkozatát a sztereotípiák és a rasszizmus elleni harcban.

A résztvevők tanulmányi eredményei

- A kritikai gondolkodás kifejlesztése és a romák helyzetének mélyebb megismerése, főként a szélsőséges, a gyűlöletbeszéd és a gyűlöletből fakadó bűncselekmények jelenlegi növekedésének tükrében;
- A cigányellenesség koncepciójának mélyebb megértése, a többségi társadalomban tapasztalható sztereotípiák és a kiközösítési és befogadási folyamatok – melyek több évszázados megbélyegzéshez, szociális kirekesztéshez és elszigeteléshez vezettek – kiértékelése;

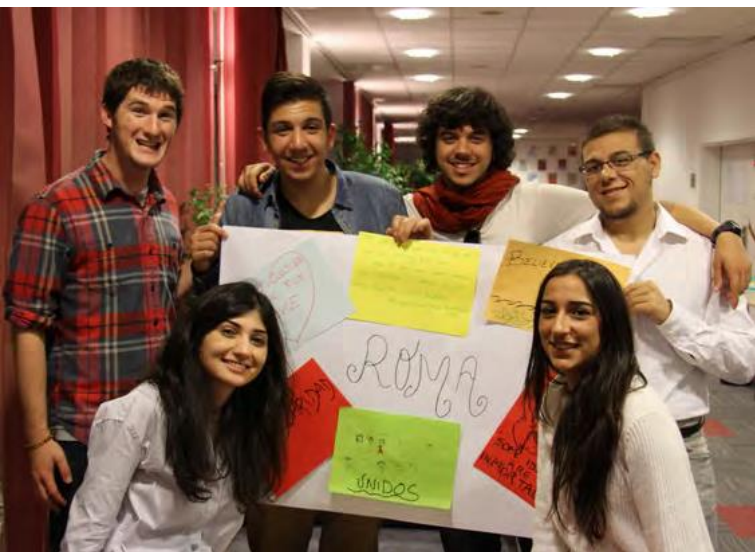
- A személyes előítéletek és sztereotípiák, valamint a témával kapcsolatos személyes felelősség és elkötelezettség átgondolása;
- A résztvevők által az önkéntes szolgálat alatt személyesen megtapasztalt – a diszkriminációval, személyes bekapcsolódással és aktivitással kapcsolatos – események egymás közötti megosztása;
- Egy párbeszédre alkalmas nyílt tér kialakítása, ahol nyíltan megbeszélhetik aggályaikat, kérdéseiket és a megoldandó kihívásokat;
- Egy másik nézőpontból megvizsgálni az integráció, a befogadás és a szabad akarat kérdését egy olyan vitatott párbeszéd keretében, amely a kisebbségi stratégiákat Magneto and Professzor X (X-Men), valamint ifj. Martin Luther King és Malcolm X afro-amerikai mozgalmának szempontjából mutatja be;
- A projekt során, ill. a saját közösségben felmerülő személyes szükségletek kiértékelése, beleértve azt, hogy hol alkalmazzák és fejlesszék ki saját (kismértékű) kezdeményezéseiket;
- A roma mozgalom, valamint a roma és nem roma szervezetek sztereotípiák és rasszizmus elleni küzdelmének jobb megértése, valamint a roma közösségek felhatalmazásának és mozgósításának érdekében végzett munka.

Eredmények és a Phiren Amenca általi nyomon követés

- **A kezdeményezések nyomon követése:** Célunk nyomon követni azokat a kezdeményezéseket, melyeket a résztvevők dolgoztak ki a szeminárium folyamán. Ezek közül több is esélyes arra, hogy megvalósuljon, mivel az elképzelések kapcsolódnak a helyi munkához, a munkában való részvételhez, valamint az önkéntes szolgálati projektekhez, és emellett a résztvevők támogatást is kapnak delegáló szervezeteiktől.
- **(Korábbi) önkéntesek platformjának szervezeti kialakítása:** Mivel egy még mindig új és növekvő hálózatról van szó, szeretnénk létrehozni egy olyan platformot, ahol a (korábbi) önkéntesek vezető és felelős szerephez jutnak, hozzájárulhatnak és befolyásolhatják a hálózat prioritásként kezelt feladatait és irányvonalát, valamint megvalósíthatják saját kezdeményezéseiket. Ez a platform lehetőséget nyújt a résztvevők számára, hogy újra találkozzanak, hogy ellássák multiplikátor szerepüket, és hogy nyomon kövessék kezdeményezéseiket.
- **Fiatal romák foglalkozásvezetői és tréneri funkciók ellátásához szükséges képesség-növelése:** Szeretnénk képesség-növelési lehetőségeket biztosítani a korábbi önkéntesek platformja, főként a fiatal romák számára, hogy elsajátítsák a foglalkozásvezetői és tréneri készségekhez szükséges tudást, és hogy a jövőben ellássák ezeket a feladatokat a Phiren Amenca szemináriumain.
- **További szemináriumok és tanulmányi szakaszok:** A Phiren Amenca évi két szeminárium és tanulmányi szakasz megszervezését tervezi, amelybe lehetőleg szeretne bevonnai fiatal roma lebonyolítókat és trénereket, valamint össze akarja hozni a roma és nem roma önkénteseket. A szemináriumok a teljes hálózat kapacitásépítését célozzák meg a tapasztalatok növelése és az új módszerek és stratégiák kiépítése révén, a sztereotípiák és cigányellenességgel szembeni küzdelem érdekében. A 2013 évi tavaszi szeminárium a migráció kérdésére, a „campi nomadi” helyzetre és a társadalmi kirekesztés elleni küzdelemre összpontosít. A 2013 évi őszi

tanulmányi szakasz az interkulturális párbeszéd új módszereinek kidolgozását és a sztereotípiák elleni fellépést célozta meg, ahol roma művészeket és kreatív művészeti eszközöket kíván bemutatni közterületeken.

- **Erőforrás központ:** A Phiren Amencia tovább kíván fejleszteni egy erőforrás központot, amely különböző anyagokat, módszereket, irodalmat, filmeket és egyéb erőforrásokat bocsájt tagszervezeteink rendelkezésére,

hogy azok informális oktatási szemináriumokat szervezzenek nemzetközi és helyi önkénteseik bevonásával a hálózatot érintő témákban.

Javaslatok az Európa Tanács számára

- **Növeljék a cigányellenességgel foglalkozó politikákra és programokra szánt erőfeszítések és befektetések szintjét:** Azt javasoljuk, hogy az Ifjúsági Igazgatóság erősítse meg a cigányellenességgel foglalkozó politikák és programok jelentőségét és az azokra fordított erőfeszítések és ráfordítások szintjét, annak érdekében, hogy kezelje a romák kirekesztésének kiváltó okait: a sztereotípiákat és a cigányellenességet. A „roma kérdés” keretbe foglalása a kirekesztés mechanizmusának kritikai megközelítésétől a többségi társadalom általi több évszázados megbélyegzéséig segíthet abban, hogy átlépjük az „integrációra” és a „roma közösségekre” összpontosító számos program akadályait, és lehetőséget adjunk a roma közösségeknek arra, hogy megvalósítsák emancipációs mozgalmukat.
- **Foglalkozzanak a cigányellenességgel a gyűlöletbeszéd elleni kampányában:** Javasoljuk, hogy erőteljesen foglalkozzanak a cigányellenesség kérdésével az Európa Tanács gyűlöletbeszéd elleni kampányában, mivel a számos európai országban jelenleg tapasztalható botrányos helyzetek azt bizonyítják, hogy a romák jelentik az európai gyűlöletbeszéd egyik fő célcsoportját.
- **Működjenek együtt nem roma szervezetekkel a cigányellenességgel szembeni küzdelemben:** Javasoljuk, hogy a nem roma szervezetek esetében is emeljék ki a cigányellenesség kérdésének fontosságát, ideértve az

általános emberi jogi tréningeket, szemináriumokat és kampányokat is, mivel szükségünk van arra, hogy megváltozzon a szemlélet a többségi társadalomban. Javasoljuk, hogy a Roma Ifjúsági Cselekvési Tervben a cigányellenességgel szembeni küzdelemben a nem roma ifjúsági szervezetek szerepét is vegyék figyelembe.

- **A cigányellenesség témájának kutatása:** A tanulmányi szakasz során szembesültünk azzal, hogy hatalmas hiányosságok mutatkoznak a cigányellenességgel kapcsolatos minőségi kutatások, esettanulmányok és tudományos irodalom terén.
- Az utóbbi időben készült szakpolitikai írások és stratégiák úgy kívánnak a cigányellenesség koncepciójával foglalkozni, hogy nincsenek birtokában a mögöttes mechanizmusok egyértelmű definíciójának illetve ismeretének. Javasoljuk, hogy az Ifjúsági Igazgatóság, valamint az Európa Tanács egyéb szervezetei vállalják fel, hogy kifejlesztik a szaktudást mind a saját munkájuk, mind a szélesebb felhasználói kör számára.
- **A cigányellenességgel kapcsolatos oktatási módszerek és megközelítések kézikönyve:** Javasoljuk, hogy vizsgálják felül a már meglévő oktatási eszközöket és módszereket az antirasszizmus, az interkulturális tanulás és az emberjogi oktatás területén (Compass, ADAE kampányanyagok) és az adott terület roma szakértőivel együttműködésben dolgozzanak ki új, specifikus kézikönyveket a cigányellenesség témájában az oktatási intézmények és az ifjúsági szervezetek számára.
- **Támogassák a cigányellenesség témájával kapcsolatos alulról jövő kezdeményezéseket:** Javasoljuk, hogy az Ifjúsági Igazgatóság ne csak nemzetközi szinten támogassa a cigányellenesség témájával foglalkozó és az az ellen küzdő kezdeményezéseket, (pl. tanulmányi rendezvények és szemináriumok), hanem az alulról jövő kampányokat és akciókat is támogassa (pl. olyan egyéni és csoportos kezdeményezéseket, amelyeket a tanulmányi rendezvények résztvevői dolgoztak ki). Úgy gondoljuk, hogy a helyi közösségi szint és gyakorlat az, amely döntő lehet a hosszútávú változás elérésében; ezen a szinten kell kialakítani a gyakorlatokat

ahhoz, hogy megszülessen a releváns és legjobb gyakorlatokat tartalmazó szaktudás.

7. FÜGGELÉKEK

Részvevői lista

Részvevő	Szervezet
Kanada	
Dafina Savic	Romanipe
Cseh Köztársaság	
Arianna Santagati	CSD Valdese
Kristyna Balaban	
Dánia	
Alexander Stein Aamand	Diakoniaret
Németország	
Jashar Djemailovski	Terno Drom e.V.
Marta Sappé Griot	CSD Valdese
Slobodan Nikolic	Amaro Drom e.V.
Attila János Lakatos	Amaro Drom e.V.
Georgi Ivanov	Amaro Drom e.V.
Senad Ademaj	Amaro Drom e.V.
Astrid Oelpenich	Amaro Drom e.V.
Magyarország	
Ashley Deblizen	ELCA
David Long	ELCA
Kristen Wall	ELCA
Matthew Zemanick	ELCA
German Lopez	Phiren Amenca
Miriam Schmidt	ELCA
Olaszország	
Gizella Veres	CSD Valdese
Anna Camilla Deckert Poulsen	CSD Valdese
Rianne Blanke	CSD Valdese
Pia Katharina Marschall	CSD Valdese
Portugália	
Sara Rego	Bagázs Közhasznú Egyesület
Románia	
Oana Mirela Burcea	ASTRA Museum
Patrick Incze	Gyergyó Szervezet

Rudolf Sándor	Gyergyó Szervezet
Miklós Ádám	Gyergyó Szervezet
Szerbia	
Vedrena Zivkovic	Romani cikna
Spanyolország	
Antonia Nunez Garcia	FAKALI
Macedónia Volt Jugoszláv Köztársaság	
Igbal Aliova	RROMA / Amaro Drom e.V.
Deiz Ismaili	Terno Drom e.V.

Előkészítő csapat

Jonathan Mack	Phiren Amenca
Marietta Herfort	Phiren Amenca
Vicente Rodriguez	Yag Bari
Quintin Bart	Phiren Amenca
Julianna Orsós	Phiren Amenca
Richard Otterness	Phiren Amenca

Előadók

Markus End	A Berlini Műszaki Egyetem/Antiszemitizmus Kutatási Központ doktor aspiráns
Karolina Mirga	ERGO Network
Tibor Kis	TASZ (HCLU)

Oktatási tanácsadó

Anca-Ruxandra Pandeia	Európa Tanács
-----------------------	---------------

A képzési szakasz programja

KI A „MUMUS” EURÓPÁBAN? PHIREN AMENCA KÉPZÉS A CIGÁNYELLENESSÉGGEL SZEMBENI KÜZDELEMHEZ

Október 14 (Vasárnap)	Október 15 (Hétfő)	Október 16 (Kedd)	Október 17 (Szerda)	Október 18 (Csütörtök)	Október 19 (Péntek)	Október 20 (Szombat)
	09:30-11:00 Ismerkedés, az EYCB fogadása/köszöntése	09:30-11:00 A romák európai helyzetének feltérképezése – személyes történetek	09:30-11:00 Hogyan reagáljunk a cigányellenességre? Kinek kell reagálnia?	09:30-10:00 Beszámoló a látogatásokról	09:30-11:00 Kezdeményezések véglegesítése	Elutazás
	11:00-11:30 Kávészünet		11:30-15:30 Projekt – szervezetek, helyi kezdeményezések és hálózatok meglátogatása Budapest	10:00-13:00 „X-Men” (Magneto)	Kávészünet	
	11:30-13:00 Roma történelem	11:30-13:00 Európai példák a 'roma helyzetekre'			11:30-13:00 Roma Ifjúsági Cselekvési Terv & Záró megbeszélés	
	13:00-14:30 Ebéd		Ebéd házon kívül	13:00-14:30 Ebéd		
	15:00-16:30 Cigányellenesség	15:00-16:30 „Csak a szél” A magyarországi helyzet (egy film a 2009-ben meggyilkolt romákról)	Szabadidő Budapest	15:00-16:30 A saját kezdeményezések kidolgozása (egyéni, csoportos)	15:00-17:30 „No Racism” (Elég a rasszizmusból) Flashmob a Bazilikánál	
	16:30-17:00 Coffe Break			Kávészünet		
	17:00-17:45 Cigányellenesség	17:00-18:30 Beszámoló a napról		17:00-18:00 Kezdeményezések továbbfejlesztése	18:00 Szeminárium értékelés	
	17:45-18:30 Elvárások			18:00-18:30 Check-point (ellenőrző pont)		
Megérkezés	19:00 Vacsora		20:00 Roma vacsora	19:00 Vacsora		
Köszöntő est – bemutatkozás	21:00 Boogie Man történetek a világ minden tájáról	21:00 Karaoke est	Program házon kívül	21:00 Phiren Amenca Café	Búcsúparti	

Ki a „Mumus” Európában? (The European „Boogie Man” Complex) – a Phiren Amenca képzése a cigányellenességgel szembeni küzdelem témájában 2012. október 14–20. között került megrendezésre a Budapesti Európai Ifjúsági Központban, 15 európai és dél-amerikai országból származó, negyven roma és nem roma önkéntes, önkéntesjelölt és ifjúsági vezető részvételével.

A képzés célja a figyelemfelhívás és a fiatalok aktivitásának arra való ösztönzése, hogy küzdjenek a sztereotípiákkal és a cigányellenességgel szemben, segítsék a roma és nem roma önkéntesek munkáját a diszkrimináció elleni harcban és támogassák a világ különböző országaiból származó jelentkezők részvételét a különféle önkéntes szolgálatokban.

A Phiren Amenca roma és nem roma önkéntesek, valamint önkéntes szolgálatot végző szervezetek hálózata, akik nem formális oktatáson, párbeszédre és kötelezettségvállaláson keresztül lehetőséget teremtenek a sztereotípiák és rasszizmus elleni harcra.

www.phirenamenca.eu

Az Európa Tanács a földrész vezető emberi jogi szervezete. 47 tagállama van, köztük az Európai Unió mind a 28 tagországa. Az Európa Tanács valamennyi tagállama aláírta az európai emberi jogi konvenciót, azt az egyezményt, melynek célja az emberi jogok, a demokrácia és a jogállamiság megvédése. Az Egyezmény végrehajtását a tagországokban az Emberi Jogok Európai Bírósága felügyeli.

www.coe.int